

Timothy Sui Lian Mang

ASUNG UM THUPAWL

THUHMAIHRUAI

CHAPTER	Pages
01. DOAWKNAK ROPIBIK	1
02. CAWLHHAHDAMA THUPITZIA.....	8
03. PUMHLUMIH PEAW GLADYS	10
04. KAN CAHLONAK, BAWIPA HRIAMHREI	13
05. HLAWHTLINAK TI MI HI RINUMNAK A SI KO LO MAW?	22
06. SALPAWL HRANG LUATNAK	24
07. RUNDAM SI FENGNAK	26
08. KHUAHLAN PURITAN RAWNGBAWLTUPAWL	34
09. ZIANGTLUKIN A NASA LEH DING TI KAN THEI LO	36
10. KHRIH ZARIH NEHNAK	38
11. SIR JOHN BOWING HIMNAK KHRAWS	51
12. TISA TIH A NUNZIA	52

13.	MILAI TUMNAK A HLAWSAM	62
14.	THLARAU THIANGHLIM HI NANGMAH AH ZIANG A SI?	64
15.	MISSIONARY SI DINGIH TLINNAK	75
16.	RALRING AW, SETAN A CANGVAI RERO	77
17.	INNSANG THILTITHEIHZIA	82
18.	MAI INN TLUKTU HMUN DANG UM HLAH E	89
19.	CI TUH RAH SENG	92
20.	REVIVAL HRANG PATHIAN HMAN MI EVAN ROBERT	94
21.	THLACANSAKAWKTAWN	101
22.	ISRAEL MIPAWL HI MIDANGLAM HLEICE AN SI	102
23.	ZIANGRUANGAH THLA KAN CAM	110
	CABU NGANTUIH KUTSUAKPAWL	111

THUHMAIHRUAI

Sermon-nak ih ka hman mi thu tete le zirhnak ih ka hman mi thu tete pawl tla hi ka fapa pathum le ka fanu neihsun pawl in thei thluh hai seh ti ka duh tikah, ka thusim le ka zirhnak kip ah le an tel thei dah fawn si lo ih, an siar ding talin ka ngan a 'ul a si hi tiah khua ka ruat. Hi cabu sungih thu tetepawl hi sermon-nak le zirhnak ih ka hman mi thupawl an si ih ka falepawlih hmuh le siar tengteng dingih ka ngankhawm mi an si.

Hi cabu suak thei dingih format i tuahsaktu Biblical Faith Baptist Mission Secretary Sayama Zo Hrin Tlem parah le Print ding ih Offset Printer va dawrtu le va petu Bibles International Myanmar Society Secretary Sayama Siampuii parah 'awngkam ih sim thei lo mi lungawinak ka nei.

Cabu siartu pauhpauh hnenah hi cabu hi thlawsuah si hram seh tiah thlaza ka cam.

Timothy Sui Lian Mang
Biblical Faith Baptist Mission
Yangon, Myanmar
timothymang@gmail.com
Hph: 095103980

August 2013

BUNG - 1

DOAWKNAK ROPIBIK

"Cule nangmah le nunau lak le na cithlah le nunau Cithlah lakah ralawknak ka ret ding, na lu hma a baih ding ih, nang in a kedil hma na baih ve ding," tiah a ti. – Sem.3:15

San i kipih doawknak hi soal a um tir ihsin Pathian le Setan karlakih doawknak maktak um mi a si. Hi doawknak hi doawknak ropibik khal a si ih, Pathian in tlolak a semsua tir ih si um mi doawknak a si. Milai sersiam hlan ihsin soal a rak um zo. Milai hi soal tawhawktu a si lo. Milai cu soal leitlun ih a luhnak dingih hmanrua men a si, soal cu milai sersiam hlan ihsin a rak um zo.

I. Pathian Tlang ih Doawknak:

"Curuangah Pathian Tlang ihsin ka lo hlawnthlak"-Ezk. 28:16

Profet *Ezekial* le *Isaiah* ih phuan mi thu hi hmai lamih thil thleng ding mi a si ih, a liam cia can ih thil rak cang zo thu khal a si cih, milai sersiam hlanih Pathian le Setan rak doawknak thu fiangten an phuang.

...Minung fapa, Tair siangpahrang tah hla seh awla, a hnenah hitin sim aw, tiah Pathian in a ti. Nang cu Pathian hmuan Eden ah na um; lungflu phunkim cu na ceiawknak a si: rubi, opaz le daimon, krisolaih, onik le jasper, safia, tarkois le beryl, emerald tla an si. Na dinnak le na tawdam cu sui ih tuah mi an si. Semsua na si ni ah timlam cia na si. Nang cu kiltu Cherub hriak thih na si, cutawkah ka lo ret. Pathian Tlang thianglim ah na um ih, lungto vam lakah na tawileng. Semsua na si thawkin na nuncan sawihnawm ding a um lo, fellowak na sungih hmuh na si tiang na fel lai. Na sumtuahnak a tam tuknakah na kut a hngam rupro ih na soal. Curuangah zarhbual na si tiah Pathian Tlang ihsin ka lo

hlawnthlak. Maw nang hliaptu cherub, cuisine lungto vam lak ihta ka lo suah lawlaw ih, ka lo thiatbal.” Ezk. 28:12-16.

“Maw deirel arsi, zinglam fapa, ziangtin van ihsin na tlak! Leilung parah hlawnthlak na si ih, vei khat cu ram dang miphunpawl niam ah na rat. Asinan na thinlung sungih, “Van ah ka kai ding ih, ka laltohkhram cu Pathian arsi tlunah ka cawiso ding; cule mipi khawmnak tlang parah siangpahrang ah sak lamih tlang thianghlim sannakbikah ka to ding. Khawdur sang tlunah ka kai ding ih, Cungnungbik bangin ka tuahaw ding,” tiah na ti. - Isa. 14:12-15.

A tlunih *Bible* thupawl kan siar tikah khuahlanpi ihsin doawknak a rak um zo ih, Jesu in a ke hnuaiih a ret thluh hlan lo hi doawknak hi a dai lo ding ti a fiang. Hi Pathian Tlang ih doawknak hi cu vangcungmipawl lakih mawibik, thabik ih sersiam le hotu lubikih ret mi Lucifer in Pathian a donak a si. A duhhamnak, a iksiknak, a hngalnak cun Pathian do duhnak a thlen ih, a dungthluntu vancungmi ziangmawzat thawn van ihsin lei parih hlawnthlak an si. Hi doawknak a thawh ihsi hin Setan le Pathian karlakih doawknak hi tuisun ni tiang a um vivo. Lucifer in amai dinhmunih diremnak a neih lonak ruangah amah le amah cawisanawk a tumnak ihsin hi doawknak hi a thawk mi a si. A dungthluntu na si ve pang maw?

II. Milai Donak:

“Cun Pathian in, “Kan bangpi le kanmah bangnak nei in milai tuah uhsi. Annih cun tiffinriat sungih nga, van ih vanzuangpawl le rannung, leilung tlun hmuahhmuah le lei parih bawk i vak mi bawkvak kip tlunah thu nei hai seh,” tiah a ti. Cutin Pathian in milai cu amai bangpi in a rak sersiam; Pathian bangpi in amah cu a rak sersiam; anmah cu mipa ah le nunau ah a rak sersiam. Cun Pathian in mal a sawm hai ih, Pathian in an hnenah, Ci tampi zaih uhla karhzai uh; leilung luahkhat uhla uk uh. Tiffinriat sungih nga, van ih vanzuangpawl le leilung parih vakleng thei mi thilnung ziangkim tlunah thu

nei uh. Cun Pathian in, “Zoh hnik uh, leilung hmai vangdap hmuahhmuah parih um, ci nei thlai tinkim le thingkung rah mu nei tinkim in nan hnenah ka lo pe; cucu nan hrangah rawl an si ding,” tiah a ti. - Sem.1:26-28.

Pathian Tlang ih doawknak rak um zo mi cu a peh vivo ih, Pathian khawkhan mi tha zet cu Setan cun siatsuah a tum. Semtirnak bung thum thawhna ah khan “*rul*” a lang lohli ih doawknak a si cih tinak a si. Setan in Pathian sersiam mi milai cu bum tahratin Pathian khawkhan mi hlawhtlingter lo ding a tum. Cutin a sersiam milai nunaunu kha a bum ih, Pathian ih ei sian lo mi thing thei rah ei ko a tuah. A pasal *Adam* khal cun a nupi *Evi* thu lung in a ei ve. An pahnih in Setan kut hnuaiyah an thleng tariai. Pathian le milai pehzawmawknak cu a cat. Cucu thlarau lamah mithi an si tinak a si. *Hell* ram feh ding an si thlang. Setan in Pathian khawkhan mi cu a siatter ngah riai. Asinan Pathian in Setan hnenah atu ah milai cu ka thuneihnak hnuaiyah, ka ke hnuaiyah ka retngh tiah na ruat ko, asinan an parih na thuneihnak, na nehnak lo thiatbaltu hi nunaunui sung ihsin a suak leh ding tiah Pathian in doawknak rung um vivo ding thu a phuang. Cucu kan *Bible* thupi Sem.3:15 ah kan hmu: “*Cule nangmah le nunau lak le na cithlah le nunau Cithlah lakah ralawknak ka ret ding, na lu hma a baih ding ih, nang in a kedil hma na baih ve ding,*” tiah a ti.

Doawknak cu a taw a thawkfang hi a si. Raldotu Khrih a suak ding ih, rul cu lei vut a liakter ding. Setan in Pathian-ih milai cu a siatsuah ko nan, Pathian Fapa Khrih a rat tikah Setan thuneihnak a thiatbal leh ding. Adam hmais a cu neh a si ih, Adam neta in a neh ding. Nunau ci ihsin mi pakhat a rung suak leh ding ih, Setan lu cu hma a baih ding. Khrih a suak tikah Setan a neh leh ding thu Pathian in a phuan tikah Setan cun a tih tuk lawmmam, cui thutiam Khrih Jesu suak thei lo ding in a phunphun in Setan cun a kham. Zoh vivo hnik uhsi.

III. Ci Tiam Suak thei lo dingih Donak:

Pathian thutiam Sem.3:15 famkim thei lo ding in a phunphun ih a khamdan hi maktak a si.

1. **Adam fapa Abel thahnak:** *Adam* le *Evi* ih fapa pahnih *Kaina* le *Abel* hin midingfel le misual an aiawh. Pathian hnenah thil an hlan ih *Abel* ta kha Pathian in a cohlan tikah Setan a lung a phang ih, ci tiam hi *Abel* sung ihsin a suak pang ding ti phangin *Kaina* hmang in *Abel* cu a that.
2. **Leitlun pumpi siatsuahnak - tilik:** Semtirnak kan siar tikah leilung tlunih milaipawl cu an sual tuk lawmmam, an nun a bawrhhlawh tuk lawmmam tikah Pathian a thin a heng ih, milai hmuahhmuah hlohralter theh a duh. Setan in milaipawl a sualter vivo ti a lang. Pathian in tilik a tungter. Asinan Pathian khawkhan cu siathloral lo dingin *Noah* le a suangkua mifel an rak um.
3. **Israel naute mipa pauhpauh thah an si:** Suahlannak cabu bung khatnak ah khan *Israel* nunaupawl in naute mipa an neih asile that theh dingih thupek a si. Ci tiam that dingih *Setan* khawkhan a si nan a hlawhtling cuang lo.
4. **Khawse pawlh siangpahrang Saul in David thah a tum:** Tum hnih rori siangpahrang Saul sungah khawsia a lut ih, *David* that dingin thirfei in a khawh thu *Bible* ah a lang. Atir ihsi mithat Setan kut a si ti cu a fiang. Ci tiam suak thei lo dingin Setan cun a kham, a do rero ko. Pathian in *David* cu a humhim ih Saul in a that thei lo.
5. **Athaliah in Judah siangpahrang suangkua hmuahhmuah thah theh a tum:** Setan thuneihsak siatsuahtu ding Khrih suahnak ding cu a fiang vivo, a fate vivo. Juda hrin, *David* sungkua ihsin a si ding ti Pathian in a phuang fawn. Setan in Khrih suahnak dingih a theih mi sungkua hmuahhmuah cimit ko thah theh a tum thu le Pathian ih a hum thu IISan.22:10-11 ah kan hmu:

“*Atu ah Ahaziah nu Athaliah a fapa a thi ti a hmuh tikah a thawk ih Juda siangpahrang cikuang hmuahhmuah a rawtthat thluh. Asinan Ahaziah fapa Joash cu siangpahrang*

fanu Jehoshabeath cun siangpahrang fapa an thah mipawl lak ihsin a hruaihlo ih, a kilkhawitu thawn ihnak pindan sungah a thup. Cuticun siangpahrang Jehoram fanu Jehosabeat, puithiam Jehoiada nupi in (Ahazia farnu a si) Athaliah ih hmuh thei lo dingin a rak thup. Cule a thatngah lo.”

Athaliah cu Ahab le Zezebel teih farnu a si. Mithat hmang a si. Setan khawkhan a hlawhtling cuang lo.

- 6 **Haman in Jew mi hmuahhmuah cimit ko thah ðeh a tum:** Esther cabu sungah *Israel* thuanthu kan hmuh mi cu *Israel* mipawl kha sal an tannak ihsin *Medo-Persia* umnak ram hmun i kipah an ðekdarh ðeh.

Siangpahrang *Ahasuerus* cun India ihsin *Ethiopia* tiang, 127 ram ðen a uk ti a si. Leitlun pumpi tinak a si. Haman in siangpahrang *Ahasuerus* uknak ram sungah *Israel* mi hmuahhmuah cu cimit ko thah ðeh a tum. Setan a hlawhtling cuang lo lala.

IV. **Titsa ih Rung Cang Khrih Jesu Donak:**

Sem. 3:15 ih Jesu suah ding thu phuan mi kha suak thei lo dingin Setan in lamzin a phunphun in a do, a kham rero nan a hlawhtling lo ih, Jesu cu Bethlehem ah a suak thocho. A suah hnuah Setan cu a thin a phang tuk thlang ih, Pathian thil tum Kalvary thlang thei lo dingin a phunphun in a do lala.

- (1) **Naute Kum hnih le a hnuai lam hmuahhmuah thahnak:** *Herod* in naute Jesu a suak ti a theih tikah naute kum hnih le a hnuai lam hmuahhmuah that dingin thu a pe. Asinan Jesu cu a thatngah cuang lo, Pathian vancungmi in *Joseph* kha Izip ram ih tlan dingin a fial.
- (2) **Jesu Sualfawrhnak:** Jesu cu a pitling thlang ih, a Paih hna tuan a tum thlang tikah Setan a thin a phang tuk lawmmam ih, ni 40 sung amah Setan rori in vawi thum sual a fawrh.

Jesu in Pathian kamsuakthu hmang in a doneh. Setan in a tlansan.

- (3) **Nazareth ih Sinakok ah:** Jesu rawngbawl a thawk pekte ah Sinakok ah thu a sim. Mipi an thin a heng tuk ih, Sinakok ihsin an suah ih khampi ihsin hlawnthlak an rak tum. Asinan Jesu cu mipi lak ihsin a fehlo. Kalvary thleng lo ih that dingin Setan in a rak tum lala.
- (4) **Galili Tili parah:** Jesu cu a dungthlungtupawl thawi Galili tili parah Lawng ih an feh laiah tisuar, thlpi in an lawng a nam ciamco kha Setan kut a sizia a langfiang. Jesu in tisuar le thlpi kha a kaww ti a si kha!
- (5) **Peter lungthin sungah Setan in hna a ÷uan:** Jesu in Kalvary thilcang ding mi a nai thlang ti a theih tikah a dungthlungtupawl hnenah misual kut ih amah Jesu pek a si ding thu, an vuak an velh ding thu, an thah ding thu, a thawhsal ding thu a sim hai tikah Peter in Jerusalem lamah feh loin, zin dangin kan feh pei tiah Jesu ÷an vekin a ti. Jesu in, "Setan ka dungah feh aw," tiah a kaww. Kalvary thleng lo ding zawngin Setan ih lamzin dang a hawlñak a si.
- (6) **Kalvary ih Doawknak:** Titsa ih rung cang Jesu rori donak netabik cu Kalvary ih donak hi a si. "Diabol cu Judas Isakariot sungah a lut ih..." ti a si. Jesu cu zuar zuar a si, an kai ih, Kalvary khraws parah an thlai, a thi. A lu ah hling lukhum an khumsak. Cui hling lukhum cu Adam hmaisai in leitlun ih a luhpi mi hling a si. Camsiatnak a hmuhsak. Jesu in cui camsiatnak hling lukhum cu rei lote sung thlan sungah a luhpi ding, camsiatnak cu phum a si ding. Jesu cu Siangpahrang a si, camsiatnak nehtu a si.

Hi Kalvary Doawknak ah Setan a hlawhtling maw? Jesu in ziangtin a au? "Theh a si zo," tiin a au a si kha! Mangbang auaw a bang lo, nehnak auaw a si. Vancungmipawl khan,

"Hi tawkah a um lo, anih cu a thosal zo," tiah thu an than a si lo maw ? A sullam ziang a si? A thi mi Khrih kha nehtu Khrih a si tinak a si. Haman kha mithah a tumnak thing parih khai that a si bangin Setan khal Khraws ih thuthensak a si. Setan lu cu hmabaih a si riai. Jesu cu, "*..an nun sung hmuahhmuah thih thihnak salih tangpawl a runsuak theinak dingah.*" (Hewb.2 :15) thlan sungah a lut. Leilung thunih mifim, mithiam, micak, milian le zokhal ih neh theih lo ral netabik cu THIHNAK le THLAN hi a si. Jesu cun a neh, ziangtin a neh tile, thlan sungah a luhcilh; thihnak khal amah rori in a luhcilh ih, a thosal. Thihnak le Thlan khal in Jesui parah thuneihnak an nei thei lo. Jesu in keimah i zumtu cu a thih khal le a thosal ding a ti kha. Thihnak le thlan ih si a thawhsal hnuah cun, "*Maw Thihnak, na hmanrua cu khuiah a um? Maw Mithikhua, khuiah saw na nehnak cu?*" Thihnak ih hmanrua cu soal a si. Sualih huham cu Dan hi a si. Asinan kan Bawipa Jesu Khrih zarih nehnak in petu, Pathian hnenah lungawithu um seh." (IKor. 15:55-57) tiah a si.

Hi doawknak lakih doawknak ropibik nehtu cu Pathian a si. Jesu a si. Jesu in Setan a neh. Thihnak thlentu, thlan umtertu Setan cu neh a si ih, thihnak le thlan khal neh a si zo. Cui Jesu cun kumkhaw nunnak kan co theinak dingih thil tul mi hmuahhmuah cu in tuahsak theh zo. A tuanteh zo mi cu ka va lungawi ve tiih cohlan cu kumkhaw nunnak a si. Amah Jesu kha ni tin nun ih rinsan le hman cu nehnak nun a si. Khrih hi kan ziangkim ih ziangkim a si.

BUNG - 2

CAWLHHAHDAM ATHUPITZIA

Mirangpawl hin cawlhahdam can hi an hman thiam zet. Annih cun *“holiday”* an ti ih an cawlhahdam, asilole hmun pakhat khat ah an thinlung bangnak rehter dingin an feh. Hihi thil thupi zet pakhat a si. Kannih Laimi khal hin cawlhahdam can hi hman thiam le lakthiam hrimhrim kan tul in a lang. Zarh khat ah ni khat a si lo hmanah, thla khat ah ni thum tivek hi cu hnatuan lo lawlaw in, thil dang hahdamnak hman thiam hi taksa damnak a si lawng si loin, thinlung damnak khal a si. *Bible* ih in zirhdan khal a si. *Bible* sung zoh ta hnik sehla, Sersiamnak ah Pathian in hnatuan a langter ih, cawlhahdam khal a langter fawn. Cucu Pathian falepawl ih kan zohthim ding mi a si.

1. Ni ruk hnuah Pathian a cawl, ti kan hmun. *“Cun a ni sarihnak ah Pathian in a tuan mi a hna a theh ih, a ni sarihnak ah a tuan mi a hna hmuahhmuah ihsin a cawl,”* (Sem. 2:2).
2. Jesu khal leitlun a um laiah cawlhahdam can hi a nei theu ti Bible ah a lang. *“Cu tawkah Jakob-ih tikhur a um. Jesu cu a khualtlawnnak ah a bang tuk ruangah tikhur kiangah a to.”*(Joh. 4:6).
3. Jesu cu lawng sungah lukham thawn a itthat. *“Jesu cu lawng mei lamah lukham kham in a itthat.”* (Mar. 4:38).
4. Jesu le a dungthluntupawl cun mipi um lonak ah an cawlhahdam. *“Cule anih in an hnenah, “Nanmah vial keimah thawn lawng in ramthing ah feh uhsila, malte sung tal cawlta uhsi,” tiah a ti. Ziangahtile mi tampi ra le kir an um ruangah rawl einak can hman an nei lo. Cutin mi zohman umlonak ramthing lamah lawng in anmah lawng an feh.”*(Mar. 6:31-32).

Ziangtik lai khalih hna tuan ringring, leknak can le cawlhnak
can neih dahlonak cun dam sung can tawiteih nawmnak le hlimnak
a lahlo rori a si. Cawlhahdam thiam hi *Bible* zirhdan a si.

BUNG - 3

PUMHLUM IH PEAW GLADYS ALYLWARD

Gladys Aylward hi nu te, miniam, zirnak lam khalah zirnak nei lo a si. *North London, Edmonton* khua ah 1902 ah capetu pai sungkua ah fanu upabik si in a suak. A pianthar hnuah biakinn lam lawnglawng ih can hmang a si.

Ni khat cu *bus* ih a fehnak ah Tuluk ram thuhla le mi thawngza tampi rundamnak thu vei khat te hman thei hrih lo an si thu a siarnghah. A nunnak ah Tuluk ram ih *missionary* feh ding rori ih PATHIAN kawhnak cu el theih si in a thei lo. Curuangah China Inland *Mission* ah missionary dingin a dil. A dilnak cu *interview* tuahsak ding cun an pawm.

China Inland *Mission Board* in *interview* an tuah tikah ca zirnak a neih lo mi hin Tuluk tawng khal a thiam thei ding an zum lo ih, a hnenah cun Tuluk tawng hi na hrangah a har tuk ding, curuangah na feh lo mai a tha ding tiah an ti.

A thin a na tuk. Pathian kawhnak le el theih in a thei si lo, lamzin dang ka hawl thocho ding a ti ih, inn lamah a tlung, cule paisa hlawh in hna a tuan. Tuluk ram thlen theinak paisa ka neih phawt cun ka feh thocho ding, Pathian in a titi in i ti mai seh tiah a ruat. Tuluk ram thlennak ding daih sumpai a hlawnghah tikah a paisa cu a *Bible* sungah a ret ih, “Maw Pathian! Hi hi ka si ko, ka *Bible* sungah paisa ka neih zat ka ret. In hmang aw, in hmang aw!” tiah thla a cam. A rual nu pakhat in *Gladys Aylward* hnenah Tuluk ram ih *missionary* tuan pitar *Jeannie Lawson* in bawmtu a tul thu a rak sim dah mi kha a thinlung ah a pai ringring. Pi nga fang sang, *Gladys* cun a paisa neih sunte in ticket a lei ih, Tuluk ram thleng dingin *Russia, Siberia* lamah tlangleng in a feh. Raldoawknak le a um fawn ih, *Russia* ram le Tuluk ram karlak khi tihnungza a si. Tuluk a thleng

thei pei maw ti khal ruahhar a si. Asinan Pathian ih kawhnaak a nunram ih um mi cu el theih a si fawn si lo.

Tuluk Ram ah

Thih le thih, ka sisi ka si mai ding tiih Tuluk ram panih feh *Gladys* cu tawkfang zet hnuah Tuluk ram *Yangcheng* khua a thleng ve tariai. Cutawk ah *Scotland* ih si *missionary* nunau *Lawson* cun a rak hmuak. Cutin a hnenah um in rawl suan tivek a ti thei mimi a bawm. An pahnih cun harsatnak phun za kip lakah Tuluk mipawl hnenah cun rawng an bawl. Tulukpawl cun khawsia an si ti in an hmuhsuam, an nautat. *Lawson* cu a rung thi lala ih, *Gladys* cu sumpai bawmtu nei loin amah te lawng rawngbawlnak cu a run peh vivo. A rei hlanah *Gladys* cun Tuluk tawng a thiam zet. Khaw tin ke in khual a tlawng ih, thuthangtha a sim vivo. Thawnginn lam khalah a feh ih, thawngtlapawl a veh hai, thuthangtha a sim hai. Tuluk ram ah cun an thei tuk thlang ih, “Nunau Thaṭhum” ti rori in an ko.

Tuluk mipawl in an duh tuk lawmmam ih, Tuluk mi sinak rori thawn Tuluk ram ah rawng a bawl. Tuluk nauhak tampi le minopawl ih nu ah a cang.

Leitlun ralpi a rung tho tikah, *Japan* ralkappawl in Tuluk an do ih, *Gladys* hrangah harsatnak tampi a um.

1940 ah *Japan* ralkappawl in *Yang Chang* khua an run naih thlang tikah, *Gladys* cun Tuluk nauhak 100 cu *Yellow Tiva* tankai in Sian tlang par lamah a tlanpi hai. An tlannak cu thla khat zik lai a rei, ei ding rawl malte lawng an keng fawn. A cau tuk ih, *Gladys* cu taiphawt in besia zet in a na.

Pathian kilvennak ti cu thilmak tak a si, *Swedish-American missionary* pa kha Amerika ram ihsin Tuluk ram a thlen pekte a si ih, tuamhlawmawknak si tampi a keng. *Gladys* cu a tuamhlawm ih, a rung dam lehsal. Thla khat sung cu cak lo zet le thinlung lam khalah bang zet in a um. Mangbangza in a rung damcaksal ih, nauhakpawl le ralrolhpawl hnenah rawngbawlnak nasa zet in a nei thei.

Communist in Tuluk ram cu a lak tikah, *Gladys* cu 1949 kum ah, kum 17 sung Tuluk ram ih a um hnu, *England* ah kuatsal a si. *England* a thlen tikah a hmin a thang tuk ruangah mi in thusim ah an sawm, thu a phunphun an sut. A rawngbawldanpawl an sut ih, flim tla an suah.

1957 ah *Gladys* cu *Hong Kong* a tlawng ih, cutin Taiwai lam le neta lamah Tuluk ram sung khal a lut leh. *Amerika*, *Canada*, *New Zealand* le *Australia* lam khal a tlawng. *British* siangpahrang nu thawn khal kawmawknak an nei.

1970 ah Taiwai ah *Gladys* cu raibur pi in a tlak ih, a thi. Taipei ah phum a si. Pathian in cathiam lo, miaa te khal pumhlum ih pekawk phawt cun mi a hmang thei a si ti hi *Gladys* nun in a langfiang zet. *Gladys* cu mi thawngza tampi hnenah malsawm a si rori. Minopawl hnenah *Gladys* in hitin thu a cah hai: “Ca na thiam maw thiam lo ti mi ah khawruahhar hlah. Pathian in ziang *certificate* na nei ti a lo sut lo ding. A kawhna ah na rinum maw rinum lo ti lawng a lo sut ding.” (*Don't worry about your education. God won't ask you for your certificates; he'll only ask if you have been faithful to His call*) tiin.

BUNG - 4

KAN CAH LONAK, BAWIPAI HRIAMHREI

(1Kor. 1:25-2:25)

Fala *Gladys Alylward* cu 1932 October 15 ah *England* suahtsan in Tuluk ram ah *missionary* tñan dingin a feh. A zal sungah paisa malte lawng a nei. Tuluk ram a thlen asile, na tñul mi hmuahhmuah ka lo bawm ding tiih tiamkamtu nuuh hmin lawng a nei. *Gladys* cu mirethei sungkua ih si suak a si. Zirnak lam khalah malte lawng a zir, kutthiam tivek khal a nei lo, thil dang zir mi ziangkhal a nei lo. Ama i hmin ih neih mi inn le leiram tivek khal zianghman a nei lo. Nuntukhawsaknak dingah mi dawr kil, mi hnenum tivek a tñan tñeu men.

Pathian in *Gladys Alylward* cu *missionary* tñan dingih a kawh tikah, “*China Inland Mission*” ah Tuluk ram ih *missionary* va tñan ve dingin a dil lohli, asinan zirnak le thiamnak zianghman a neih lo ruangah an pawm lo. Zirnak sang nei lo, *Bible* zirnak khal nei lo, sumpai khal nei lo, *missionary* khalih pawm duh lo, *Gladys Alylward* cu Pathian thutiamkam a neih ruangah, Tuluk ram lam pan cun a pawk ko. Tuluk ram a va thlen tikah Tuluk tawng cu a hna ih a theihnak men in a zirngah lohli. Zumnak in hngaktah cawmnak inn a din ih, *Bible* thuanthu a sim mi cu mi an lung a luh tuk ruangah hmun kip ihsin mi an ra ciamco. Tawkfang zet Pathian thutak thlaici a tuh hnu 1940 ah, Pathian lamih cangvaihnak in thlarau lam fang ah-nak amah rori in a hmu. Ni khat cu *Gladys* le Tuluk *evangelist* pa in thu an sim laiah, an khawmnak innpi cu mi an khat ih, Thlarau Thianghlim cu huham ropi zet in a rung thleng, mipi a run nuai ih, Pathian lamah lungkuai in a tum a sen in an pe aw. Pathian in khaih cathiam lo, zirnak nei lo kha a fim ruang le titheinak maksak a neih ruangah si loin, nasa zet in a hmang. Pathian in *Gladys* cu milai lam ih si cun santlai lo a si ko nan, Pathian in nasa zet in a hmang. A santlaihnak

ruangah Pathian in a hmang hi a si sawn. A santlaihlonak ah khan Pathian cun a huham thiltitheinak a langter thei ih, hna ropi a ÷uan thei sawn riangri.

Pathian thil tidan hi milai thil tidan thawn a bangaw lo zet. Minung cun thil ropi, thil maksak tisuaktu dingah mithiam, thluak ÷ha, milian, micallang, dinhmun ÷ha nei kan hril ÷heu. Pathian tidan a si ri ai lo. Pathian cun thil ropi le thil pipa ÷uansuaktu ding a hril tikah *degree* sang zetzet nei, mark ÷ha zetzet ngah, *College* le *University* ih milar, Milian, thusim thei tivek a hril kher cuang lo. Pathian cun misantlai lo, zianghman ka ti thei lo, thiamnak le tithei mi ka nei lo, Bawipai cahnak le huham lawng lo cu ti ih Bawipa hnenih pumhlum ih ÷humawtu a hawl ih a hmang sawn. Cuvek minung hnen lawngah Pathian in amai thiltitheinak a langter thei.

Pathian hmuhdan cun Jesu siar lo miropi Letlun ih umsun cu *Baptisma* petu *John* kha a si. *John* cu zirnak sang nei a si lo, milian, milar, mi thiltithei khal a si lo. Thusimthiam khal a si lo. Cuticingin Jesu in, “*Thungai thu ka lo sim, nunau hrin mi lakah baptisma petu John hnaki ropi an um lo. Asinan vancung uknak ih mitenaubik cu John hnakin a ropisawn a si,*” (Mat. 11:11) tiah a ti. Milai lam ih si zoh cun *Baptisma* petu *John* cu zianghman lo, misantlai lo a si. Curuangah a si Pathian ih a hman theinak san! Pathian cun zianghman lo, misantlai lo, mah le mah rinsanawk ding nei lo, amah Pathian lawng ziangkim hrangih rinsan pumhlumtu lawng a hmang a si.

Pathian in kan cah lonak a hmang (1Kor. 26-28)

Bible sungih thil fehdan fiang zet mi pakhat cu Pathian in thil santlai lo a hmang ti hi a si. Pathian in milai anmai titheinak, thiamnak, sumpai le thilti theinak hlawnhlo tahratih Pathian par lawng rori ih ÷humaw, hngataw a hmang a si. Paul in 1Kor. 1:26 ah, “*Cuvekin u le nau tla, Pathian in a lo kawh laiah khan ziangvek mi nan si ti kha cing ringring uh. Milai tahnak ih tahah cun mifim, thiltithei le zah tlak hrin khal nan tam lo,*” tiah a ti. ÷ha ten hmnsin law, Paul in Pathian in mifim, thiltithei le zah tlak hrin a hmang lo a ti lo. “Tampi” cu a hmang lo a ti a si kha. Mifim, thiltithei, mizahum pawl khal anmai

titheinak hlawnhlo tahrat ih, Pathian par lawngih phumhlum ih an thumawk tikah Pathian in a hmang hai a si. Pathian cun amah lawng rinsan pumhlum a duh. Isaiah 4: 29 in, “*Micaupawl hnenah huham a pe ih, cahnak nei lopawl hnenah cahnak a pe,*” a ti. 2Kor. 3:5 in, “*Kannah cu thil ziang khal kanmah ihsin a suak tiih ruataw dingin kan tlak tiah ka ti lo. Pathian lawng hi kan haidaihnak a si sawn,*” tiin a ti. Tawng dangih kan sim asile, kan tlinlonak le kan famkimlonak kan hmuhawk tikah, ziang tinkimih Bawipai tlinnak le haidaihnak kan hmu a si. 2Kor. 12:9 in, “*Cule Bawipa in ka hnenah, “Ka zangfahnak hi na hrangah a tawk. Ziangah tile ka cahnak cu cahlonak ah hin famkim ko tuah a si,” tiah i ti. . . .*” tiah a ti. Hi tawkih “*cahnak*” ti mi hi ‘dunamies’ ti a si ih, cumi cu “dynamite” ti tawngfang ih si ra a si. Apo. 1:8 ih “*huham*” (*power*) ti mi thawi bangrep cekci a si. Cun “*famkim*” ti mi khal kha John 19:30 ih “*theh*” ti mi tawngfang thaw khan a bangrep cekci ih a sullam cu “*famkim*” (*complete*) tinak a si. Pathian huham cu kan cahlonak ah tifamkim in a um a si cu! 2Kor. 12:10 ah Paul in, “*... Curuangah ka cah lo tinten ka cak theu a si,*” tiah a ti. Kan cahlonak hi Pathian-ih cahnak a si. Hebru cakuat ngantu in Hebru bung 11 ih a tarlang mi mihratkhawkhengpawl kha, “*...cahlonak ihsin cahter an si, . . .*” tiah a ti.

Kan Bawipa Jesu in a ram din vivo tu dingah le a thuchah va sim vivo tu ding minung 12 a hawl laiah, khaih san laih Bible tlawngpawl le Sinakokpawl ah a feh lo. Sumdawwnak khawpi Korin le Rom khalah a hawl lo. Khaih khawpipawl kha cu a lan men sawn a si. A dungthluntu ding a hril tikah ngakaihna tikap, lamzin kap, bazar tivek ah a feh sawn. Mi menmen umnak hmunpawl ah a feh ih, mizirsang si lo, mizahum khal si lo ngakaitupawl a hril. Milai dinhmun ih rinsan tlak si lo, Pathian lawng pumhlum ih rinsan le Pathian par lawngih pumhlumih thumaw ding mipawl a hril a si.

Kan thiltitheinak, kan talent, kan zirnak le kan rinsan thei mipawl pauhpauh hlawnhlo tahrat ih, amah Pathian rori par lawngih kan thumawk tiktik ah Pathian cahnak le huham kan hmu ding, kan tep ding. Kan cahlonak hi Pathian huham cahnak langter dingih hmanrua tha bik a si.

D. L. Moody kha zirnak nei lo a si; a ruangrai le a hmuimel khal zahum lo, a aw khal mihip lo zet a si. Asinan khaih a santlaihlonakpawl khan Pathian in hmang thei lo ko a dawnkham maw? Lam lam ah, Pathian ih a hman theinak a si sawn riangri. Vawi khat cu *Moody*-ih hlawhtlinnak thuthup, mi a neh theinak thuthup hi ziang a si ti va zingzawi dingin mi pakhat *Moody* thusimnak ah a va feh. Cule hitin a ti, “Amah *Moody* ah hi tluk mihip theinak, titheinak le tlinnak ka hmu hrimhrim lo,” tiin. *Moody* in cui tawngkam a theih tikah a hni ih, “Si rori e, kei ka si lo, hi hna hi Bawipaih hna a si ih, a tawnsuaktu khal amah a si, kei ka si lo,” tiah a ti. *Moody*-ih cahlonak, santlaihlonak cu Bawipai hriamhrei a si.

Cahlonak in Tangdawrnak a Ngen (1Kor.2:1-4)

Apostol Paul hi tlinnak tampi nei a si. Suahkeh Rommi sinak a nei ih, cumi cun a pawmcawmawknak ding hrangah le thil ziangkim hrangah hlawknak tampi ngah theinak a pe. Kha lai ih khawpi hminthang Tarsis khawmi sinak khal a nei. Milian sungkua ih si suak a si. Grik tawng, Hebru tawng, Aramik tawng a thiam thluh. Jew thuanthu zirnak tlawng sang zet, kha lai ih rabbi zirhtu hminthang Gamaliel ke hramih zir a si. Tarsis University khalah *Philosophy* a zir ih, tulai ih Ph.D pahnih kawm tluk a si ti a si. Kut thiam khal a nei, puantlam sak a thiam. Paul hi cathiam, milian, sinak dinhmun tã nei, kut thiam nei a si lawng si loin, sakhaw lamih mitaima, tãhahnemngai zet a si. Thusim thiam, thusim mual nei le cauh nei lo ih, hnatuan thei a si. Milai tawng ih kan sim asile, Paul hin ziang tinkim a nei tãh ti ding a si. Cuticing cun Paul hin cupawl hmuahhmuah parah a tãumaw lo, a rinsan lo lawlaw.

Amah Paul in, “*U le nau tla, nan hnenah Pathian thu theihter dingih ka rat tikah khan mawngkam thiam zet le fimnak thawn ka ra lo. Zianghtile nan lakah Jesu Khrih le khenbet ih a um thu siarlo a dang zianghman thei lo dingin thutitluknak ka nei. Nan hnenih ka um laiah khan cak lo, mih le nasazetih khur in ka um. Ka mawng mi le ka phuan mipawl tã hi mihip thei minung fimnak mawngkam thawn a si lo. Cu hnakin ka mawngkampawl cun Thlarau le huham an langter sawn a si,*” (1Kor. 2:1-4) tiah a ti. Hihi tangdawrnak a si.

Mitangdawr cun a tlinlonak, a santlaihlonak a thei ih, Pathian hnen lawngah a pumhlum in a thumaw.

Paul in amai thuhla Filipi 3:5-10 ah, “*Ni riatnak ih serhtan, Israel-mi, Benjamin hnam, Hebrumi diktak, Dan thu lamah Farasi ka si. lhahnemngainak lamah cun kawhhran tiduhdahtu; Dan thu ih dingfelnak lamah sawihnawm ding um lo ka si. Sikhalsehla hlawnak dingih ka rak ruah mi cui thilpawl cu, Khrih ruangah sunnak ah ka ruat thlang. A si, thungaitein, ka Bawipa Khrih Jesu theih hi a hlut hleice ruangah thil hmuahhmuah hi sunnak ah ka ruat. Amah ruangah thil hmuahhmuah sunnak ka tuar ih, Khrih ka neihngah theinak dingah cupawl cu hnawmhne menah ka ruat. Cule Pathian in Khrih ah i hmuh theinak dingah Dan parih mhumaw mi keimai dingfelnak cu nei loin, Khrih zumnak ruangih dingfelnak, zumnak ruangih Pathian hnen ih si dingfelnak cu ka nei sawn. Cuti cun a thihnak bangnak nei ih tuah mi si in, Khrih le a thawhsalnak huham le a tuarnakpawl mawmpinak pawl tla cu ka theih theinak dingah a si,*” tiin a rel. Tawng dangih kan sim asile, thil dang ziang khal hi Paul hrangah zianghman lo men an si. Amai santlaihlozia, tlinlozia thei in, Pathian parah a pumthlum in a hngataw. Mitangdawrpawl cun, “*Pathian in mihngalpawl a do ih, tangdawrpawl hnenah zangfahnak a pe,*” (James 4:6) ti mi hi an theithiam. Mitangdawrpawl cun anmah le mah hmuhawkdan an thiam ih, an upat deuh deuh tik khalah cak lo deuhdeuh in an theiaw sinsin. 1Kor. 15:9 ah Paul in, “*..kei cu apostolpawl hmuahhmuah lakah a thupilobik ka si,*” a ti. Neta lamah, “*Khrih Jesu cu misualpawl run dingin leitlun ah a ra, an lakah misualbik ka si,*” tiah Paul cun a phuang. Mitangdawr cun a santlaihlozia a theiaw deuhdeuh. Amai zirthiamnak, a tlinnak, a titheinak hmuahhmuah hi Pathian huham tel lo cun zianghman an si lo ti a theifiang. Mah le mah hmuhawknak dik kan neih lo asiahcun, Pathian mihman kan si thei lo ding. Pathian cun amai cahnak, titheinak kha kanmah ah le kanmah hmangih langter a duh ih, kannih in kanmai cahnak le titheinak hmang tahrat ih tuansuah kan tum asiahcun, Pathian cahnak khan hmunram a co lo ding ruangah Pathian in dung lamah in dirsawn riangri ding. Pathian cun amai tidan vekteih in hruai a duh. Paul in amai thuhla, “*...keimah le keimah ka*

cawisanawklonak dingah ka titsa ah hling pek ka si,” (2Kor. 12:7) tiah a ti. Paul tangdawr, cak lo le hman theih ih a um vivo theinak dingah, Pathian in harsatnak a thlah. Paul in a cuih harsatnak cu “hling” tiah a ti. “Hling” tiih a kawh mi cu ziang bik a si ti kan thei lo. Cui “hling” a ti mi cu a naa tuk mi a si ti lawng kan thei thei. A taksa ih natnak pakhat khat a si a zumum. Paul in cuih natnak cu a taksa in kum 14 sung a rak tuar zo. Ziangah Paul cu hling pek a si pei? Ziangruangah Pathian in a cui hling cu a lahlo lo si pei? A san cu caang 7 in in sim, “...*keimah le keimah ka cawisanawklonak dingah...*” culole a tangdawrnak le a cah lonak a hloh ding ih, Pathian huham a hloh pang ding.

Pathian in dam lonak, natnak, tuarnak a phunphun tla hi kan tangdawr ringring ih, amah Pathian lawng kan rinsan theinak dingah kan parah a thlengter theu. Cu lawnglawng ah amah Pathian kha kan nun ah a lang thei ding ih, kanmah paltlangin midang hrangah malsawm a luang thei ding. Jakob khal kha a minung cahnak a cem hnu lawngah malsawm a dawng ih, midang hrangah mawlsawm a si thei.

Tangdawrnak in Pathian parih thumawknakah mi a hruai (1Kor. 2:1-4)

Pathian in cak lo ko in tuah theinak dingah tangdawrnak a ngen. Cak lo ih um ding kan si, cu tik lawngah ti ding dang thei loin, Pathian pakhat par lawngah kan thumaw thei ding. Tuisun ih kan buaipi bik mi cu kan cah lonak si loin, kan cahnak hi a si sawn. Tui kan san ah hi cun thil ziangkim hi kan nei thluh deuh tho zuakzo. Zirnak thathā kan zir thei, cabu thathā siar ding kan nei. Awnmawi a phunphun kan zir thei fawn. *Internet, computertivek* in duhduh zir theih a si. Thusimdan, mi va zirhdan, mi hruaidan, *Pastor* tuandan, *missionary* tuandan tivek a phunphun kan zir thei. Thil tul le tha an si ko nan, Pathian ih in hman ding zatih in hmang lo ko ih dawnkhamtu an si riangri sawn thei. Mi pakhat kha kha vek zirnak le hmanrua thathā a neih ruangah rawngbawlnak hlawhtling dingin le thil tuah tul mi tuahsuak thluh thei dingih a ruahawknak hin Pathian parih

ṭhumawk pumhlumnak a siatsuah ih a nun ah le a rawngbawlnak ah Pathian kutcak a lang lo ṭheu.

Mawsi hi siangpahrang sungkua ih ṭhanglian a si. Khaih san laiih zirnak sang bik a zir. Tisadan lamih dinhmun ṭha bik co a si. Mawsi in Izip mi pakhat in Israel mi a velh le duhtawkih a sawisak a hmuh tikah, amai tisa dinhmun le tlinnak hmangin, rinsan in runsuah a tum ih, a hlawhsam. Mithat pa ah a cang men. A mualpho riangri sawn a si kha, ziangahṭile Mawsi cu Israel hruaitu le runtu si dingah a cu hrih lo. Mawsi cu *Israel*/hruaitu si dingah Pathian ih a timlam ta a ṭul, cutiih Mawsi timlam a si theinak dingah Izip ihsi ṭlansuak dingin Pathian in khua a khang. Mawsi cu cah lo nun, tangdawr nun le mirinsan pumhlum nun zirngah dingin kum 40 sung cu vek zirnak ah a lut. Mawsi cun a zirngah riari. Pathian in Mawsi kha Israel runtu le hruaitu si dingih a kawh taktak tikah cun a tlinlonak, a santlaihlonak lawnglawng a rel ṭhlang. Mawsi in, Suah. 3:11, “..zo so ka si? Ziang ka sim ding? Thucah sim ding ka ṭlasam,” tiah a ti. “..an hnenah ziang so ka sim ding?” (Suah. 3:13), “...keimah cu kamnal mi ka si lo, mawng nuamnai mi le awhak mi ka si sawn,” (Suah. 4:10). “*Maw ka Bawipa, zangfahten thucah cu midang hmang in ṭhlah mai aw,*” (Suah. 4:13) tiah Mawsi in Pathian hnenah a ti. ṭawng dangih kan sim asile, ‘Maw Bawipa, ka ti thei lo ding, ka ṭling lo; hruaitu si dingih tlinnak ka nei lo, zirnak ṭling khal ka nei lo. Ka ti theinak ih leng lam ṭhil a si, midang fial aw,’ tiin Mawsi in Pathian-ih fial mi cu a el tinak a si. Amai santlaihlonak, tlinlonak pawl Mawsi in a hmuhawk fiang kha Pathian mit ah cun a tlinnak a si. Mawsi in ṭawngdawr hi ziang a si, cah lo hi ziang a si ti le, Pathian parih ṭhumawk pumhlum ti hi ziang a si ti a zirngah riari. A cah lonak cu Pathian hriamhrei ah a cang ta.

Pathian in Israel mipawl runsuak dingih Gideon a kawh tikah, Gideon in, “Cutin anih in a hnenah, “*Maw ka Bawipa, ziangtin Israel cu ka run thei ding? Zoh hnik, ka hrin cu Manasseh sungih a cak lo bik a si, cule keimah cu ka pai inn ah a tenau bik ka si fawn,*” tiah a ti (Laireltu 6:15). Pathian in nehnak cu nangmai ta a si ding tiih *Gideon* ṭha a pek hnuah, Pathian in *Gideon* kha hniksagnak ah a

hruai lala. *Israel* ralkappawl kha 32000 an si ih, an ral Midian ralkappawl cu 135000 an si. Pathian in *Israel* ralkap 22000 pawl cu a kirtersal hai ih, 10000 lawng an tang. Pathian in *Israel* ralkappawl hi an tam tuk lai hrih a ti ih, 9700 pawl a tlungkirtersal lala. *Midian* ralkap 135000 do dingah, *Israel* ralkap 300 lawng an tang thlang. *Israel* ralkap pakhat le *Midian* ralkap 450 an doaw ding tinak a si. Pathian mithmuh ah *Israel* ralkappawl cu an cak tuk thotho. Hi hnakh cak lo deuh ko a timlam hai hrih. Cui *Israel* ralkap 300 te cu hriamhrei tha: thal, fei, ralnam, awmpahaw tivek pe hai loin, santlai lo zet leibel le meifar le tawtawrawt a pe hai. Raldo dingih cuvek hriamhrei cu thinphan a va um zik em. An hriamhrei rinsan a tlak lo, kanmah lamah rinsan ding zianghman kan nei lo ti rori Pathian in an theihawk ding a duh. Cutik lawngah Pathian thiltitheinak cu khawruahharza in a rung lang ih, *Israel*-pawl in nehnak an co a si kha.

Pathian ih hna a tñandan cu cutin a si. *Gidon*-ih santlaihlonak le a ralkap malte tekti kha nehnak hrangih Pathian hriamhrei a si. Pathian in *Gideon* kha tisadan ih a rinsan ding mi hmuahhmuah kha a hlihsak theh, cutin hril ding nei loin Pathian pakhat lawng rinsan ding a nei thlang. Pathian in misantlai lo, micak lo a hmang. Cahlonak in tangdawrnak a ngen ih, tangdawrnak in Pathian par lawngih tñumawknak ah mi a hruai. Pathian in in khuai, in hlit, cem ko in tuah tikah, rinsan ding, tñumawknak ding dang kan nei nawn lo ih, amah par lawngah kan tñumaw thlang hi a si. Cutiuh amah par lawngih kan tñumawk tikah, a huham, a thiltitheinak a langter.

Bawipa parih Tñumawknak in Pathian huham-thiltitheinak a langter (1Kor. 1:27-28)

Ziangtizawngin mifimpawl ningzakter dingah Pathian in leitlun ih thil aapawl a hril ih, micakpawl ningzakter dingah Pathian in leitlun ih thil caklopawl a hril? Ziangtizawngin Pathian in thil um mipawl zianghmanlo ih an can theinak dingah, leitlun ih thil pawimawh lopawl, nautat mi thilpawl le thil um lopawl a hril? (1Kor. 1:27-28). *Bible* in miaa, mi cak lo, misantlai lo, ziang siar lo mipawl cun Pathian lawng an rinsan, Pathian par lawngah an tñumaw, cutikah Pathian cu anmah

paltlang ih a huham-thiltitheinak langter ding cu a lungmui zawng a si.

Pathian in mi cak lo, misantlai lopawl a hmang. Cahlonak in tangdawrnak a ngen. Tangdawrnak in Pathian parih thumawknak ah mi a hruai ih, Pathian parih thumawknak in Pathian huham-thiltitheinak a langter. Kan cahlonak hi Pathian hriamhrei a si.

(Hminsins: Evangelist Michael Redick Sermon ta laksin mi a si)

BUNG - 5

HLAWHTLINAK TI MI HI RINUMNAK A SI KO LO MAW?

Amerika ram ih ram dang missionary hmaisabik *Adoniram Judson* cu Kawlram ah July 13, 1813 ah thuthangtha thawn a thleng. Kawlram a thlen tir ihsin a nunkhua cu harsatnak hlir, tuarnak hlir, tiduhdahnak hlir in a khat. Kawl tawng a zir, thu a sim. Kum 6 cem lam lawngah mi pakhat Khrih hnenah a hruai thei.

Tuluk ram ih *Protestant missionary* hmaisabik *Robert Morrison* khal taima zetih a tuan rero hnu, a kum 7-nak cem lam lawngah mi pakhat Khrih hnenah a hruai thei.

The *Primitive Methodist*-pawl in *Northern Rhodesia* (Zambia) ah kum 13 sung rawng an bawl hnuah mi pakhat lawng Khrih hnenah an hruai thei.

Thailand ah tla hi cun a rauh sinsin. *American Congregational Missionary*-pawl cu 1831 ah Thailand an thleng. Kum 18 sung rawng an bawl hnu khalah mi pakhat hman Khrih hnenah an hruai thei lo. An bei a dawng ih 1849 ah an ram ah an tlungkirsal. *American Baptist*-pawl khal cuvek thotho in an tlungkir ve, kum 17 sung rawng an bawl ve ih, Thai mi pakhat hman an kai thei lo, Tuluk mi mi malte lawng baptisma co an um. Amerikan *Presbyterian*-pawl cu Thailand ah 1840 ah an lut ih, tumruh zetih beidawng duh menmen loin an tuan, kum 19 an tuan hnuah mi pakhat te lawng Khrih hnenah an hruai thei.

Atu ah kannih Laimi in Kawlram ah miphun dangdang lakah *mission* hna kan tuan ve rero thlang. Hlawhtlinnak hmun a um ih, hlawhtlin lonak khal a um. Beidawng men lo ih tuan vivo dingin, a tlunih khuahlan ram dang mission hna a tuantupawl an hlawhtlindan

le an hlawhtlin lodan zoh hin thazang la dingah ka lo sawm.
Hlawhtlinnak ti mi hi rinumnak hi a si ko lo maw?

BUNG - 6

SALPAWL HRANG LUATNAK

Sal hmangih sumdawn hi kum zabi 18-nak hrawng ihsin Afrika ram ah a luar zet. Afrika ram ih midumpawl cu mirangpawl in an kai ih, thir cikcin in tawn tahratin mirang ram ah an hruai. Pat hmuan, khuhsi hmuan le fu hmuan tivek ah hna khunghar zetzet an tuanter. Duat le ngaihsak an hlawh lo nasa. Thih dawn fangfang in rawl an pe, minung vek khalih zoh an hlawh lo ih, rannung bangih zoh an si. An lei ih an zuar. Sumdawnnakih hman an si. Cu laiah *British Parliment* ih member pakhat a si mi *William Wilberforce* cun mirangpawl in an sal midumpawl an tiduhdahzia le an zohdan a hmuh tikah salpawl cu a zangfak tuk hai, luatter duhnak thinlung a nei. Asinan *England* mipi cun an pi le pu san ihsi an rak hman zo mi sal neih le zuar lawng hman si loin, duhtawkih hna khunghar tuanter le tiduhdah cu thilsual le thil pawl khalah an ruat lo. Sal hmangih sumdawn cu paisa tampi hmuhnak a si ruangah *Parliment member* tamsawn khalin sal neih nawn lo ding cu an duh lo.

Sal hmangih sumdawn that lozia cu *Wilberforce* cun 1789 ihsin aupi a thawk. Mipi tam zetin le *Parliment member* tamsawn rori khalin *Wilberforce* cu an sawisel ih an do. Asinan dungsip loin donak le sawiselnak karlakah cun sal neih dik lozia cu a aupi vivo thotho. Cutin sal lei le zuar khamnak dan cu 1807 ah *British Parliament* cun a tuah tariai. A dam tuk lo can khalah *Wilberforce* cu sal neih that lozia, thil dik a si lozia sim le phuang in hmun tin ah tlawngin a aupi. Anetnakah bang zetih a tuan mi rah cu a langsuaq. *British* cozah in salpawl hmuahhmuah cu a neitupawl hnen ihsin a lei thluh ih, an zaten a luatter hai. *British Parliament* in sal luatnak dan a tuah hlante ah sal zalennak dar vuak a si theinak ding hrangih a titheipatawp suahih tuantu *Wilberforce* cu a thi. Sal luatternak ding dan tuah a si ding ti cu a thih hlanah a rak thei ta man. Sal kan

tannak ihsin in luatter dingin Jesu Khrih cu leitlunah a ra ih, khraws
thihnak a tuar. A hnenah lungawithu sim uhsi.

BUNG - 7

RUNDAM SI FENGNAC

Internet san ah kan thleng tariai ih, leilung pi khal hi hmuan sak, hmuan thlang vek men in thu le hla hi awlai zetin le rang zetin simthanawk a si thlang. Zarh khat sungah kan Falam Rihli *Group mail* ah hin thi le hlo simthanawk um lo can hi a mal zet. Cu nu, cu pa in in thihsan ti hi siar ding a um ringring.

Thihsanawk thu theih leveten thinlung sungih thusuhnak um mi cu a piangthar pei maw? Vanram ah a feh pei maw? ti hi a si. Rundam ka si ti fengnak neih tluk ih nun hahdam hi leitlun ah a um thei lo ding. Atu rori ih vanram ka ta, Pathian fate ka si, ka sungah Jesu a um ti fengnak neih, ka thih tikah vanram ka feh ding, kumkhaw nunnak ka nei ti feng hi a duhum in a sunglawi tuk lawmmam. Khristian mi tampi in kan thih hnuah Pathian in kan thatnak le kan sualnak cuai a thlai ding ih, kan thatnak in a neh asile, vanram kan kai ding tiah an ti. Khristian ka si tiaw mi tampi rundam si fengnak an neih lonak san cu a phunphun a um ding. Mi hrekkhat cu fasinak ih pehzawmawknak le Khristian nunih pawlkawmawknak an thleidan thiam lo ruang khalah a si thei. Mi hrekkhat cu rundam an si ngaingai lo ruangah rundam ka si an ti thei lo. Khristian ka si an ti nan, Khrih cu an nun ah a um lo, Pathian fa taktak an si lo. Judas Iskariot vekin Jesu an thlun nan, Khrih an zum taktak lo. Zumnak nei lo, Jesu thluntupawl hnenah amah Jesu rori in, "*Bawipa, Bawipa tiih i ko tu hmuahhmuah in vancung uknak sungah an lut thluh lo ding. Asinan vancung ih a um mi ka pai duhnak a tuahtu lawng an lut ding. Cui thuthen ni ah mi tampi in, 'Bawipa, Bawipa na hmin in thu kan sim, na hmin in khawsepawl tla kan dawisuak ih, huham ih tuah mi mangbangza tampi na hmin in kan rak tuah a si lo maw?' tiah in ti ding. Cule kei in an hnenah, 'Ka lo thei lo. Nannih dan lo ih nungpawl ka hnen ihsin tlansuak uh, ' tiah fiangten ka ti hai ding,*"(Mat 7:21-23).

Pathian ih duh mi cu rundam si ding le rundam si theihfeng ding hi a si. Cuiruangah hitin a ti, “*Kumkhaw nunnak ka nei ti nan theihnak dingah nan hnenah hi thilpawl tla ka ngan a si,*” (1John 5:13).

Thu ka lo sut hnik ding, “Atu rori ah thi ta hnik awla, na soal hmuahhmuah, a liam cia, lai roero le hmailam hrang tiang, ngaithiam a si theh zo ih, kumkhaw nunnak ka nei tiah 100% na fiang maw? Atu rori ah thi awla, vanram ka kai ding tiah na fiang maw?” Rundam ka si ti fiang zetih theihthei a si!

I. KHRIH ṬUAN ṬHEH ZO MI PARIH ZUMNAK IH ṬHUMAWKNAK IN RUNDAM SI FENG A THEIH

Rundam ka si ti feng theinak lamzin umsun cu Khrih ih a ṭuan ṭheh zo mi parih zumnak ih ṭhumawknak lawngin a si. Rundam kan sinak hi Pathian hrangih kan tuaṭuan mi par le kan tuaṭ lo mi parih ṭhumaw a si lo. Cuhnakin Pathian in kan hrangah ziang in tuaṭsak ti mi parih ṭhumaw mi a si sawn. Jesu Khrih khraws parih a thih tikah khan, thilmak pahnih cangsuak mi a um.

(1) Rundamnak cu thehfel thluh a si

Khraws parih Jesu auaw cu, “Ṭheh a si zo,” (John 19:30) ti a si. “Ṭheh” ti mi ṭawngfang hi Jesu san laiah tlanglawn zetih an hman mi a si. A sullam cu ‘leiba pekfel thluh a si!’ tinak a si. Sumtuaṭpawl ih an hman zet mi ṭawngkam a si. A bak in thil na lei asile, na pekfel thluh tikah cahnah te parah ‘ṭheh a si zo’ ti ṭawngfangte seal in an su ding ih, an lo pe ding. A sullam cu ‘na leiba pekfel thluh a si zo’ tinak a si.

Cucu a si Khraws parih Jesu in, “Ṭheh a si zo,” tiih a au mi cu. A sullam cu ‘na soal man le ka soal man kha pekfel theh a si zo, thehfel thluh a si zo’ a tinak a si. Milai hmuahhmuah in Pathian hnenah pek ding mi soal leiba kan nei. Cucu thihnak a si, “Soal man cu thihnak a si,” (Rom. 6:23) ti a si. Asinan Khrih in khraws parih a thih tikah khan kan soal

leiba cu in pekfelsak thluh. Jesui a pek mi soal man cu a thisen a si. Cuiruangah Efe. 1:7 in, “*A zangfahnak a luangliam bang tukin amah ah cun a thisen zarah soal pawl ngaidamnak tlensalnak kan nei.*” Cucu a si Jesu in, “Nan soal cawhkuan man ka thisen pek mi cun a kuanfel thluh zo,” (1John 1:7) a tinak a si.

Jesu in na soal hmuahhmuah hrangah a thisen a pek a si ah cun, na hrangah pek ding tang mi a um lai hrih ding maw? Um nawn hrimhrim hlah. Mi hrekkhat in rundamnak hi nuam tete ih pek vivo si in an ruat. Jesu Khrih khraws ih a thih ah khan soal man cawhkuan mantawdep a pe ih, kanmah in thil tha tuahnak ih pek vivo dingin an ruat. Asinan rundamnak cu nuamtete le pakhat hnu pakhat pek vivo dingih khawkhan a si lo, Jesu in vei khatah a zaten a pe thluh zo. Rundamnak cu ziang na tuah ti mi parah a thumaw lo ih, Khrih in ziang a lo tuahsak ti mi parih thumaw mi a si. Curuangah Bible in, “*Curuangah Dan thilti tel loin minung a zumnak in Pathian in thiam a coter ti hi kan thunetnak a si,*” (Rom 3:28) tiin le, “*Ziangah tile zangfahnak in zumnak thawng ih rundam nan si, cucu nanmah ihsi suak a si lo, Pathian thilpek a si,*” (Ef. 2:8) tiah a ti.

Evangelist pakhat in tokham le cabuai tuahtupa kha rundamnak thu a sim ih a fiang thei lo. Vei khat cu a dawrah a va leng ih, a thiltuah cia mipawl cu a zohkual vivo. Cule tokham pakhat mawi zetih tuah cia mi kha evangelist pa cun a kut in a khiih ih, “Hihi keimah in a tlangpawl mawi zetin zibaw ka thu hnik ding,” tiah a ti. Cutikah tokham tuahtupa cu a au ih, “Tham hlah, a zaten ka tuahfel theh thluh zo mi a si, tuahbet a tul nawn lo,” tiah a ti. Cutikah evangelist pa cun, “Kan dung zarh sung hmuahhmuah ih lo zirhfiang ka tum mi kha hihi a si. Khrih in na rundamnak hrangih a tuan mi cu a zaten a tuantheh zo. Bet na tum theu ih, tum nawn hlah. Na ti ding mi umsun cu, cui Jesui theh mi cu zum men aw, pawm men aw,” tiah a ti. Cutikah tokham

le cabuai tuahtupa cun rundamnak umtuzia a theifiang ih, tuahbet le tuanbet tum nawn loin, theh zo mi parah zumnak in a thumaw ve men. Rundamnak cu awlai ten a co ve ta.

Hebru cabu ngantupa in hi mi theh thluh zo mi rundamnak thu hi hitin a simfiang, "...amah rori a thawiawknak in sual hloralter dingah veikhat a runglang a si. Minung cu veikhat thi dingih ruat a si. Cui hnuah thuthennak a um ding. Cuvek thothoin Khrih cu mi tampi sualnak phur dingah veikhat hlan a si," (Heb 9:26-28). "Ziangahtile cawcangpawl thisen le mepawl ih thisen in sualpawl a lahlo thei lo. Asinan anih cu sualpawl hrangih thawinak pakhat kumkhaw daih in a hlan hnuah, Pathian kut vawrlam ah a to," (Heb 10:4, 12) tiin.

Ve khat cu *evangelist Alexander Wooten* hnenah tlangval pakhat a ra ih, "Rundam si dingah ziang ka tuah pei?" tiah a sut. Kha pa khan rundamnak thu kha a thinlung ngaingai ih buaipai a si lemlo ti *evangelist Wooten* cun a thei ih, "Na tlai tuk zo! Ziaghman na tuah thei nawn lo," tiah a sawn. Tlangvalpa cu mak ti zetin, "Si lo, si lo, rundam si dingin ziang ka tuah pei?" tiah a ti sal lala. Alexander cun, "A tlai tuk zo! Tuah theh zo a si, tuahbet ding a um nawn lo," tiah a ti. Cucu a si, rundam si dingah tuahbet ding a um nawn lo dan cu, Jesui theh cia mi kha zumnak ih lak men ding a si. Jesuih ti theh zo mi hi na rinsan thei maw? Na rinsan thei lo asile teh, ziang na rinsan nawn cuang ding?

(2) Sual cu thaihloh a si

Jesu khraws parih a thih ah khan rundamnak a theh lawng si loin, sual khal a thaihlo. 1John 1:7 in, "A Fapa, Jesu Khrih thisen in kan sualnak hmuahhmuah a khawlhfaï a si," a ti. Khrih ih tuantheh zo mi parah zumnak ih kan thumawk pumhlum tikah, kan sualnak hmuahhmuah, a liam cia, atu le hmailam ih sual lai ding mi hmuahhmuah tiangin ngaidam theh a si, khawlhfaï theh a si. Paul in, "Nan sual nakpawl le taksa ih serhtan lo nan sinak ih thi nan rak si laiah khan

Khrih thawn hmunkhat ah a lo nungter ih, nan thilti sualpawl hmuahhmuah a lo ngaidam a si,”(Gal 2:13) tiah a ti.

Pathian ih ngaidam thei lo zohman an um lo ti na thei maw? Mi hrekkhat cun misual ka si, ka sual tuk, Pathian in i ngaidam thei lo ding tiah an ti. An theih lo mi cu, Pathian ih ngaidamnak hi ziang na tuah ti le ziang na tuah lo ti parih thumaw a si lo, a duhdawtnak parih thumaw mi a si sawn. Ngaidam theinak thuneihnak neitu Pathian in na sual a lo ngaidam hi na lung a awi lo maw? Na zum maw? Na zum lo a si ah teh, zo na zum nawn ding? Ziang na zum nawn cuang ding?

Zumnak in Pathian thutak *Bible* ih phuansuah mi: Jesu Khrih khraws parih thihnak in na sual leiba a kuan theh zo ih, na sual khal thaihloh a si zo, Khrih thisen in Pathian mithmuhah khawlhfa na si zo a ti mi hi zum aw. Pathian thu hi lei le van hnakih hngetsawn mi thu a si. Rundam si theihfengnak cu zo na si, ziangvek mi na si, ziang na tuah ti mi parih thumaw a si lo ih, Khrih in na hrangah ziang a rak tuah ti mi parih thumaw a si. Zumnak in *Bible* ih sim mi Khrih ih tuan theh zo in ti mi hi zumnak in na la zo maw? Cucu a si, rundam si fengnak tawthawhnak cu!

II. ZUMNAK IN PATHIAN TAWNGKAM PARAH THUMAW AW

Rundam si dingah le rundam si fiang dingah Khrih-ih thehfel zo mi parih thumawk lawng si loin, Pathian kamsuakthu (*Bible*) parah kan thumaw ding a si. Zumnak in, Pathian kamsuakthu (*Bible*) ih a phuan mi kan lakluh, kan pawm tikah rundam kan sizia kan fiang a si. *Bible* cu rundam si fengnak thumawknak hrampi a si. Atu ah rundam ka si ti ka fiang, ziangah tile *Bible* in a ti ruangah. Pathian tawngkam *Bible* in rundam si fengnak lamzin pahnih in a pe.

(1) Pathian kamsuakthu Bible in Rundam si fengnak a tiamkam

John 3:36 in cui thu tiamkam cu in pe, “*Fapa a zumtu in kumkhaw nunnak a nei. Fapa a zum lotu cun nunnak a hmu lo ding ih, Pathian thinhengnak cu a parah a um ringring sawn a si,*” tiah a ti. John 5:24 ah Jesu in, “*Thungaiin, thungaiin ka lo sim, ka tawng a thei ih, i thlahtu a zumtu cun kumkhaw nunnak a nei. Thuthenak a tawng lo ding ih, thihnak ihsin nunnak sungah a lut sawn a si.*” Pathian kamsuakthu Bible ih sim mi rundamnak hrang Khrih ih t̄uanth̄eh zo mi thu na hna in na thei, zum awla, zumnak in cui thu parah t̄humaw aw. Cucu rundam si fengnak lamzin umsun a si.

D. L. Moody in, “Khristian tiaw thawng tampi Pathian kamsuakthu Bible ih sim mi parih an t̄humawk ngam lo ruangah rundam si fengnak an nei lo,” tiah a ti. Jesu in, “*Lei le van cu an hloral ding, asinan ka thupawl cu an hloral hrimhrim lo ding,*” (Mat 24:35) tiah a ti. Cutluk ih hnget Pathian kamsuakthu Bible in na rundamnak hrangah Jesu in Khraws ih a thihnak in a t̄heh thluh zo thu, na sual hmuahhmuah ngaidam a si zo thu le a thisen ih kawlhfaï a si zo thu a phuansuak mi hi na zum maw? Pathian cun thuphan a per thei lo ih, thuphan a per dah fawn lo (Tita 1:2; Heb 6:18).

Cui Pathian kamsuakthu Bible parih t̄humawknak cu zumnak a si ih, Thlarau ram ih hrinsalnak lamzin umsun a si. Peter in, “*A siat thei mi ci hmangin si loin, kumkhuaih a nung mi le a hmun mi, a siat thei lo mi, Pathian t̄awngkam hmangin hrinsal mi nan si sawn,*” (1Peter 1:23) tiah a ti. Jesui naupa James khalin kan piantharnak cu Pathian thutak zumnak thawngih a si thu a rel, “*... Pathian in amai duhzawng in thutak thu in in hring a si,*” (James 1:18). Pathian kamsuakthu Bible ih phuan mi parih na t̄humawk ngam lo ah teh, ziang parah na t̄humaw nawn cuang ding?

(2) Pathian kamsuakthu Bible in Rundam si fengnak a hngetter

Pathian kamsuakthu *Bible* in Rundam si fengnak a tiamkam lawng si loin, a hngetter. Jesu in, “*Ka tuupawl cun ka aw an thei ih, kei khalin anmah cu ka thei hai. Cule annih in keimah in thlun. Cule an hnenah kumkhaw nunnak ka pe. An hloral dah hrimhrim lo ding ih, zohman in ka kut sung ihta in lawng dah lo ding,*” (John 10:27-28) tiah a ti. Pathian kamsuakthu *Bible* in rundam si theihfengnak in tiamkam lawng si loin, kan rundamnak a hngehzia, a hloh thei lozia khal in sim. *Peter* khalin hitin rundamnak a hngehzia a sim, “*Zumnak ruangih rundamnak can neta ah langter dingih timtuh cia mi cu co dingin Pathian huham ih kilven nan si,*” (1Peter 1:5) tiah a ti.

Mi tampi in an rundamnak rinhelhna an neihsalna a san pakhat cu hi thutak an theih lo ruangah a si. An theih lo mi cu ziang khalin, thil kan tisual kan tuahsal mi khalin, kan rundamnak co mi cu kan hnen ihsin in laksaksal thei nawn lo ti hi a si.

Thilsual kan tuah mi in Pathian thawi sungkua sinak ih kan pehzawmawknak a siatsuah lo ih, Pathian thawi kan pawlkawmawknak cu a siatsuah thei. Ka nupi thawn thu kan elaw, kan aw a sosang deuhdeuh, kan ihnak pindan sungah a lut ih, sangka a kalhaw. Kei cu zanvar pindan dang ah ka it. Cucun nupa kan sinak, kan pehzawmawknak a siatsuah cuang lo. Asinan kan pawlkawmawknak cu a siat a si. Ka tisual a si, i ngaidam aw ka ti ih, cutin anih khalin i ngaidam ih, kan pawlkawmawknak cu a thasal. Cuvekin, Pathian thawi kan pawlkawmawknak cat mi cu, rundamnak cat vekih ruah ding a si lo. Kan tisual mi kan phuang ding ih, ngaidam kan dil asile, in ngaidamsal a si. Kan pawlkawmawknak a thasal. Pathian kamsuakthu in, “*Kan sualpawl tla kan phuan asile, kan sualpawl in ngaidam*

*ding le kan dingfellowak hmuahmuah khawlfai dingah anih
cu a rinum in a dik a si,”(1John 1:9) tiah in sim.*

Rundam ka si ti fengnak na nei thei thlang maw? Rundam
ka si ti fengnak neih tlukih nunhahdam hi hi leitlun ah na hmu
nawn lo ding.

BUNG - 8

KHUAHLAN PURITAN RAWNGBAWLTU NUN HI!

Thlarau Thianghlim Parah Pumhlum in an Thumaw

Puritan Thusimtapawl hi pumhlum ih Thiang Thlarau rinsantu an si. Thomas Brooks in, “Thusimtuih nun cu a thurin hrilhfiahnak a si pei; a ni tin nun kha a sermon mi si seh. Van lam thurinpawl cu van nun in cawimawi seh,” tiah a ngan.

Puritan evangelist-pawl cun Pathian rian ding thinlung an nei; Pathian ah an pe aw ih Pathian minungpawl an kilkhawi, zumlotupawl an ngaihsak; Pathian kamsuakthu *Bible* an zingzawi ih, Pathian kamsuakthu *Bible* thu simsuak thei dingin taima zetin an zingzawi ih, an zir. Thlarau Thianghlim parah pumhlum in an thumaw ih, cucu thlacam nun an neihnak in a lang. Tuisan thuthangtha simsuahnak ah cun hi vek nun hi thlauthlak a si thlang.

Puritan-pawl cun an tawng mi tinkim hrangah le an tuah mi tinkim hrangah Thlarau Thianghlim parah an thumaw. Anmai titheinak in mi Jesu hnenih an hruai thei lozia an theifiang. *William Gurnall* in rawngbawltupawl hnenah, “*Pathian in nan hnenih a lo kuat mipawl piangtharter dingin tuanvo a lo pe dah lo. Pe lam lam hlah; an hnenih thuthangtha simsuah lawng hi nan tuanvo a si,*” tiah a sim hai theu.

Thomas Watson in, “Rawngbawltupawl in minung thinlung sangka an king ih, Thlarau Thianghlim kha tawhfung thawn a ra ih, sangka a awng,” tiah a ngan.

Thlacam Nun An Nei

An rawngbawlnak pumhlum hi thlacamnak ih ciahaw a si. A thusim mi hrangah thlacam ih nasa ngaingai ih Pathian buan an si. Robert Traill in, “Cabu siarnak le zirnak ruangih ngah mi sermon tha

tampi hi thlacam nun neih lonak ruangah an hloral men theu,” tiah a ti. *Murray M'Cheyne* khal hi thlacam nun nei zet a si. *Pastor M'Cheyne*-ih pastor rak tuan dah nak biakinn ah mikhual pakhat kha mangbang hehe ih um kha biakinn kilkhawitu pa in a hmu ih, cu pa cu *Pastor M'Cheyne*-ih casiarnak pindan sungah a hruai. Cui mikhual cun, “*M'Cheyne* thusim na ngai ringring si khawh, hi Pathian miih hlawhtlinnak thuthup hi ziang a si, i sim hnik aw,” tiah biakinn kiltupa cu a sut. Cutikah Biakinn kiltu cun mikhual hnenah cun pastor *M'Cheyne* ih tonak tokham parah to a fial. Cule “na kut hnih in cabuai parah ret hnik,” tiah a ti. “Cule cabuai parah na cal dai ko in kun awla, tap aw, ” tiah a ti lala. Cuih hnuah an pahnih in biakinn sungah an lut ih, pulpit umnak lam panin an feh. Biakinn kiltupa cun, “Pulpit parah kun in bawk aw,” tiah a fial. Cule, “Atu ah na kut pharh awla tap aw,” tiah a ti. “Atu cun *pastor M'Cheyne* -ih rawngbawl hlawhtlinnak thuthup na thei thlang ko ding,” tiah a ti.

Tuisun ah hi vek thlacam nun nei thusimtu *evangelist, pastor, missionary, Bible* tlawng zirhtu kan tul tuk lawmmam. Puritan rawngbawltupawl cun Pathian thawi pawlkawmawknak can hleice hi thupi tukah an ruat.

BUNG - 9

ZIANG TLUK IN A NASA LEH DING TI KAN THEI LO

Edward Kimbal cu a pumcawmnak hrangah kedan a zuar. *Sunday School* zirhtu khal a ÷uan phah ih, *D. L. Moody* cu a hnenah *Sunday school* a zir. Ni khat cu April 1858 ah Edward Kimbal cun *D. L. Moody* kha piantharnak thu a sim ih, a nun Pathian hnenih hlan dingin a ngen. Kedan dawr ih hlawhaw *D. L. Moody* cu a kedan dawr ah cun piantharnak a hmu ih, a nun Pathian hnenah a hlan taktak. Cutin *D. L. Moody* cu Pathian rawngbawltu ropi ah a hung cang. A fehnak kipah Pathian hnenah piantharnak thu a sim, mi a thawng a thawng in an piangthar, Pathian hnenah mi an nun hlan dingin a ngen hai.

England ih thuthangtha sim ih can a hmannak ah kawhhran fate pakhat ih pastor ÷uan lai *F. B. Meyer* cu thuthangtha simnak lamih a nun hlanaw ko, *D. L. Moody* cun a cawktho. *F. B. Meyer* cu America ah ra in Pathian thu a sim. Tlawngta mino pakhat *Wilbur Chapman* cu *F. B. Meyer* thusimnak in a piangthar tariai. *Wilbur Chapman* in YMCA ih hna÷uantu pakhat *Billy Sunday* kha thuthuangtha sim hna ÷uan ve dingin a sawm. *Billy Sunday* cu *Charlotte* khaw lamah thuthangtha sim in a feh ih, a rawngbawlnak a hlawhtling zet, *Mordecai Hamm* khalin a *Crusade* ah cun a bawm. Cui *Crusade* ÷um ah kum 16 mi pa te in piantharnak a hmu, cupa cu *Billy Graham* an ti mi pa kha a si.

Billy Graham cu evangelist hminthang zet ah a hung cang, leitlun hmun zakip ah *Crusade* tuah in a tlawng. Mi a thawngza a thawngza in an piangthar.

Kedan zuartu pa *Edward Kimbal* cun Kedan zuar vetu *D. L. Moody* hnenih piantharnak thu a sim mi kha hi tluk in rah a run nei ding ti cu a thei riai lo ding. Zo khal mi pakhat te hnenih piantharnak

thu kan sim mi si maw, nun tungdingaw dingih mi kan va tuamhlawm mi si maw hin ziangtluk in rah a run nei vivo ding ti kan thei ban lo.

Billy Graham ih thusimnak in mipiangthar le Pathian mihman miropi tawngza tampi an suak. *Operation Mobilization* (O.M) dintu pa *George Verwer* khal hi *Billy Graham* thusimnak ih piangthar a si. *George Verwer* in leitlunah mi a thawng a thawng in Khrih hrangih pumpeaw ko mi a cawktho.

John Staupitz le *John Egglan* khal hi mi tampi ih theih an si lo. *Martin Luther* le *Charles Spurgeon* Khrih hnenih hruaitu an si.

Zumtu piangthar kan zaten Pathian hrangah thil fate zet kan tuah mi khal hi ziangtluk in Pathian in a karhter ding ti kan thei ban lo. Curuangah ziangkim kan tuah mi hi thatho zet le ruahsannak nei in tuah uhsi.

BUNG - 10

KHRIH ZARIH NEHNAK

Iko. 15:57, “*Asinan kan Bawipa Jesu Khrih zarih nehna in petu Pathian hnenah lungawithu um seh.*”

Khristian nun ih riahsiat umzabik cu soal le a thiltitheinak hi a si. Tuisun ah tlang parah, a thaisun ah hawrkuam ah, tuisun ah Rom bung 8 ah, a thaisun ah Rom 7 ah; tuisun ah ramtiam ah, a thaisun ah ramthing ah; tuisun ah sang zet ah, a thaisun ah niam zet ah – cucu ka thil theih mi lakih riahsiat umzabik a si.

Pathian kamsuakthu *Bible* in fiang zetin in sim, “*Sual cun nan parah thu a nei lo ding,*” tiin. *Paul* cu Rom bung 7 a thlen tikah a thinlung khawruahhar in, “*Ka dinhmun hi a va harsa tak em! Thihnak ih mi hruaitu hi taksaruangpum ihsin zo in i run ding?*” tiin a ausuak. Cule a sannak cu van ihsin aw rung suak vekin: “*Jesu Khrih kan Bawipa thawng in Pathian in i run ding ruangah a hnenah ka lung a awi a si . . .*” tiah a ti. Curuangah soal neh hi a theih rori a si ti a fiang. Nehtu si cu mi hmuahhmuah hrangah a theih a si. “*Sual cun nan parah thuneihnak a nei lo ding,*” ti a si.

Sual phunhnih

Milai theihdan ah soal phunhnih lawng a um. Cucu “leng lam soal” le “sung lam” soal an si. Leng lam soal ka ti mi cu kan theih tlangpi mi: mithah, zurit, Pathian thangsiat, nunau-mipa soalnak tuah, rukruk tivek hi an si. Ka sim tum mi cu leng lam soal a si lo. Rundam na si zo ah cun cui leng lam soalpawl ihsi cun runsuah na si zo. Runsuah na si lo ah cun thihnak ihsin suak in, nunnak ah na lut zo ti nangmah ah hmuh ding a um lo tinak a si. Ka sim tum mi cu leng lam soal si loin, sung lam soalnak hi a si sawn. Cui soal cu Khristian mi tampi cun soal khalah an rak ruat lo. Khawruahharnak, mangbangnak, ngaidamlonak, mihuatnak, thinhengnak, lungawilonak

thinlung ih pai ringring, siatkhatnak, hrohrannak, iksiknak, hngalnak, thianhlimlonak, bawrhhlawnak, milai mit ih hmuh thei lo mi thinlung lam sualnak, mit i hmuh tiang ih sualnak, milai sung muril ih sual um ringring mi lam hi ka sim tum mi a si.

Cupawl lak ihsin runsuahnak cu kan hmuh tengteng a tul. Sual na tuah theh mi tam sawn cu na neh tla a si men thei. Asinan na fehnak kip ih lo thlun ringring tu sual a um a si. Cumi rori hi a si, na neh ding mi cu. Cui sual cu ziang a si ti nangmah in na thei, Pathian khal in a thei. Thinhengnak khal a si men thei. Thianhlimlonak asilole sual thup ziang si maw a si thei, mihuatnak maw, mingaidam theilonak si maw a si thei. Nangmah in na thei. Nehtu Khristian si ding cun kha mi rori kha na neh a tul. Cui sual na neh lo ah cun lungawinak thuthup cu na nei thei lo ding. Thilsual kan tuah theu hi Khristian nun ih nuam lo zet pakhat a si.

Cuvek sual nangmah ih um na sian dingah cun Pathian in a lo hman thei lo ding. *“Ka thinlung in sual ka ruah asile, Bawipa in i ngai lo ding.”* (Sam 66:18). Pathian in a rawngbawlnak ah a lo hman lo lawng si loin, na thlacam khal a lo thei lo ding. Khristian lungawi mi na si thei dah lo ding. Pathian rundamnak nuamzetih na hman thei hlanah, sual na nehta a tul. Sabit hri siatsuah theutu kha sihal tum pipi si loin, sihal fa tete an rak si sawn theu. Cuvek sihal fa tete hi a si Khristian mi tampi in an nunpi theu. Cuvek nun ihsi runsuahnak thuthup na thei maw? Na nunthup ih na sualnak kha na neh hrih maw?

Sual tel lo ih, Famkimnak le Mahteih Sual Nambet Tum

Na sual thup kha na neh zo maw ti thu ka lo suh tikah famkimnak thu ka rel a si lo. Mahteih sual thaihloh tumnak, sual nambetnak ka rel a si lo. Sual nei loih famkimnak, mahteih sual thaihlohnak le sual nambetnak tipawl hi thurin ahcun um khal hai sehla, **Bible** sungah kan hmu lo. Curuangah a tum khal ka tum sin lo. Nehtu Khristian si hi ka duh bik mi a si.

Sual nambet thu ka ruah tinten *Quaker* pitar le zumtu thar pakhat thu ka theisuak theu. Cute pahnih cu hmunkhat ah an ding ih, cutiiah an din laifangah pitar nuih huat zawng zet thil a um. Asinan cui pitar cu lungawi zet hmelpu in a um kelin a um thotho. Cutikah zumtu thar nu cun pitarnui hnenah, “Kha tlukih thinhengnak ding can ah thinheng loin ziangtin lungawi zetin na um thei thotho?” tiah a sut. Quaker pitarnu cun hniphah in nehnak nun thuthup thei tiaw nawn khin a dinpinui hnenah cun, “Ka sung lamih thinhengnak a so ih so cu na hmu lo,” tiah a ti. Cuih pitar nu cun a sung lamah cun a thin a heng tuk ko nan, a mithmai ih a langter lo kha soal neh ah a ruataw. Zumtu thar nu khan a thinheng thei lo dingin, lungawi mithmai a puawter men hi a si. Cucu a der a si.

Ka rual, na thinhengnak a so a si ah cun a so a si mai. Milai mithmuhih na thupawkw thei asiahcun a tha ve ko, asinan Pathian mithmuh ah cun umzia a nei cuang lo. Na thinhengnak puahkehter lawlaw thawn danglamnak a um cuang lo.

Thudang pakhat ka lo sim hrih ding – mipa nauhak pahnih an buanaw ih, an tiaaw lo zet. Tawkfangah, a zohtupawl rin lo zawng takin a fatesawn khan a tumsawn kha a thluk ih, a parih a nembet ringring. A zohtupawl in tho lo ih, a buanthluk mi parih a nembet ringring cu an mang a bang. Cu laifangah tlangval pakhat a ra ih, “Ziangtin saw! Na neh zo si, a parih na nembet ringring? Tho awla, fehter thlang hmen,” tiah a ti. Nauhak pate cu hniphah in tlangvalpa hnenah, “Tan a la ringring ih, thosal mai ding khin ka thei ih, curuangah ka nen ringring nak a si,” tiah a ti. A parih a nen ringring lo ah cun a tumsawn pa kha a talsuak ding ih, a fatesawn pa kha a hlumsal pei ih, a nen ve pang ding ti a phan ruangah a si. Tho thei mai ding khin ka thei a ti. Nang teh tho mai dingin na thei ve maw? Ka sim duhsan na theithiam maw?

Damsung thinhengnak suak ding supawkw ringring cu thil harsa a si. Thinhengnak cu rinlopiih suak thutthi can a um theu. Sup cawkw a si lo. A rawng ka bawlw theinak dingah cui thinhengnak kilveng theitu mi pakhat ka neih ruangah ka lungawi hliahhliah a si. Ka rual,

na sungih thinhengnak so le thinheng thosuak ding cu Jesu Khrih in a lo nehsak thei a si. Na thinhengnak na neh thei ih, na thinso thutthi theu khal na neh thei. Nehtu Khristian na si thei.

Christian and Missionary Alliance dintu *Dr. A. B. Simpson* cun, “Thil ziangkim Jesu in tuah sehla, Jesu cu ziangkim ih ziangkim si seh,” tiah a ti. Sual nehnak cu mahte ih ti theih a si lo. A neh theitupa hnenih thumawk men a tul. Cupa cu Bawipa Jesu Khrih a si.

Thuthlung Hlun ih Hmuhsaknak

Thuthlung Hlun ah fiang zetin hitin a nganaw: “*Hi doawknak hi nangmai do ve a tul lo. A tlar in ding men men uhla, nan lam tang Bawipaih rundamnak cu zoh men uh. . . Doawknak cu nangmai do ding a si lo, Bawipa ta a si,*” (1Sam.17 :47 ; 2San. 32 :7). Cuvek phun doawknak hi na thei dah maw? Zianghman ti ve lo ih, din ve men men doawknak a si. Pathian in a lo dosak ding a si cu. Doawknak cu nangmai doawknak a si lo ih, Pathian-ih doawknak a si. Mi hmuahhmuah in fehsuak tahratin hmun kipah, “Keimai do ding a si lo, keimai do ding a si lo, Bawipai do ding a si, Bawipai do ding a si,” ti thei cio hai sehla ka va duh tak em! Cutiuh ti theih hnu lawngah nehtu a si le si lo theihthei a si. Ka rual, hi doawknak hi na do ding a si lo, Pathian-ih do ding mi a si, Jesu hi sual a lo donehsaktu a si ding a si. Culocun nehtu sinak nun thuthup na nei thei lo ding.

Jeriko khawkulh zoh dingih Joshua a feh kha na thei ko ding. Khawkulh hngauhsan ih ding mi pakhat hnenah, “*Kan lam tang na si maw, kan ralpawl lam tang?*” tiah a sut. Cupa cun ziangtin a sawn? “*Si lo, Bawipai ralkap rual hotu dingih ra ka si sawn,*” tiah a ti. Joshua in, “Ralbawi, ka lo hmuh ruangah ka lung a awi, nang ih bawm ka tul lo, ralkap tampi ka nei, Jeriko cu khawte a si ih, nangmai bawmnak tel loin ka la thei ko ding,” tiin a ti maw? Cutin rak ti sehla, Jeriko khawkulh kha a cim lo men thei. Ziangtin a sang? “Ka Bawipa in a siahhlawh hnenah ziang sim ding a nei?” tiah a ti. Khaih ni ah khan ziang a thleng na thei maw? Mit ih hmuh lo Bawipai ralkap maktara – Pathian vancungmipawl cu khawkulh parah cun

an um ih, *Israel* mipi in khawkulh an hel hnuah an au, cutikah Bawipai ralkap Bawi cun thu a pe hai ih vancungmipawl in vei khat an hei nam ih, khawkulh pi cu a cim mai a si.

Ka rual, Bawipai ralkap hotu pa cu atu ah kan hnenah a um a si. Kan thlung ah le kan thlarau ah ceng tahratin, “Na rak hlawhsam zo, na thin a heng ringring, thil na tisual camcin thotho, na sualnak te khan a lo neh camcin, na nehsal thei dah lo; atu ah anih in a lo nehsak ding. Na do mi kha i doter awla, na ral kha keimah in neh keng! Lo nehsaktu i siter aw, na ralpa cu ka doneh ding, cule ka ra kirsal ding ih, nehtu sinak cu nangmah ka lo pe ding,” tiah a ti a si kha. Cucu thilmak le thil lungawium a si na ti lo maw? Ka rual, cuvek cu Jesuih ti duhzawng a si. Amah cu doter aw. Na do ding mi kha amai do ding a si.

Hmuhsaknak

Mi pakhat tidai tla a um, a pil zik thlang cun nasa zetin a tal. Culaiah mi pakhat cu tikapah a ding menmen, tidai tla pa cu runsuah khal a tum lo lawlaw. Titlapa cu a pilsal tik khalah nasa zetin a tal lala. Tikap ih dingtupa cun runsuah tum loin, a ding ringring men thotho. Anetabik a tum thumnak ah cun a tal nawn lo. Ka tal khal le a thahnem cuang lo tiin a banpawl cu a thlah men thlang. Cau zet aw in, “In bawm aw,” tiah a ausuak. Culeveten, tikapah ding pa cu ti sungah cun a dawp lohli ih, awl zetin titlapa cu a runsuak.

Tikapah dingtupa khan ziangah saw a bawm lohli lo? Titlapa khan amah le mah runaw thei dingih a ruahawk ruangah a si. Mahte tal a thahnem lo ti a theihsuah hlan sung cu a talter hrih ih, mahte runsuahawk a theih lo ti a theih hnu lawngah a runtun cun ti sungah lutin a runsuak thei a si.

Ka rual, nehtu na si thei lonak san cu na cah tuk ruangah a si. Nangmah le mah na ringaw tuk deuh ruangah a si. Nangmah le mah runsuahawk thei na zumaw ih, midang bawmnak tulih na theihawk lo ruangah a si. Na cahlozia, zianghman ti thei lo na sizia

na theiaw ih, midang kut ah na pe aw ih, amah na runawakter hlan sung cu nehtu na si thei dah lo ding.

Nauhaknute kan dung rei lote ih rundam si mi kha a zirhtu nu in a hnenah, “Atu ah Jesu khuiah a um?” tiah a sut. Nauhak nute cun a ruat ih, lungawi hmelpu zetin, “Jesu cu ka thinlung ah a um,” tiah a sang. Cutikah an sayama cun, “A si, Jesu cu na thinlung sungah a um a si, asile thaisun ah Setan ra in na thinlung sangka run king sehla ziangtin na tuah pei?” tiah a sut. Cui nauhak nute cu a vun ruataw ih, Khristian pitlingpawl khal ih an ruahsuak thei lo ding mi, “Sangka va awng dingin Jesu ka fial mai ding,” tiah a ti.

Ka rual, atu ah cui nehtu sinak dan na theithiam lo asile, thaisun ah na thinlung sangka cu Setan ra tahratin run lo king sehla, na tluk theunak, na thilsual na tuah theunak kha a si, zamrang zetin sangka lamah cun na feh ih, sangka awngte ihsin Setan cun a lo bih, cule nangmah kha sangka lam va panin a lo hmu, hi hlanah vei tampi a lo neh theu zo ruangah a lo neh leh ding ti a thei. Cutin na thinlung sangka cu kau zetin na awng. Zokhal hmakhatteah sual hi an tuah dah lo. Nang cun Setan thawn nan biakawk theinak dingah sangka cu faten na awng ih, na tluk theunak cu ei ding thaw zet vekin na rak zoh lehsal. Nangmah le mah na ruataw ih, culaiah ziang a tuah ti na theih man lo laiah Setan cun sangka fate awngaw ah cun a ke a run hrawlh ih, cutin nuamte tein a thunlutaw vivo. Anetabikah cun a sungah a lut ih, nang cu a lo nehsal lala. Tui tum cu ka neh ding tin na ruataw nan anih in a lo nehsal thotho.

Nehtu si theidan na theih ah cun, Setan cu ra in na thinlung sangka a lo king asile, “Bawipa, Bawipa,” tiin na au pei ih, Jesu in, “Ka fapa/fanu ziang saw?” a lo ti ding. Cutikah nang in, “Bawipa, khitawk ah khin zoh hnik, Setan a ra. Thilsual in tuahter theutupa a si,” tiin na sim ding. Cule anih in, “Ka thei ko, ziang ti dingin i duh?” tiin a lo sut ding. Cule nang in, “Bawipa nangmah sangka ah va feh aw, Setan kha nangmah in va be aw,” tiah na ti ding. “Awle, hitawkah hin rak to aw, keimah ah rinnak hngat aw, a lo tukfawrh theutupa cu keimah ka va do ding,” tiah a ti ding.

Cutin Jesu cu sangka lamah a feh ding ih, Setan cun sangka kalhnak awng ihsin kun tahratin a run bih ding. Tuiṭum ah cun a ṭihbik mi Pathian Fapa a hnen lam panih a rat kha a hmu. Jesu in Setan cu hi hlan khalah a rak neh ringring. Tuiṭum khalah a nehsal lala ding ti a thei. Jesu in sangka cu a va awng lohli ih, Setan cu ṭih le phangin a tlansuak lohli, a tlannak leikhu lakah Jesu in Setan cu a hmuh man khal ka zum lo. Jesu cu a ra kirsal ih, “Ka fapa/fanu na neh zo,” tiah a rung lo ti ding. “Bawipa ka theithiam lo, ziang na ti duhsan a si? Nangmah in na neh si si!” na ti ding. “Si lo e, nangmah in so khaw neh,” a lo ti ding ih, nang in, “Bawipa zianghman ka tuah lo pi, nangmah ring in ka to ve menmen si maw!” tiah na ti. “Si e, ka fapa/fanu, hivek hin a si ral na dodan ding cu. Nang cun to menmen in in ring men ding ih, kei in na do ding mi cu ka do ding. Ka va neh ringring ding ih, ka kirsal tikah nehnak cu nangmai ta a si tiah ka phuang ringring ding. Cutin nehtu na si ringring ding,” tiah a ti.

Ka rual, cucu doawkdan maktak a si na ti ve lo maw? Na hrangih, na aiih mi va do dingih mihman cu mak na ti lo maw? Na do ding mi ral, mi in an lo dosak tikah nang cun natnak, harsatnak, thinbangnak zianghman na tuar lo ding. Ka nauhak laiah mi thawi sualaw ding hin ka ngam dah lo. Zianghtile ka fate tuk ih, thitha khal ka nei lo. Mi in in sual an tum asile, in duhdawtu ka rualpi ṭha mitum le micak ka va sim ṭheu ih ka aiah mi an sual ṭheu. Kei cu an sualawk zohtu ah ka um men ṭheu. Mi in in neh dah lo. In tina dah fawn lo. Asinan nehtu cu ka si ringring. Cucu a si mi dodan maktak cu! Asinan cuti vekih mi do, mi sual cu mi malte lawngin kan duh, mi tamsawn cun mah rori ih do le sual an duh ṭheu. Midang doter kan siang ṭheu lo ih, kan sung ringring.

Paul Rader

Mi tampi in Amerika ram ih Pathian thusimtu miropi Paul Rader hi nan theih ka zum. Amah rori thawi nan theihawk lo hmanah, a thuhla tal cu nan thei ko ding. Kei cun ka mi theih zet mi ka rual ṭha a si. Hmun dang ih Pathian thu sim dingih a tlawn can tivek ah telephone in i ko ih, Chicago ih a biakinn tumpi ih Pathian thu a aiawhlih sim dingin i fial ṭheu. Vei tampi *Toronto* ka biakinn ah ka

aiawhieh thu sim ding khalin ka sawn ve. Cutitlukih theifiangaw le rualpi tha kan si. *Paul Rader* hi Pathian thuthangtha simtu ropi lawng a si lo, *boxing* thawng cak, hminthang khal a si. Pound 240 rit a si ih, mi 33 lai thawn an *boxing-aw* zo ih, zohman in an neh thei lo. Nehtu a si ringring.

Tlai khat cu *Paul Rader* thawn kan kawmaw ih, a cahtuk ruangah a taksa tumzia, a hngehkhauhia theih ka duh ih, “*Rader* na ban ka tham hnik ding, a khal maw khal lo?” tiah ka ti. Mangbang zet khin i zoh ih, a angki a phawih ih, zoh hnik, tham hnik i ti. A tit le a tha pawl an hlawm ih, hngehkhauh zet an si. Tha hlir in a khat ti a fiang. Mi nasa a si ta hrimhrim.

Paul Rader cun *Oswald J. Smith*, “Kan *boxing* aw pei,” i ti ta hnik sehla, “Aw si seh, kan thua aw hnik pei cu,” tiah ka ti ding. A taktak ah cun in thawng hman a tul lo, in hun tham in, dimten in hun beng hnik sehla, zianghman thei loin ka tlu, ka ril ding. Ziangkhalle kan *boxing-aw* pei i ti ve si cun, “Aw, pacang le pacang kan thua aw pei cu,” ka ti ve ta.

Tawkfang ah *Jack Demsey* hnenah ka va feh ih, “*Jack*, cu zokhal ih neh dah hrih lo, leilung tlunih mi cakbik a si men thei, *Paul Rader* thawn mipi hmaiah kan *boxing-aw* ding. Ka ai na awh thei pei maw?” tiah ka va ti. “Awle, nangmai aiawh in na *boxing* ding mipa cu ka va thua hnik pei cu,” tiah hiar zet le thatho zet in i sang.

Boxing ding zan cu a thleng thlang. Kei cu *boxing-aw* knak ding hrikulh leng lamah tokheng nuam zet ah ka to. Hivek *boxing-nak* hmun ah hin ka feh dah lo ih, feh ding khal ka zumaw dah lo. Tawkfangah cun *Paul Rader* cu khat lam kil ihsin a rung lut ih, a taksa hngehkhauhia ka hmuh cun hrikulh sungih ka um lo cu ka lungawi tuk lawmmam. Khat lam kil ihsin ka aiawhtupa *Demsey* a hung luh khal cu ka hmu. Asinan *boxing* ra zohtu hmuahhmuah in *Demsey* a si ti an thei lo. *Paul Rader* thawi *boxing-aw* tupa cu *Oswald J. Smith* a si tiah an ruat theh. *Referee* in *boxing* dan le dun pawl a sim hnuah an *boxing-aw* thlang.

Mipi zum lo zawng takin *Demsey* cun *Paul Rader* cu tlu tupti ko a thawng. *Paul Rader* cu a tho thei nawn lo. *Referee* pa cun *Jack Demsey* ih kut cu a pharter ih, mipi mithmuh le theih ah, “*Oswald J. Smith* in a neh,” tiin a phuang. Cuti cun leilung tlunih thuthangca tinkim ah, Amerika thuthangca tinkim ah cafang tum pipi in, “*Oswald J. Smith*, leitlun boxing cak bik,” tin an suah. Vei khat te hman ka thawng ve lo, hrikulh lengah ka to men, ka zoh men, asinan leitlun mi cakbik ka si tariai.

Ka sim duh mi na theithiam maw? Kha ti vekih mi va do, mi va thuat cu thilmak a si. Ka rel zo vekin naa khal na tuar lo ding, asinan na neh ringring ding. Asinan mai aiih midang fial duh hi mimalte lawng an si theu.

Ka rual, *Paul Rader boxing* dingin hrikulh sungah khan lut ve ta hnik ningla, miaa maktara ka si ding. Neh ngaihnak a um hrimhrim lo. *Setan* do dingin hrikulh sungah na luh asiahcun kei hnakin na aa sinsin a si ding. Ziangah tile ziangti zawng khalin *Setan* cu na neh dah lo ding. Kum 6000 lenglo mi dodan, mi neh dan a zir zo, a hmang zo, a thiam tuk zo. Na cahlonak, na santhlaihlonak zawn te a thei, ziangti in neh na si thei ding ti khal a thei tuk. Culaiah nang cun amah do ve le thuat ve na tum. Midang na aiih thlah le fial na thiam lo, na thei lo. Ziangtin na tuah ding? *Paul Rader* in boxing-aw dingih in sawm laiih ka tidan vek khan ti ve aw. Nang hnakh caksawn le tumsawn na hawl ding a si. Kei cun *Setan* hnakh caksawn mi pakhat lawng ka thei. Cu pa cu Bawipa Jesu a si. Do-aw ding, sualaw ding, thuataw dingih mi in an lo sawm asile, Khrih hnenah feh awla, na aiih do dingin sawm aw. *Setan* a neh thei ih, ziangtin dodan ding ti khal a thei. Khrih in na doral a lo dosak asiahcun nehtu na si ding.

Cuti vekin a um theih maw si?

Cuvekin nun a theih maw? Hitin ka sim hrih hnik pei. Jesu Khrih in nehtu sinak hmun ah mitthepkar sungte a lo umter dah maw? “Umter e,” na ti. Cuti vekih mitthepkar sungte nehtu dinhmunih a lo umter thei asiahcun, ziangah saw zarhkhat simaw, thlakhat simaw,

kumkhat simaw nehtuih a lo umter thei lo ding? Mawṭaw peng khat fehter theitu cahnak kha, peng 10 khal a fehter thei a si. Pathian cun a lo nungter ih, cule nangmah te lawng a lo ret lo. Pathian thawi nan pehthlaihawkdan cu *electric* hri le tha pehthlaihawknak a cah leveten a thim thluh vekin, nan pehthlaihawknak a cah leveten neh in na um cih.

Peter in Jesu a zoh kulh sung cu ti parah a feh, Jesu a zoh lo leveten a pil. Thir cu mei ih a um sung cu mei cu thir ah a um ih, mei ihsin thir cu na lak asile, mei cu thir ihsin a suak. Jesu Khrih thawi nan pehthlaihawk kulh sung hmuah cu nehtu na si.

Major Whittle in, “Ni tin in ka lo ṭul,” ti hlathu hi a siar ih, “Cutivek cu a tawk lo, ziangtik lai khalah ka ṭul camcin a si,” tiaa a ti ih a to. Cule, “Ziangtik lai khalah duhdawtnak in in pawm, ziangtik lai khalah van nun pek ka si; van thlen tiangin Jesu ka zoh a si, ziangtik lai khalah Bawipa na ta ka si,” tiin hla a ngan. A umzia cu ziangtik lai khalah Pathian thawn kan pehzawmaw ding a si. Pathian thawi nan fehtlang lawngah, Jesu Khrih thawn ziangtik lai khalah ni tin, minit tin nan pawlkawmaw lawngah nehtu Khristian na si ding. Bawipa zanriah kilnak tivek men ah damsung daih nehnak na hmu lo ding. Khristian mi tampi cu nehtu si thei dingin biakinn tivek ah thlacam in an do. Nehtu si theinak ding lamzin a um lo. Ziangtik lai khalih Pathian thawi fehtlang cu nehnak a si sawn. Bawi Jesu Khrih thawn ziangtik lai khalih pawlkawmawknak neitupawl lawng hi nehtu an si.

A sidan ding

Atu ah Pathian thawn lawng um in, na soal hmuahhmuah ruatkirsal in, pakhat khal hrelh loin, ngaithiam dil thluh aw. “*Kan soalpawl tla kan phuan asile, kan soalpawl in ngaidam ding le kan dingfel lonak hmuahhmuah khawlhfaï dingah anih cu a rinum in a dik a si,*” (1John 1:9) tiaa *Bible* in a ti ruangah cutiuh ka lo tinak a si. Soalphuung ih ngaidam diltu cu, a soal cu ngaidam a si theu. Khaih na soalnak rori kha ngaidam dil awla, lo ngaidam dingin Pathian ah hngataw aw. Na soal na phuan tikah hrelh mi um lo dingin pakhat

tete in phuang vivo awla, Jesui thisen rinsan in ngaidam dil aw. Cu hnuah ngaidam na si ti khal zumhnget awla, Jesu cu soal lo nehsaktu dingah hmang cih aw. Rundamtuih Jesu na pawm vekin, soal lo nehsaktu ah pawm aw.

Israel mipawl khan Tipi Sen lawng an tankai lo, Jordan Tiva khal an tankai a si. Tipi Sen cu na tankai zo a si men thei, Jesu Khrih cu rundamtu ah na la zo a si men thei, asinan Jordan Tiva na tankai zo maw? Jesu Khrih cu na nehnak ah na pawm zo maw? “Jesu cu nehtu a si,” tin na ti thei maw? Cuti vekih theihfengnak cu na nei zo maw?

Ziangkimah a hramthawknak a um. Nehtu si thawknak a um. Nundan hlun ihsin nundan thar ih thlengawk lai tivek, ramthing tansan ih ramtiam ih luh lai tivek, Jordan Tiva tankai lai tivek, na theihfeng a tul a si. Tawthawhnak a um ding a si. Nangteh a taw na thawk zo maw? Ke kar hmaisa loin khui hmun khal na thleng thei lo ding. Jesu cu na nehnak nun ah na la zo maw? Na lak hrih lo asile, atu ah la cih aw.

Na hlawhsam tikah ziangtin a si ding?

Thil pawimawh pakhat ka lo sim hnik pei. Nehtu nun ih nun duhin na fehsuak ih, na hlawhsam. Cutikah na bei a dawng ih, “Aa, ziangkhal thatnemnak a um lo, tanlak man a um lo. Nehtu Khristian ka si thei lo,” tiah na ti tla a si thei men. Ka rual, ngai hnik, nauhak feh zir na hmu dah maw? Kei cun ka hmu theu. Ziangtin an um? Nauhak cu a tlu, cule ziangtin a tuah? A tluk tikah zial ah it lanta in, “Feh ka zir paih nawn lo, ka kiangkap ah mi cu an feh rero ka hmu, kei cu ka feh thei ve dah lo ding, ka tlu rero men, ka feh thei lo a si hi,” a ti dah maw? Tidah lo lawlaw. Nauhak cutivekih ti na thei dah lo ding. Nauhak cun ziangtin a ti? A tluk tikah a tap, asinan a rang thei bikin a tho lohli ih, a fehsal lala. Vei ruk lai a tlu tla a si men thei, asinan a thosal ih, a fehsal thocho. Anetabikah cun feh cu a thiam ih, a feh khal le a tlu nawn lo. A tluk rero can cu thuanthu ah an cang.

Ziangruangah so a tluk theu? A ke fate zet kha a cak tawk lo ruangah a si. Feh thiṭha thei ding cun an caktawk a tul. Ka rual, nang khal cuvek cu na si. Na thlarau ke cu an cak tawk lo ih, nehtu si in can rei na feh thei lo. Curuangah a thawk lamih na tluk a si khalle na khawruahhar hlah. Nehtu feh ih feh na zir ih, na tlu rero thei ko. Beidawng hlah awla, na tluknak hmun ah khan kirsal nawn hlah. Lo nehsaktu ah Jesu cu na la zo ih, nehtu hrangah amah cu na hman zo a si. Na ke na sit pang tik khalah, na tluk khalah, na tvisual theunak ih na luhsal a si khalah, amah cu thangthat awla, na hrangih nehtu a sizia, lo nehsaktu a sizia kha sim awla, phuangsua aw. Tho aw, ṭap awla, na santlaihlonak kha Pathian hnenah phuang aw. Ngaidam dil awla, dungsip na tum lozia le nehtu si na duhia kha amah sim aw. Cule feh sal awla, Jesu Khrih cu na nehnak a sizia phuangsua aw. Cutiin teh ziangtin a si ding? Cule na tlu nawn lo ti le na ke na sit nawn lo ti na theisuak ding. Cule na sual hlunpawl khan nangmah ah hmun le ram an nei nawn lo ding – thlahsuah na si zo ih, zalenter na si zo. Atu ah cun na feh thei thlang. Jesu Khrih thawi pawlkawmawknak ah cun na um ih, ziangtik lai khalah amah cu rinsan in na zoh ih, na do ding mi cu na doter ih, nehtu na si theinak dingah amah cu na nehter. Neh mi si hnakin, nehnak a um ta ri ai. Jesu nangmah ih nung cu na aiah na ring ih, na hman ruangah, atu ah cun Nehtu Khristian na si thlang.

Khristian nun in na nung thei lo

Khristian nun in na nung thei lo ih, ziangtik khalah na nung thei dah fawn lo ding. Khristian nunih nung zohman an um lo, um khal an um dah lo ding. Khristian nunih nung mi pakhat lawng a um ih, cucu kan Bawipa Jesu Khrih a si. Mifamkim a si ih, Pathian Fapa khal a si. Cuti asile, Khristian nun ti mi cu ziang a si? Khristian nun ti mi cu na sungih ceng, Khrih hung nungsuak cu a si. Huham thawi khat Thlarau Thianghlim na sungih a cen tikah, amah cu nangmah fehtlang in a nungsuak a si. Cutin Khristian nun in na nung ti mi in an hmu theu. Nangmah na nung si loin, Jesu Khrih cu nangmah ah a nung a si ti na thei. Nang cun cui nun in na nung thei lo ih, anih cun a nung thei a si. Curuangah Pathian titer men aw. Ka rual, cucu

Khristian nun diktak a si sawn. Cucu nehnak nun a si. Jesu cu nehtu a si. Amah cu na sungah a ceng ih, nangmah ah a nehnak nun in a nungsuak a si.

Serthlum kung thawng tampi ka hmu theu. Serthlum kung in, “Serthlum rah loin, sunhlu ka rah pang ding ka phang tukaw,” a ti lai ka thei dah lo. Serthlum kung rahsual tih ih, khur le tap ka thei dah fawn lo. Asile serthlum kung cu ziangtin a um? A ding ringring men ih, cutin serthlum rah a rah theu men. Vei khat hman rahsual in sunhlu a rah dah lo. Ziangruangah si pei? A kung sungih thi le tha hmuahhmuah in serthlum ti an pai khat thluh ruangah a si. A kung sungih thilum mi kha a suak a si. Thingkung a sinak in, a sungih ti khan tanlak le tnanbang tul loin, serthlum a rahsuak mai a si. Nang khal cuvek na si. Nangmah ah Jesu Khrih cu a ropitnak thawn a cen tikah a rah cu nehtu nun a si. Na ti ding umsun cu amah thawi pehtlaihawk lawng cu a si. “... *nehnak in petu Pathian hnenah lungawithu um hram seh*,” (IKo. 15:58). Cuih nehnak cu ziangtin ka hmu thei ding? Tan kan laknak, tha kan hmannak, kan taimaknak pawl ruangin teh kan hmu thei pei maw? Hmu thei lo e, Jesu Khrih-ih thilthlawnepek a si. Na hlawh man ruangih ngah a si lo, amai pek lio lio a si. Tan na lak ruangah le na tha na suahnak ruangah si loin, Bawi Jesu ruangah, Bawi Jesu zarah a si. Nehnak zin dang a um lo. Nehtu Khristian si na duh asile, amah cu lo nehsaktu ah le na nehnak ih na lak, na pawm a tul. Amah cu ziangtik lai khalah *Bible* siar le thlacamnak in pehtlai ringring awla, cutin amah thawn nan fehtlang ding ih, amah le amah nangmah ah a langsuakawter ding ih, cutin na nun cu nehtu nun a si ding. Cucu ‘Khrih zarih nehnak’ cu a si, lamzin dang a um lo.

Ka rual, hihi nundan awlbik a si. Dingtawlh Khristian nun hi a bang thlak ih, ramcar, ramro nun khal hi a bangthlak tuk. A can ih nehtu si, a can ah neh ih um lala nun cu riahsiat umza nun a si. Lungawium nun, nundan nuam, nundan tluang cu nehtu nunih nun lawng hi a si. Aw! Khrih zarih nehnak hi a va duhum tak em!

(*Oswald J. Smith* ih Sermon ta lak mi a si)

BUNG - 11

SIR JOHN BOWING HIMNAK KHRAWS

Kum 1825 ah khin *Sir John Bowing* tonak lawngpi cu Tuluk ram thlang lam tipithuanthum ih an feh laiah a kuai tariai. Lawng kuai vawk phah ih tipithuanthum tlunih ti ih a fen rero laiah lam hla zetih khraws tum le sang zet a hei hmuh ruangah himnak hmun a thleng zikte thlang ko ti a thei.

Cui khraws tumpi cu dar ih tuah mi a si, kum 100 rak liam zo ah khan thlipi in Portuki mipawlih biakinn a nuaisiat tum ih siat ve lo ih, tang umsun a rak si. Cui khraws cu Macao tipi kap tlang sannak laifangah an phun. Cumi cu *Sir John Bowing* hrangh cun hruaitu tangkai zet a rak si. Cui khraws cu a himnak ding hrangah a pawimawh tuk ruangah hih hla hminthang zet – “*In the cross of Christ I glory*”(Khrih khraws cu ka ropitnak) ti cu a phuahsuak tariai.

Kum 2000 lai fehliam zo ah khan Kalvary Tlang ih Jesu Khrih-ih khraws kha rundamnak-himnak hmun a rak si ringring.

BUNG - 12

TISA ȚIH A NUNZIA

Vawi khat cu nauhakpa te in a pa hnenah, “Ziangtin ralpidoawknak hi a thawk,” tiah a sut. Apa cun, “Leitlun ralpi vawi khatnak cu Germany in Belgium a hei la ih, cumi ihsin a thawk,” tiah a ti. Culeveten a nupi cun a pasal hnenah, “Kan fapa cu thudik sim hmen, leitlun ralpi vawi khatnak cu mi pakhat an thah ruangih suak a si kha,” tiah a ti. A pasal cu a thin a heng tuk lawmmam ih a ding, a feh, a hmai a sen, thinling zet aw in, “Nangmah maw kan fapa cun thu a lo suh? Keimah i sut sisi, țawng ve hlah, hrawlh aw ve hlah,” tiin țawng hrohrang zetin a ti. A nupi khal cu a thin a heng ve ih, an hnen ihsin a suak ih sangka ring zetin a khar ta. An fapa te cun, “Ka pa in sim nawn hlah, ka theifiang zo, cucu tisa ruangah a si,” tiah a ti. A dik a si. Insang buainak, nupa țhenawknak, pakhat le pakhat remawklonak le huatawknak, ram khat le ram khat doawknak le thahawknak pawl khal hi tisa ruangah an si. Tisanak in piangthar si seh, piangthar lo si seh in buaiter. Leitlun pumpi ih buainak kaikhawmtu cu ralpa Setan a si ih, a hman bik mi a agent cu tisa hi a si. Mipiangthar zumtu nun buaitertu bik khal tisa hi a si.

Zumtu sungah Thlarau le tisa hi an cengtlang. Tisa cu kan suahkeh ihsi kan neih mi a si ih, Adam hnen ihsi kan co mi ro a si. Thlarau cu thlarau lam ih kan hrinsal (pianthar) tiki kan ngah mi a si. Tisa le Thlarau an pahnih hin caakhiarnak an nei veve - tisa cun thil țha lo lawng a hiar ih, Thlarau cun thianhlimnak lam lawng a hiar ve. An pahnih cu pakhat le pakhat an doaw ringring. Paul in, “*Tisa duhnak cun Thlarau duhnak a dokalh ih, Thlarau duhnak in tisa duhnak cu a dokalh. Annih cu pakhat le pakhat an dokalhaw. Curuangah nannah cu nan tuah duh mi thilpawl nan tuah lo.*” (Gal. 5:17). Tisa ih uknak lamih kan pekawk asile, tisa duhnak țhalopawl kan at ding ih, tisa thiltipawl cu kan nun ah an lang ding. Asinan Thlarau ih kan pekawk asile, Thlarau ih duh mi thil thianghlimpawl

kan at ding ih, a rahpawl khal cu kan nun ah a lang ding. Curuangah a si, tisa cu kan hnawng ding ih, Thlarau parih kan thumawk a tul.

I. TISA MIZIA (Gal. 5:18).

Tisa ti mi hi Thuthlung Thar ah a phunphun ih hman a si. Kan ruh tuamtu tisa khal hi tisa ti khal in rel a si (Gal. 2:20). Vawi hnih vawi khat ah cun rundam si lo mi (piangtharlo) dinhmun relnak khalah a hmang (Rom. 7:5). Kan *Bible* canghril ih ‘tisa’ ti kha cun kan ruh tuamtu tisa le Pathian hmai ih thlarau lam dinhmun a rel mi si loin, sual mizia ih nun danglam a relnak a si. Tisa ti mi khan nunphung hlun, khawruahdan hlun le thiltidan hlun lam a relnak a si. Tisa cun nundan tha lo le nun hlun kha hmangin kan ruahnaklungthin a do. Cutin zumtu cun a tuah duh mi tuahsuak loin a um theu. (Rom. 7:22-23). Sual in zumtu nun ih hna a tuandan a si. *Bible* in cu cu, sual taksa (Rom. 6:6), tisa lamzin ruah (Rom. 8:7), sual dan (Rom. 7:23; 8:2), thilthalo (Rom. 7:19) tiah a ko. Tisa cu Pathian lungawiter hnakin mah le mah diremawokter duhnak milai sungih um cu a si. Mah le mah thiamcoawokter duhnak kha a si. Mi hrekkhat in, “Thuphan var, thuphan thianghlim, thuphan fate, thuphan dum, thuphan pipa ti vekin a phunphun an sim. Cucu mah le mah thiamcoawokter a si ih, cucu tisa a si. Cucu nangmah ih um mah le mah thiancocawokter duhtu a si ih, tisa a si. Nangmah ih um Pathian thawi fehtlang lo ih mahte nun duhtu a si ih, tisa a si. Na tuah duh lo mi thil tha lo lamih lo nawrtu le lo tuahtertu a si ih, cucu tisa a si. Siatkhatnak, mihuatnak, phunzainak, miiksiknak ih lo hruaitu a si ih, tisa cu a si. Tisa cu sual lamih lo hruaitu a si.

(1) Tisa cun thil tha lo a duh

Paul in, “*Curuangah thiltha ka duh tikah thil tha lo ka hnenah a um ti mi dan hin keimah ah a tuan ti ka hmuak,*” (Rom. 7:21) tiah a ti. Tawngdang ih kan sim asile, thil tha tuah kan duh tikah, hi thil tha lo dan, hi nundan tha lo hi in do dingin kanmah ah a um. Tisa duhnak cu thil tha lo hlir lawlaw a si. Tisa duh mi cu Pathian tel loih mahte ih mi

umter ding hi a si. Tisa cu tidam theih lo khawp ih bawrhhlawh le siava a si. Nunsim a theih lo, thunun khal a theih lo. A mizia le a ziaza hi cu sualral zet a si. Tisa cu Pathian lam thil a duh lo ih, a tlulut fawn lo (Rom. 8:7). Tisa cu thlarau lam thil tha ziang hman a tuah thei lo. Tisa ah thlarau lamih thathnemnak ding thil zianghman a um lo (Rom. 7:8). Tisa cun Pathian lung a awiter thei lo (Rom. 8:8). Tisa cu rinsantlak khal a si lo. Tisa cu thil tha lo lam lawnglawng a duh.

(2) Tisa cun Pathian ziang a siar lo

Paul in Rom. 8:7 ah, “*Ziangruangahtile tisa lamzin ruah cu Pathian doral sinak a si. Zianghtile tisa cu Pathian dan ah a tlulut lo ih, a tlulut thei lo taktak,*” tiah a ti. Tisa cun Pathian a do. Tisa in Pathian kamsuakthu Bible a thungrulhdan cu, “Si lo e, ziangtik khalah, kei cun ka ti dah lo ding, khai thutak kha ka lung dah lo ding, kha vekin ka nung dah cuang lo ding. Ka bansan dah cuang lo ding,” ti hi tisa tidan a si. Pathian lam thil a do. Nangmah ih um kha ti vekih Pathian do theutu kha tisa cu a si.

(3) Tisa cun milai a bawrhhlawhter

Tisa cun milai a bawrhhlawhter. Tisa cun milai in a tuah duh lo mi thil tha lo tuahnak lamah a hruai. Atuah duh mi thil tha tuah loin, thil tha lo tuahnak lamah a hruai. Curuanga Paul in, “*Zianghtile ka thiltuah mi hi ka theithiam lo. Zianghtile tuah ding ka duh mi ka tuah lo ih, ka huat mi ka tuah sawn. . . . Aw ka dinhmun hi a va harsa tak em! Thihnak ih mi hruaitu hi taksaruangpum ihsin zo in i run ding,*” tiah a ti. Tisa cun sual ah in dir. Setan in khawvel mihip theinak, nawmnak pawl tla hmangin kan tisa a thlem ih, kan tisa cun khawvel thil hi an tha ko ee tiah a ti. Huatawknak, bumawknak, rukrukknak, khawvel nawmnak pawl tla hi thil tha an si ko, minung kan si sungah tiah tisa cun a ti. Thlarau cun, “Sual an si, tlansan aw,” tiah a ti. Setan le tisa cu an tangtlang ih,

Thlarau le Khrih cu an țangtlang ve. Tisa cun Setan a sunlawih, a cawisang ih, Thlarau cun Khrih a cawisang ve thung. Thlarau cun ziaza a rem ih, tisa cun ziaza a bawrhhlawhter. Thlarau cun thutak a theihter ih, tisa cun thutak a hnawng. Thlarau cun huham thiltitheinak in pe ih, tisa cun cahnak nei lo, kawlawng ko in tuah. Thlarau cun sual a do ih, tisa cun sual a lawm. Tisa cu Setan ih agent a si ih, in bawrhhlawhter dingin duhsaknak a nei. Tisa ah thil țha, thil thianghlim, thlarau nun hrang cahnak a um lo lawlaw. Thathnemnak zianghman nei lo a si.

(4) Tisa cun mi a that

Rom. 8:13 in, “*Tisa duhzawng ih nan nun asile nan thi ding,*” a ti. Thi ti cu țhenawknak a si. Rom. 8 hin Khristian nun a rel ih, mipiangthar nun a simnak a si. Hi tawkih thi ti hi hell fehnak, kumkhua Pathian thawi țhenawknak a simnak a si lo. Tisa duhnak cun Pathian thawi kan pawlkawmawknak catter in, Setan thawi pawlkawmawknak in neihter a duh. Tisa cun Pathian rawng kan bawlnak catter in, mai rawngbawl le Setan rawngbawltter in duh, cutin kannih cu Pathian Thlarau parah țhumaw nawn loin, kan mai cahnak le khawruahnak ah kan țhumaw ding ih, nehtu si in kan nung thei nawn lo ding. Kan Khristian nun in siatsuah ding hi tisa duh mi a si. Cucu tisa ziaza a si. Cucu Pathian dotu kan nun hlun sual nunphung a si. Pathian thawi pehtlaihaw loin kanmah te nung dingih in simtu le țuantu a si. Tisa cu thlarau nun siatnak lamih mi hruaitu a si.

II. TISA NUNCAN (Gal. 5:19-21).

Zumtu mipiangthar khalin tisa el loin, do loin le Thlarau Thianghlim parah țhumawk a țhelh pang asile a nun ah tisa nuncan a lang mai ding. Tisa thilti hi țhen thum ah kan țhen thei. Zumtu in Thlarau Thianghlim parah țhumaw loin a nun asile, cucu tisa nun a si ih, hih tisa nuncanpawl hi a nun ah hmuh an si ding.

Nunau- mipa Sualnak (Gal. 5:19)

Uiretnak hi a hmaisabik ih ngan a si. Nupi pasal nei cingih nunau-mipa soal tuahnak a si. Hi soalnak hi thinlung ihsin a thawk hmaisai. Taksa rori ih a va soal lo hmanah a thinlung ihsin hahiaunak le ruahnak a neih ah cun a uire zo a si tiah Jesu in a ti. Mtt. 5:27-28 zoh aw.

Nunau-mipa soalnak hi nupi pasal ih neiaw si loin, nunau le mipa sinak hman a si. Nunau-mipa soal tuah zukpawl le video zohnak lam khal a huaptel cih. Setan in leitlun ah hlawhtling zetih a hman mi soal cangvaihnak a si.

Bawrhhlawhnak hi ruahnak bawrhhlawh lam a relnak a si. Nunau-mipa soalnak lam ruahnak a si.

Tenumza hursual tuahnak, ti mi hi duhtawkih nunau mipa sinak lamih hmanawknak a si. Nunau le nunau, mipa le mipa pawlawknak, ramnung thaw khalih pawlawknak, pawisak nei lo ih pawlawk hluahhlo nak tiang a huap.

Tisa cu do loin le Thlarau Thianghlim parah thumaw loin, mipiangthar zumtu a um asile, a tlunih soalpawl tuahnak ah tisa cun a hruai thei a si. Leitlun ih Khristian thaṭha le pastor-pawl tiang khal hi vek soal ih lut tampi an um ti a si. Hihi tisa hnaṭuan a si.

Khawsia lamih Soalnak Gal. 5:20

Milembiaknak hi Pathian nung si lo pauhpauh biaknak hi a si. Ziang khal hi milem an si thei. Pathian nung aiih kan ret mi ziangkhal hi milem an si. ṭhimnakah, mawṭaw, inn le lo, sumpai, hnipuan pawl khal hi kan nunnak ih an thupitbik ih, Pathian aiih hmun le ram an co sawn a si ah cun milem an si mai. Cule tisa in kan nun ah hmunram a la tinak a si.

Dawithiamnak hi tisa ih uk mi zumtu cun khawsia thawi hnaṭuantlangnak lam khalah pawisaknak a nei nawn lo.

Mipi vantlang lakih sualnak

(Gal. 5:2b-21)

Mihuatnak, tawhawknak, thikthusiatnak, thinhengnak, tanghmasialnak, lungruallanak, zirhsualnak, iksiknak, mithahnak, zuritnak, zuhmun nawmcennak tipawl tla Paul in a tarlang. Hih tisa thiltipawl hi zumlotu- mipiangtharlopawl ih nun ih um mi le ti mi si ding a bang zet. Asinan zumtu mipiangthar khal tisa ih uk mi a si ah cun, Thlarau Thianghlim in a nun a uk nawn lo ih, hih tisa thiltipawl hi a nun ah hmuh ding a um thei.

Thlarau ih luahkhat mi Khristian kan si lo ah cun a tlunih tisa thiltipawl hi ziangtik lai khalah tuah thei ringring kan si. Kei cu ka uire dah lo ding, nunau-mipa sualnak ka tuah dah lo ding, tenumza hursualnak ka tuah dah lo ding, dawithiamnak lam khalah ka feh dah lo ding, mi ka that dah lo ding, zu ka ri dah lo ding tin na ruataw thei men. Siangpahrang David khal kha uiret tum in a ihnak ihsin a tho lo. Tisa ih a uk tikah tum cia loin uire pa ah a cang, mithatpa ah a cang. Thlarau Thianghlim khah nun kan neih lo asiahcun khaih tisa thilti Gal 5:19-21 ih tarlang mipawl hi kan rah rah ding cu a si. Tih a nung tuk. Ka uire lo, nunau-mipa sualnak ka tuah lo, dawithiamnak ka hmang lo, mi ka that lo kan ti ding. Asinan tisa thilti a si mi mihuatnak, thinglingnak, thikthusiatnak, tanghmasialnak, iksiknak tivek na nun ih a um ah cun tisa thilti tho tho a si. A dang khal na tuah vivo thei mi an si. Tisa mi zumtu si hi tih a nung tuk.

Tisa thilti tuahsuak dingin tum cia a tul lo. “*Noah* khalin tuizan cu sabitzu ka in pei ih, tawlawng pin ka it men ding,” a ti ka zum lo. *Peter* in, “Tuizan cu Jesu ka phatsan ding,” a ti lo. *Bible* miropi zetzet pawl hman Thlarau ih an khah lo cun tisa thilti sual turu zetzet an tuahsuak asiahcun nang le kei teh hi Thlarau khat lo ih um ngam ci a va si lo em!

III. TISA THILTINAK A RAHSUAHPAWL (*Gal. 5:21b*)

Tisa uknak hnuaiih umnakih rahsuaHPawl cu ziang an si ding? Paul in, “*Cuvek thilpawl a tuahtu cun Pathian uknak cu ro ah an co lo ding tiah a tu ah ka lo sim cia,*” (*Gal. 5:21b*) tiah a ti. Vanram ah ro co ding mi lawmman an nei lo ding tinak a si. Paul in, “*Cuvek thilpawl a tuahtu cu Pathian uknak sungah an lut lo ding,*” a ti lo. “*Cuvek tisa thilti a tuahtupawl cu an rundamnak a hlo ding,*” a ti lo. Cuvek a tuahtupawl cu rundam an si lozia, mipiangthar an si lozia langnak a si khal a ti lo. Paul in fa kan sinak lam a rel lo ih, fa sinak a cotu ih ro co mi lam a rel a si.

Kan ro co mi cu rinum zetih Khrih kan rennak ih lawmman a si. Kol. 3:23-24 ah, “*Cun ziangkhal nan tuah asile milai hnenih tuah vekin si loin, Bawipai hnenih tuah vekin nan thinlung zaten tuah uh. Bawipai hnenih ta ro co ding mi cu lawmman ah nan co ding ti nan theih ruangah cuvekin tuah uh. Ziangah tile Bawi Khrih rian nan si hi,*” tiah a ti. Zumtu mipiangthar tisa ih a nun tikah vanram ih a co ding mi lawmman amah le amah a suamaw hi a si. Vanram cu an feh ding nan lawmman an co lo ding. I Ko. 3:15 in tisa mi Khristian thuhla hitin a sim, “*Zokhal a hnaṭuan mi a kang asile, a hloh ding. Asinan amah cu meisa sung ih si luat vekin rundam a si ding,*” tiin.

A pahnihnak tisa nun ih nunnakih ruahsuaH cu Khristian pawlkawmnan le rawgbawlnak hlohnaK a si. I Ko. 5:11 in, “*Asinan atu ah unaupa tiih nan kawh mi in nunau-mipa sualnaK a tuah, a duhham, milem a bia, mi hmuhsuam a hmang, zu a ri, mi a bum asile kawm hlah uh. Amah thawn rawl khal eitlang hrimhrim hlah tiah ca ka rak lo kuat zo,*” tiah a ti.

A pathumnak tisa mi nun ih rahsuaH cu Pathian nunsimnak a si. Heb. 12:6, “*Ziangah tile Bawipa in a duhdawt mi cu nun a sim theu ih, a cohlang mi fa kipin a vaw theu,*” tiah a ti. Pathian nunsimnak cu a phunphun in a si thei, insang siatnak, tawhawknak, damlonak, sumpai lamih tlaksiatnak tivek tla in a si thei. Tisa nun ih nun hi Pathian fate hrangah cun nawmnan taktak a um lo.

A palitnak tisa mi nunih rahsua cu Khrih Tokham Thuthennak ah lawmman a hloh ding. *Bible* in, “*Curuanga kan zaten mai thuhla cio Pathian hnenah kan sim leh ding,*” a ti. (Rom. 14:12). Zumtu mipiangthar tisa in a nung ih, Thlarau Thianghlim parah thumaw loin, Pathian tel loin amahten a nun asile, malsawm a dawn ding mi le lawmman a co ding mi a hloh ding. Bawipa lawng a hloh lo ding. Ro ih a co ding mi lawmman a hloh ding. Khrih in cui zumtu tisa mi cu rinumnak lallukhum, thlarau hlo kaih man lallukhum le dingfelnak lallukhum lawmman a pe lo ding. A co ding mi a dinhmun tha a hloh ding. Khrih in a lalram ah thuneihnak hmun luah ve dingin a sawm lo ding.

Zumtu mipiangthar cu tisa in a nung vivo thei ko. Asinan hlohnak nasa zet a tawng ding. Tisa hi cu tihnungza le huatumza Khristianpawlih ral a si. A bawrhhlawh ih, a siava tuk fawn. Tisa-ih duh mi cu lo siatsuah le vanram ih na co ding mi lo hlohter ding rori hi a si.

IV. TISA NEHDAN (*Gal. 5:16,18,24-25*)

Tisa hi ziangtin kan neh thei ding? Kha vek hlohnak le siatnak maksak thlentu ral bawrhhlawh le tha lo cu ziangtin kan do ding, kan el ding? Tisa nehnak lamzin umsun cu Thlarau lawng hi a si. Nehnak ih in hruaitu cu Thiang Thlarau lawng hi a si.

(1) Thiang Thlarau hruaitu a sinakah tlulut aw

Thiang Thlarau kaihhrainak thlun dingin kan hril tikah tisa kan el tinak a si. Thiang Thlarau kaihhrainak thlun dingah, “Thlarau ih hruai mi kan si hmaisak,” a tul. (Cang 18). “Hruai” ti tawngfang hi tuukhaltu in a tuupawl a hruaidan asilole thli in lawng a hran ih a hruai vivo dan vek khan Pathian Thlarau in in hruai ding a si. Thlarau Thianghlim cun amai duhnak kan thinlung sungih a retnakin in hruai a si.

Tisa in, “A tha, tuah aw, tawng aw, kha ti khan ruat aw,” a ti tikah, Thlarau cun, “Aih, tuah hlah, tawng hlah, kha ti khan ruat hlah,” tiah a ti. Cucu Thiang Thlarau kaihhrainak

a si. Cucu Thiang Thlarau in tlansuahnak a lo hmuh a si. Cucu Thiang Thlarau in nehnak ah a lo hruai a si. Thlarau kaihhrainak le a aw ngaithlaknak ih kan tlukluh tikah nehnak taw a thawk a si.

(2) Thlarau ah feh aw

Thiang Thlarau hruaitu a sinak ih tlukluh lawng si loin, “*Thlarau ih feh ding*” kan si. (Gal. 5:25). “Feh” ti tawngfang cu Thlarau thawi ke kartlan tinak a si. A kaihhrainak thlun tinak a si. Tawngdang in Thiang Thlarau parih thumaw tinak a si. Thlarau ih uknak ih tlukluh le a hruainak lamzin ih feh cu soal nehnak tawthawhnak a si. Mi pakhat thawi nan biakawk rero laiah tisa cun, “Kha ti khan sawn aw,” tiah a lo ti. Asinan Thlarau cun, “Si lo e, kha tin sawn hlah,” a lo ti. Thlarau hruainak na hril ih, a lamih na feh asile nehnak cu na nun ah a taw a thawk a si. Thlarau hruainak lamih ke kar dingih duhhrilnak na tuah leveten hmakhatteah cui hruainak lamzin ih feh thei dingin Thlarau hnen ihsin titheinak cahnak huham na co ding. Tisa nehndan cu cuvekih dawn le pek a si. Soal le tisa cu a supaw zawngih na neh tum le na do asile na neh thei dah lo ding, neh na si riangri sawn ringring ding. Tisa le soal nehndan cu Paul in fiang zetin, “*Thlarau ah feh uh, cule tisa cakhiarnak cu nan tuahsuak hrimhrim lo ding*,” (Gal. 5:16) ti mi le, “*Tisa duhzawngih nan nun asile nan thi ding. Asinan Thlarau in taksaruangpum hnaṭuantla cu nan thlah asile nan nung ding*,” (Rom. 8:13) tiah a sim.

Tisa nehndan lamzin umsun cu a supaw zawng si loin, Thiang Thlarau huham cahnak par sawnah thumaw awla, khah... Thiang Thlarau kei in thintawinak ka neh thei lo, nangmah in, kei in tisa caakhiarnak ka neh thei lo, nangmah sawn in,” tiah a parah thumaw in ring awla, hmakhatteah Thiang Thlarau huhamcahnak in na tisa a neh lohlizia na thei mai ding.

Nehnak cu nangmai duhhriInak parah a ðumaw. Tisa nun in na nung vivo thei, Thlarau Thianglim ah feh, rinsan, ðumawk na hriI thei. Nangmai thuthu a si. Nehnak lamzin na hriI lo ding maw?

BUNG - 13

MILAI TUMNAK A HLAWSAM

1735 kum ah khan *England* ihsin Amerika ram, *Georgia* khaw lam pan lawng pakhat ah *John Wesley* le a naupa *Charles Wesley* cu Amerinan Indian mipawl hnenih rawngbawl dingin an to ve. *John Wesley* cu a nun pumhlum Pathian hrangih a hlan zo ruangah thlarau lamih pitlin vivo nak dingah rawngbawlnak ih hmanawk natsat a tum. Lawng ih an um sung cu thlacamnak in le ca nasa zetih siarnak in a can a hmang.

Cutiuh tipithuanthum tlunih an feh laiah cun thlipi in an to mi lawng cu nasa zetin a hran ciamco. A totupawl cu an tih tuk lawmmam. Asinan lawng to ve mipawl lakih tel ve *Moravian* Khristianpawl cu tih hmel le thinphan hmel hrimhrim an pu lo. An hna a ngam hiahhiah ti theitheih in Pathian thangthatnak hla an sak rero men. Cupawl hmel dam hiahhiah le hngam hmel cun Pathian hrang le a rawngbawlnak hrangih nun pumhlum pe *John Wesley* ih nun cu a neh lawlaw.

Amerika an thlen veten *Moravian* Kawhhran *Bishop Spangenberg* cu *John Wesley* in a tawng lohli. *Bishop Spangenberg* cu *John Wesley* kha theihpitu Thlarau Thianghlim a neih zo le neih zo lo le Jesu Khrih a nei zo maw zo lo ti a sut. *John Wesley* cun, “Jesu Khrih a theih zo thu le leitlun rundamtu a si,” tiin a sawn. Cuih *Bishop* pa totho cun, “Asile, Jesu Khrih cu nangmah rundamtu a si ti na fiang maw?” a ti tikah *John Wesley* cun, “Cuvek cu a si ka zum,” tiah a sawn. Cutikah *John Wesley* cun rundam si theinak umsun Jesu Khrih cu a nei ri ai lo ti a theifiang aw.

Amerika ram ih a rawngbawlnak a hlawhsam ruangah *John Wesley* cu *England* ah a kirsal. *London* ah *Moravian* mi *Peter Bohler*

a tawng ih, anih in *John Wesley* cu mipiangthar lo a sizia a fiang zetin a sim.

Cutin *John Wesley* cu a thlarau nun mangbangvansang in a um ih, mi ih Pathian thu an sim mi cu a ngai vivo. Cutin 1738 kum ah *John Wesley* in rundam si fengnak a nei ve ta.

A pianthar hnuah a rawngbawlnak cu nasa zetin a hlawhtling ih, 1741 ah cun *John Wesley* cu khawlak le lamzin ih Pathian thu sim larbik ah a cang. Pathian huham in a khat ih, *British* ram sungah peng 22,500 lai rang to in khual tlawngin thusim in a fangsuaak. A thusimnak in mi thawng tampi an piangthar.

BUNG - 14

THLARAU THIANGHLIM HI NANGMAH AH ZIANG A SI?

“Bawipa Jesu Khrih-ih zangfahnak, Pathian duhdawtnak le Thlarau Thianghlim-ih pawlkawmnak cu nan zate hnenah um seh. Amen,” (2 Kor. 13:14).

England ih Pathian thuthiam hminthang zet *Dr. Walter Wilson* cu kum 17 sung *Bible* zirh in le thusim in kawhhran ah le *Bible* tlawng ah can a hmang. A rawngbawlnak a zoh rero tikah ro le car in a theiaw. Raesuaah um in a thei lo. Cumi cun a nun hlim thei lo ko a tuah. Ni khat cu 1913 ah *Frence missionary* pakhat cu *Dr. Wilson* inn ah a va leng ih, an kawmawknak ah, “Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si?” tiah *Wilson* cu a sut. *Dr. Wilson* cun, “Anih cu *Trinity* lakih mi pakhat a si, Pathian a si, sersiamnak khal ah a tel,” tiin le Jesui nun lamtluan khalah Thlarau Thinghlim hnatanpawl khal a simfiang zurzo. *Missionary* pa cun, “*Dr. Wilson* thu ka lo suh mi i sang lo, “Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si? Ziangvekin na ni tin nun ah nan kawmaw? Ziangvek in na kawppi ah na hmang? Ni tin nan fehtlangdan ziang vek a si?” tiah a ti. *Dr. Wilson* cu malte sung a lu a kun ih thu a ruat. Cule, “Ka thei lo, Thlarau Thianghlim ka theihdan cu thurin zawng lawng in ka thei. Amah thawi pawlkawmawknak taktak kan nei lo a si hi,” tiah a sawn. Cui *missionary* pa cun, “Himi ruangah a si na rawngbawlnak ro le car ih a um, raesuaah a neih lo,” tiah a ti.

Hi cangantu khal hin Thlarau Thianghlim thu a theihdan hi thurin zawng lawng hin reipi a aupi ih, pawlkawmawknak an neihnak taktak cu kum rei a si lo. Casiartu zumtu unau, nangteh Thlarau Thianghlim thawn rualpi vekin nan kawmaw in nan be aw maw? A

aw le a kaihruainak teh na thei dah hrih maw? Thlarau Thianghlim hi nangmah ah ziang a si?

I. A NIH CU MI PAKHAT A SI- PATHIAN A SI.

Mi tampi hnenih Thlarau Thianghlim zianghman a si lonak cu anih cu mi pakhat vekin an ruat lo ih, huham memmen ih an ruah ruangah a si. Thlarau Thianghlim cu mi pakhat a si ih, Pathian khal a si. Matthai 28:19 ah anih cu Trinity ih mi pakhat a sizia kan hmu. Heb. 9:14 ah Thlarau Thianghlim cu “kumkhaw Thlarau” tiah a ko. Apo. 5:3-4 ah Thlarau Thianghlim cu “Pathian” tiah a ti. Job. 33:4 le John 6:63 ah Thlarau Thianghlim cu Trinity lakih mi pakhat si in le milai nunnak petu a sizia a lang. Thlarau Thianghlim Pathian a sizia le mi pakhat a sizia Jesu cun John 14-16 sungah a sim.

Rannung tivek tla hi mi pakhat an si lo ruangah kawmawk, biakawk a theih lo. Thlarau Thianghlim cu mi pakhat - Pathian a si ih, mi a duhdawt thei, mi a hruai thei, mi a kilkhawi thei, mi a rem thei, mi a hngam thei, thurawn mi a pe thei, huham cahnak mi a pe thei. Thlarau Thianghlim cu Pathian le mi pakhat a si ruangah amah thawn kan beaw thei, a hnenah lungawithu kan sim thei, amah kan rinsan thei a si.

(a) Amah thawn kan beaw thei;

Thlarau Thianghlim cu rualpi le nupi pasal kan biakawk vekih biak ve ding a si. A hnen khal ih thlacam ding a si. Mat. 9:37-38b ah Jesu in, “*Cule Jesu in a dungthluntupawl hnenah fang ah ding a tam zet nan hnaʔuantu an mal. Curuangah fang ah ding neitu Bawipai hnenah a lo sungah hnaʔuantupawl a thlah theinak dingah thla cam uh,*” tiah a ti. Hitawk ih “*fang ah ding neitu Bawipa*” a ti mi cu Thlarau Thianghlim a si. Thlarau hlo kaihnaik rawngbawlnak ih mitimlamtu le mihruaitu cu Thlarau Thianghlim a si. Rundamnak thu thei duhieh tihalpawl hnenih thusimtu ding thlah theutu kha Thlarau Thianghlim a si, Apo. 8. “*Barnabas le Saul kha ka kawhnaik san hnaʔuan dingah ka hrangah a dangten ret uh,*” titu kha

Thlarau Thianghlim a si, Apo. 13. “*Hi lamah ra uhla, in bawm uh,*” tiih Masidonia kawhnaak aw a theihnaak hmun Troas ih Paul hruaitu kha Thlarau Thianghlim a si, Apo. 16. Thlarau Thianghlim cu fang ah ding neitu Bawipa a si ih, fang ah ding thuhla ah amah kan be thei, amah thu kan rawn thei. Rundamnaak thuthangtha tul le hal hnenah in hruai dingin Thlarau Thianghlim hnenih au ding kan si. Thlarau Thianghlim hnenah an sualzia theiaw dingin, dingfelnaak thu theihteer dingin le thuthennaak thu theihteer dingin thla kan cam ding a si (John 16:8). Rundam si lo mi kha run dingin, pianthanaak pe dingin Thlarau Thianghlim hnenah thla kan cam ding a si. Thlarau Thianghlim hnenih tawng ding kan si, sim ding kan si.

Jesu cun John 14:16 ah, “*Cun Pa ka ngen ding ih, anih in nan hnenih kumkhua um dingah Bawmtu dang a run lo pe ding,*” tiah a ti. “Dang” ti mi cu kha mi vek cekci tinak a si. Thlarau Thianghlim a rat tikah anih cu amah aiawh a si ding thu Jesu in a sim. Atu thu a sim rero lai ih Jesu kha Thlarau Thianghlim a rat tikah a cui Thlarau Thianghlim cun a ai a awh ding thu Jesu in thu a tiam a si cu. A dungthluntupawl in Jesu an biak rero bang khan Thlarau Thianghlim khal an be ding a si. Dungthluntupawl in Bawipa hnenah thlacam in zirh aw tiih an dil bang khan Thlarau Thianghlim cu in zirhtu ah kan sawm ding a si.

Bible ah Thlarau Thianghlim thawi biakawk khamnaak asilole Thlarau Thianghlim hnenih thlacam ding dawnaak kan hmu lo lawlaw. Trinity lakih mi pakhat a si mi Thlarau Thianghlim hi Pa Pathian le Fapa Pathian vek thothe in beaw ding le kawmaw ding kan si. Thlarau Thianghlim thawn thlarau lam fang ah ding thuhla nan rawnaak lole nan biakawk lo a si ah cun “Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si?”

(b) Amah hnenih lungawithu sim ding kan si.

Kan par le kan hrangih a tuansuah zo mipawl ruanga le kan nun ih hna a tuan rero lai mi le midang nunnakih hna a

ṭuan lai rero mi ruangah a hnenah lungawithu sim ding, thangthat ding le sunlawinak pe ding kan si. Thlarau Thianghlim in hmun pakhatkhat ah a lo hruai asilole thil ziang si maw tuah dingin a lo hruai, asilole ziang simaw ṭawng ding le sim dingih a lo hruai asile a hnenah lungawithu sim ding le sunlawinak pe ding na si. Thlarau Thianghlim in thutak a lo zirh asilole a lo hmang asile a hnenah lungawithu sim ding na si.

Mikah in rawngbawlnak hrangah huham a ngah ruangah Thlarau Thianghlim sunlawihnak a pe (Mikah 3:8). Paul khal a rawngbawlnak ah Thlarau Thianghlim hminṭhatnak a pe (Apo. 20:23). Paul in Bithinia le Galatia ram lamih feh thei lo dingih khamtu kha Thlarau Thianghlim a si tiah sunlawinak a pe (Apo. 16:6-10). Agaba in Paul hnenih harsatnak ra thleng lai ding mi ralrinnak petu Thlarau Thianghlim a si tiah hminṭhatnak a pe (Apo. 21:11).

Thlarau Thianghlim kha mi pakhat vekih biak, kawm le ṭuanpi kan zir hrimhrim a ṭul. A hnenih lungawithu na sim netabik, thu na rawn netabik, a aw na ngai ih, a aw na theih netabik kha ziangtikah a si? Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si?

(c) Amah cu rinsan ding a si

Thlarau Thianghlim cu thutak in zirh dingin le rundam si duh mi hnenih in hruai dingin kan rinsan ding a si. Duhhrilnak dik le thutithluknak dik tuah dingin, fimnak in pe dingin amah cu kan rinsan ding a si. Kan ṭul can ah Bible cang in theiher dingin le ṭawngsuak ding thei dingin in bawmtu dingah Thlarau Thianghlim cu kan rinsan ding a si. Sual neh dingin le rawngbawlnak ih ṭul mi huham in pe dingin amah kan rinsan ding a si. Midang nun ih hna ṭuan ding khalin Thlarau Thianghlim kan rinsan ding a si. Hruaitu thar tungding ding khalin amah cu kan rinsan ding a si. Kan rawngbawlnak le kan mipi Thlarau lamih an thih cuahconak san pakhat cu

Pathian Thlarau kan rinsan lo ruangah a si. Kan rawngbawlnak le kan cangvaihnak pawl hi Thlarau Thianghlim in a kaihruai ding le a uk ding a si. Kanmah in kan uk thluh tikah Thlarau Thianghlim huham kan hmu thei lo. Thlarau Thianghlim hi ziangkimah rinsan ding kan si.

Kawhhran hmaisapawl in kawhhran hruaitu an hrilnak ah Thlarau Thianghlim an rinsan (Apo. 20:28). Zentelpawlih thinlung awngtu dingah Peter in Thlarau Thianghlim a rinsan (Apo. 11:12). Paul in Thlarau Thianghlim kha thianghlim ko mi tuahtu dingah le Pathian mi ko ih mi kilhimtu dingah a rinsan (Rom. 5:8). Peter in a thusim mual neitertu dingah Thlarau Thianghlim a rinsan (I Pt. 1:12). Kannih khalin cui mi pakhat a si mi, Pathian cu rinsan ve ding kan si.

II. ANIH CU THILTITHEINAK HUHAM CAHNAK A SI

Cui mi pakhat a si mi, Pathian cu thiltitheinak huham cahnak ih khat mi pakhat a si. Thlarau Thianghlim cu Pa Pathian le Fapa Pathian thawn bangrep in huham i khat a si. Sersiarnak ah Thlarau Thianghlim a tel (Sam. 33:6). Leilung menmen nunnak petu kha Thlarau Thianghlim a si (Job. 33:4). Kum 1600 sung minung 40 hrawng in sualpalhnak um riai loih Bible ngantu kha Thlarau Thianghlim a si, 2Pet. 1:21. Jesu Khrih Mary pum sungih minung taksa ih semtertu kha Thlarau Thianghlim a si. Jesu Khrih in mina a damternak, mitcaw khua a hmuhternak, hnaset thei thei ko a tuahnak, khawse pawlh mipawl a damter theinak, Setan a nehnak pawl tla hi Thlarau Thianghlim huham in a si. (Luk. 4:1; Mat. 12:28). Jesui tuarnak le a thihnak, taksa ih a thawhsal theinak khal hi Thlarau Thianghlim huham in a si (Heb. 9:1; Rom. 8:11). Thlarau nunnak nei lo, nun neitertu (John. 3:5-6), taksaruangpum thilti thattu le tisa do nehtu (Gal. 5:16; Rom. 8:13), a thawkkhum mi Bible mittheihtertu le Jesu bangnak ih misersuaktu khal amah Thlarau Thianghlim hi a si (2 Kor. 3:18).

Cui mi pakhat a si mi Pathian, huham thiltitheinak i khat cu na sungah a ceng. I Kor. 3:16 in, “*Nannah cu Pathian temple nan si ih nan sungah Pathian Thlarau a ceng ti nan thei lo maw?*” tiah a si. Cun I Kor. 6:19 in, “*Nan taksaruangpum cu Pathian hnen ih si nan neih mi nan sungih um Thlarau Thianghlim ih temple a si ti le nanmah cu nanmai ta nan si lo ti nan thei lo maw?*” tiah in sim. Na sungih cengtu hi cui mi pakhat a si mi, huham thiltitheinak i khat Pathian a si ruangah thil a danglamter tengteng ding.

(a) Anih cun na pumpak nun a danglamter tengteng ding (Ef. 5: 19-21)

Kan sungih ceng hi Pathian rori a si ti kan theih tikah kan nun a danglamter tengteng ding. Phunzainak, misawiselnak, mirelsiatnak, dawnharnak pawl aiah hngamdamdaihnak, aipuannak, diremtawknak kan nei ding. Kan nun cu thangthatnak hla saknak in a khat ding.

(b) Anih cun na sungkua nun a danglamter ding. (Ef. 5: 22-6: 1-4)

Thlarau Thianghlim cun nupi kha pasal hnenih tlulut ko a tuah ding, pasal khalin a nupi a duhdaw ding. Falepawl khal an nu le pai thu an lung ding. Cencilhtu Thlarau Thianghlim cun nu le pa khal an fale Bawipai duhzawng ih nunsimnak le cawmnak lamah a hruai hai ding. Thlarau Thianghlim cu innsang nuam le Khrih ih uk mi innsang si ko mi a tuah.

(c) Anih cun kan hnatuannak hmun ah thil a danglamter ding (Ef. 6:5-9)

Cui cencilhtu Thlarau Thianghlim in hna mi tuansaktu le hnatuan petu hnenah fimnak le khawruahthiamnak a pe ve ve ding. Na ni tin nun ah danglamnak a thlengter tengteng ding.

III. ANIH CU KAN NITIN KAWPPI A SI.

2Kor. 13:14 in, “Bawi Jesu Khrih-ih zangfahnak, Pathian duhdawhnak le Thlarau Thianghlim-ih pawlkawmnak cu nan zate hnenah um seh,” tiah a ti. Hi tawkih ‘pawlkawmnak’ ti mi hi “kawppi, hnaṭuanpi’ tinak a si. “Kawppi” ti sehla a ṭhabik sawn men ding. Thlarau Thianghlim cu kan kawppi si ding a si. John. 14-16 sungah, Jesu in Thlarau Thianghlim kha hngamtu tiah wavi li a rel. A sullam cu ‘kiangte ih mibawmtu’ tinak a si. Thlarau Thianghlim le zumtu pehtlaihawknak mawi zet a si. Anih cu huham thiltitheinak i khat mi pakhat a si ih, kan kawppi, kan ṭuanpi, kan kiangte ih in bawm dingih um ringring a si. Thlarau Thianghlim cu kan ni tin kawppi, Khrih nun ih nung thei dingih titheinak in petu le kan hnaṭuan le kan rawngbawlnak, huham cahnak petu ding a si theinak dingah cun amai hnenah kan Bawi le kan hruaitu ih kan tlukluh a ṭul.

a. Anih cu na nun uktu le hruaitu a si ding a si

Thlarau Thianghlim cun amah kha kan nun pumhlum uktu le kaihruaitu si dingin a hnenih kan pekawk thluh lawngah kan nun ah zalen zetin hna a ṭuan thei ding. Rom. 12 :1 in, «*Curuangah ka u le ka nau tla, Pathian zahngainak ruangah nan taksaruangpum tla cu Pathian hnenah a nung ih raithawi mi vekin le thianghlim le Pathian lungawiter ih hlan dingah ka lo fawrh a si. Cumicu nan ti ding awm hrimhrim a si,*» tiah a ti. Thlarau Thianghlim kha kan nun uktu le hruaitu si ding cun a hnenah kan taksa ruangpum kan hlan a ṭul.

Paul in, “*Nan taksaruangpum cu Pathian hnen ih si nan neih mi nan sungih um Thlarau Thianghlim ih temple a si ti le nanmah cu nanmai ta nan si lo ti nan thei lo maw?*” tiah a ti. Cencilhtu Thlarau Thianghlim cu kan nun uktu le hruaitu a si theinak dingah hi taksaruangpum, hi *temple* hi a hnenih kan hlan a ṭul. Cutiuh kan hlan tik lawngah Khrih nunih nun theinak in pe ih, kan rawngbawlnak khal ah huham in pe. Cutiuh kan nun uktu le kaihruaitu a si lawngah kan ke khal amai in duhsaknak lamah a kar thei ih, kan hmur khalin a thucah a

phuang thei ding. Kan mit khalin zoh ding in duhsak mi lawng a zoh ding ih, kan thinlung khalin Bawipai duhzawng lawng a ruat thlang ding. Cun kan thinlung khalin Bawipa in duh hai seh ti in duhsak mi lam lawng a duh thlang ding.

b. Nun uktu ti mi cu Thlarau kha kan duhduh in kan hmang si sawn loin, Thlarau in a duhduh in in hmang khi a si sawn

Nun uktu bawiih hman ti cu Thlarau Thianghlim kha in bawmtu dingih sawm tinak a si lo. Mi pakhatkhat kha lo bawm dingih na sawm tikah nangmah cu thuneitu sawn ah na um ih, na sawm mi cu na hna lo tuansaktu, na siahhlawh vek a si. Mi pakhatkhat in na inn thianfai a lo bawm asilole na mawtaw khawlh a lo bawm, asilole na zung sungih na cabu ret mipawl a lo remsak asile, cu pa/cu nu cu thu na pek vekvek ih lo tuansaktu a si. Thimnak ah *Biblical School of Theology* cu a neitu, a dintu le *Director* ka si ih, tlawngta duhum zetzet kan nei, hnatuan bawmtu tha zetzet ka nei. Thiltidan ding le hnatuandan ding ka duhdan le ka vision pawl ka ruah hai ih, lungawi le thatho zetin an tuan theu. Ka duhdan ka sim hai ih, cuti cun an tuan. Kei cu *Director* ka si vekin tuandan ding ka sim vekin an tuan. An duhdan in ka tuan lo. Thiang Thlarau cu cuti vekin a cangvai ve lo. Anih cu hnatuan bawmtu vek men ih in bawm a duh lo, a pail ve lo. Kan nun pumhlum uktu si le hruaitu si a ngen. Anih cu hotu bawi bik a si a tul. Kannih cu amah bawmtu kan si sawn ding a si. A thupek vekih tuansuaktu ding kan si sawn ding a si. Uktu sinak le hruaitu sinak ti mi cu Thlarau Thianghlim in keimai hna a tuan, keimai duhdan le thupek vekin a tuan si loin, kei sawn in Thlarau Thianghlim-ih hna ka tuan, a duhdan vekin ka nung, ka tuan hi a si sawn. Zumtu in Thlarau Thianghlim a hmang si sawn loin, Thlarau Thianghlim in zumtu a hmang hi a si sawn.

1921 ah khin *Douglas Brown (Ramsden Road Baptist Church Pastorpa, England)* cu Thlarau Thianghlim-ih uktu sinak le hruaitu sinak ah a tuhlutaw, a hlanaw pumhlum. Thla ziangmawzat sung kha Thlarau Thianghlim in Mr. Brown cu thuthangtha sim dingin a sawm nan, a el, ziangatile zum lotu mipi kha Khrih zum dingih va sim le va sawm a paih lo. Thlarau Thianghlim-ih uktu sinak le hruaitu sinak ih a hlanaw pumhlum ruangah netabik ah cun Pastor a tuannak kawhhran ihsin a bang ih, *England* thlang lam ngakaihnak khaw lamah a feh ih, zan tin rundamnak thuthangtha a sim. A zan hmaisabik ah Thlarau Thianghlim cu nasa ngaingai in a cangvai ih mi tampi rundamnak an co. Cutin *England* thlang lamah cun Thlarau Thianghlim thlipi a hrang ih, mi thawng tampi an piangthar. *England* thangphawknak netabik ti tiangin an ko. 1921 in 1922 sungah *Douglas Brown* cun vei 1700 a sermon. A rawngbawlnak in ram a lak natsat ruangah *Crusade* tawltreto kawmitipawl in a thusimnak ding an tawltreto betsal tikah *Douglas Brown* cun Thlarau Thianghlim hruainak kha a nun ah um nawn loin a thei. Cutikah a rualpi thusim tupawl hnenah, "Thla in camsak uh, ka huham ka hloh e, " tiah a ti. Thangphawknak cu a thawk ih, a cemsal lohli. Ziangmawtiti in Thlarau Thianghlim in nangmah kha a lo hmang, nang in Thlarau Thianghlim na hmang ti a si lo ti lam kha an hngilh a si ding.

c. Uktu siter ti cu cangvaih venak a tel, um huahhi men cu a si lo

Uktu siter ti cu zianghman tuah lo rori ih to men, Pathian hrangih zianghman tuah hlanih Pathian hnen ihsin hmingsinnak asilole Pathian hnen ihsi aw hngak ta tinak a si lo. Pathian cun minung thawn hna an tuantlang (Kol. 1 :29), "*Khrih-ih hnamuannak ka sungih cak zetih a muandan zulhin nasa zetih ka mang.*" Kanmah cu tuan lo, cangvai nawn loin, Thlarau Thianghlim lawng in a tuan tinak a si lo. Kan pumhlum in a

hman thei dingih pekawk theh tinak a si. Thimnakah mawtaw mawng dingin ka mawtaw sungah ka lut ih, inzin ka phuan, cule Thlarau Thianghlim nang in mawng law, nang ka lo ring tawp, ka pumhlum in ka hlan aw, nang in i uk thluh aw, tiah ka ti. Cuti zawng a si lo, kei in ka mawng ko, steering khal ka kai. Anih cu ka nun uktu le hruaitu a si vekin anih in i khiihmuh. A mawngtu tonak ah ka to, inzin ka phuan, ka mawng thlang, asinan lamtluan in Thlarau Thianghlim cun ka kiang ihsin vawrh lamah, keh lamah tiin thu i pe, cule kei cun i ti vekvek in ka mawng vivo, ziangah tile anih cu ka nun uktu le kaihruaitu a si. Cawl thlang a ti tikah ka cawl. I ti vekin ka tuah vivo. Cu vek cun feh vivo a si. Zianghman ti nawn lo ih um huahhi men tinak a si ri ai lo. Thlarau Thianghlim kaihruainak thlun tinak a si.

d. Uktu siter ti cu Thlarau Thianghlim in a lo nei tam deuhdeuh – nang in Thlarau Thianghlim na nei tam deuhdeuh ti lam a si lo.

Thlarau Thianghlim in ziang tluk tam in nei, kan nunram a luah ti hi a si. Thlarau Thianghlim kha na nun uktu le hruaitu a si tikah cun himi mi pakhat- Pathian, huham i khat hi na kawppi, na t̄uanpi, Khrih nun ih lo nungtertu, na rawng bawlnak ih huham lo neitertu ah a cang ding. Thlarau Thianghlim cu na nun lo uktu le lo hruaitu ah na tuah zo maw?

Kum khat a rei hnuah *Dr. Walter Wilson* cu, “Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si?” ti thusuhnak a phi a theingah ta ri ai. Zan khat cu *James M. Grey* ih sermon a va ngai ih, Rom. 12:1 hmang in a sermon. A thusim cemternak ah Grey cu pulpit parah kun nawn, baw k phah nawn khin a um ih, “Nan thei maw, himi *Bible* cang hin zo hnenah kan taksaruangpum hlan ding ti a relfiang lo. Fapa Jesu hnenah a si lo. Anih cun amai taksa a nei, taksa thawn a thosal. Pa Pathian hnenah a si fawn lo, anih cu a Laltokham parah a

um ringring ko. Thlarau Thianghlim hnenah a si na taksaruangpum na hlan ding. Na taksaruangpum hi Thlarau Thianghlim temple a si, hi *Bible* cang in na taksaruangpum cu amai neih dingih pe dingin a lo ngen a si. Tuizan ah na hlan pei maw?” tiah a ti. *Dr. Wilson* cu khawm tiak cun an inn lam pan in a tlung ih, “Aw hi rori hi a si ka tul mi thuchah cu, kum 18 sung ka rawngbawlnak rah nei lo le ro ih ka theih ringring hi,” tiah a thinlung sungin a tiaw rero. An inn a va thlen leveten a Bible a kau lohli ih Rom. 12:1 cu a zoh, cule, “Hi hlanah ka taksaruangpum hi Thlarau Thianghlim Pathian na neih thluh dingah ka lo hlan dah lo, atu rori ah ka lo hlan, ka lo pe a si. Ka taksaruangpum, ka ke, ka kut, ka mit, ka hna, ka thluak le ka taksapum a zaten nei thluh aw, nangmai ta si seh. Na duhduh in hmang aw. Atu ah nangmah cu ka nun uktu le hruaitu ah ka lo tuah, ka lo pawm a si,” tiah khukbik in thla a cam. A thaizing ah a nupi hnenah, “Tuisun hi cu ni ropi a si ko ding, mizan ah Thlarau Thianghlim kha ka nun uktu le hruaitu ah ka pawm, ka taksaruangpum hi a hnenah ka hlan theh, amai duhduh in hmang dingin ka pe,” tiah a ti. A nupi cun, “Thil danglam na nun ih a thlen asile in sim lohli aw maw,” tiah a ti. Nazi 11:00 a.m hrawngah fala pahnih *Dr. Wilson*-ih office ah an ra leng. Thlarau Thianghlim cun *Dr. Wilson* hmur a hmang ih, cui fala pahnih te cun rundamnak an fiang lohli. *Dr. Wilson* a rawngbawlnak ih Thiang Thlarau huham a hmuh tawthawknak a si. Cuticun *Dr. Wilson* cu Thlarau Thianghlim in a hmang vivo ih kawhhran a din, *Bible College* a din, *Mission Organization* a din. “Cutiih a nun thlengawknak December 21, 1914 cu a piangthar ni ih a nun thlengawknak hnakin a nasa sawn,” tiah a ti.

Thlarau Thianghlim cu na nun uktu le hruaitu ah na tuah zo maw, na hmang zo maw? Na tuah hrih lo asile, “Thlarau Thianghlim cu nangmah ah ziang a si?”

BUNG - 15

MISSIONARY SI DINGIH TLINNAK

(Qualifications for missionary)

Missionary si dingih tlinnak ah nun ngaingai, ziaza hi a thupi zet. Tangdawnak, thinsaunak, tuarfainak pawl hi kan thinlung ukto, kan ziaza ukto an si ih, an thupi tuk. Vei khat cu *mission organization* pakhat in *missionary* dingih diltu pauhpauh an ziaza cekfelnak phundang zet neih an tum. *Missionary* dingih diltu pakhat cu interview dingah *Mission Secretary* hnenah an tiam vekin zing nazi 3:00 a.m ah khawsik zet laiah mission office a thleng. Zing nazi 3:00 a.m ah *Mission office* tleng dingih an cah mi vek cikci in a thleng ko nan, interview tuahtu ding zohman an thleng lo, an thlen hlanlo a hngak cuahco hai. Zing nazi 8:00 a.m lawngah *interview* tuahtu ding cu a thleng. *Interview* tuahtu cun, “BAKER” ti *spelling* hun ngan hnik aw, tiah a ti. Cule missionary dingih diltu pa cun “BAKER” tiah a ngan. “A t̄ha, na t̄iṭha e. Atu ka lo sut hrih ding, ‘Pahnih le pahnih kawm, ziangzat a suak,’ tiah a sut. Cule anih in, “Pali” tiah a ti. “Na t̄iṭha tuk,” tiah interview tuahtu pa cun a ti. *Missionary* dingah hril na si ding, *mission council* hnenah ka lo recommend ding, *interview* na awng tiah *interview* tuahtu pa cun a ti.

Mission Council an to tikah *Mission Secretary* pa cun cui *missionary* diltu pai thu cu hi tin a sim, “*Missionary* si dingih tlinnak hmuahmuah hi pa hin a nei. A neihzia ka lo sim ding: Ahmaisabikah, mah le mah elawknak a nei thei maw ti ka cekfel. Khawsik lakah zing nazi 3:00 a.m ah *office* thleng dingin ka ti ih, a ihkhun hlum te tanta in a thleng taktak. A pahnihnakah, can dikten a hmang maw ti ka cekfel lala ih, nazi 3:00 a.m khelh rori in a thleng. A pathumnakah, thinsaunak a nei maw ti ka cekfel leh ih, nazi pali rori phunzai loten i hngak cuahco. A palitnakah a thin a tawi maw tawi lo ti ka cekfel leh ih, phunzai lo le mithmaisialo rori in in hngak. Na va tlai ve, ka

lo hngahnak a rei tuk zo ti khalin i ti lo lawlaw. Tangdawr nun a nei maw nei lo ti cekfelnakah, nauhak thusuhnak ka sut ih, lung thiang ten i sang thluh. A thin a heng lo lawlaw. Hi pa hin *missionary* si dingih tlinnak hmuahhmuah a nei theh a si, curuangah pawm tlak a si tiah council pawl cu a sim hai ti a si.

Kan nun a pitling maw pi tling lo ti ceknak hi ni tin kan nundan hi a si.

BUNG - 16

RALRING AW, SETAN A CANGVAI RERO

Mipiangthar zumtu hin Setan cangvaihdan hi kan zingzawi le kan theihthiam rori a tul. Curuangah zumtu pitling nun langdan tampi lak ihsin Setan le zumtu thuhla hi kan zirtlang dingah tiah *Bible* hmangin phawrhlang ka duh.

Bible sungih Setan hmin dangdang pawl zoh tikah a tumtah mi a langfiang zet. “Setan” tiih sullam cu doral tinak a si. Setan cun Pathian a do, Pathian kawhhran a do ih, Pathian minungpawl a do. “*Diabol*” tiih sullam cu mirelsiattu tinak a si. Pathian a relsiat, Pathian kawhhran a relsiat ih, Pathian minungpawl a relsiat. Anih cu “tleu vancungmi vekah a tuahaw” (2Kor. 11:14), thil diklo rori kha dik vekin a langter. Cathianghlim in Setan cu “Sualfawrhtu” (Mat.4:3., 1Thes.3:50), “mithalopa” (Joh.17:15), “Mithattu”, “Thuphanper le thuphanih pa” (Joh.8:44) tiah a ko. Cun Cathianghlim in Setan cu “rul” (Sem.3:1; Thu.20:2) vekin tla a langawkter thu a rel, ziangatile anih cu a thupteih thilti, hrawkhrawl le tur nei a si; “rulhreng” (Thu. 12:9; 20:2), ziangatile anih cu tih a nung; “a huk reoro mi kiosa vekin” (1Pet.5:8), ziangatile anih cu nunrawng le kawlhse a si. A hminpawl hin a sinak, a ziaza an langter. Setan hi ziangiarlo ih um men ding le hmuhsuam men ding a si hrimhrim lo. Zumtu kan pumpak nun, kan sungkaw nun, kan kawhhran le kan khawtlang ziang tlukin in siatsuah zo ti hi thlarau mit ih zohthiam a thupi zet.

SETAN CANGVAIHDAN

Bible sungih kan hmuh mi lak ihsin mal lai in tarlang sehla:

Setan cun na hlawhtlin tikah a lo thua ding: Zohthim ding tha zet 2Samuel 1-11 ah kan hmu. Siangpahrang David in Israel dotu ral hmuahhmuah a neh theh ih, mipi cu lungual ko le pumkhat ah a

tuah, khawpi thar a din; ziangkim hi a tluang thluh verver thlang a bang. Culaifang ah Setan cun David cu uire pa ah le mithatpa ah a canter.

Setan cun na cah lo can le na bang zet can ah a lo thua ding: Zohthim ding tha zet Elijah (1Kings 19) kan nei. Setan in beidawng dingin le mah le mah thahawk duh ding tiangin suar a fawrh a si kha! A cau tuk, a tha a bang tuk tikah Setan in kha vek lungthin nei ding tiangin a thua a si.

Setan cun a langsar zet mi hmanrua in a lo thua thei: Pathian mi a si lo mipawl na kawm ih, na kawm vivo asile, annih cun an lo ciahneh ding ih, siatnak lamah an lo hruai vivo ding. Curuanghai Pathian ziangsiarlopawl hi kawm lo, kawppiih hmang lo dingin *Bible* in in fawrh.

Setan in na rualpi tha zet hmang in, nangmah lo tan zet vekin a lo thua thei: Jesu a donak ah, Jesu kiangnai bikih um Peter kha Setan in hman a tum (Mar. 8:31-33). Jesu *Kalvary* lam pan lo dingin, a parah tuarnak le thihnak thleng lo dingin, Peter in hmang in thlem a tum. Ralring aw, na rualpi tha zet hmangin kha vek phun khan Setan in a lo thua ve ding.

Setan in leitlun ih khawruatthiam zet mipawl hmangin a lo thua thei: *William Carey* le *Gladys Aylward* te khal kha an *missionary* rawngbawlnak ding khamtu le kankuattu cu *missionary committee* an si kha!

Setan in pulpit ih Pathian thu aupitu a hmang thei: *Bible* kan siar ringring a tul. *Bible* sungah le kawhhran hmaisai thuanthu ah teh ziangvekin Setan a cangvai tipawl thei dingah kan zingzawi natsat a tul. Vei hnih vei khat cu Pathian cangvaihnak dotupawl hi kut in *Bible* keng tahrat ih, thinlung ah cun Pathian thu *Bible* um cuang si lo, Pathian thu simtu an si thei. An khawruahnak le an tumtah mi cu Thlarau lam thu si lo, anmai ruahnak le hngalnak in a uk hai.

Setan in misawisel duhnak thinlung neipawl a hmang thei: Cucu Mawsi ih tawn mi nun ah khan kan hmu thei, sawiseltupawl in

an do (Mipum. 12,14,16). Mi pakhat in lungkim lonak ci a tuh ih, thinhengnak, mingaih lonak, sawiselnak, relsiatawnak a kho cih mai. Mitungding zawngih sawselnak cu thil tha a si nan, a relsiat zawngih sawiselnak cu khensa nat vekin mi nun a siatsuah.

ASILE ZUMTU IN ZIANG KAN TUAH DING?

1. Setan a um taktak zia hi thei in fimkhur ringring aw!

“Cu lo asile Setan in kan hnen ihsin remcannak a ngah pang ding. Ziangah tile Setan-ih khawkhanda cu kan thei a si,”(2Kor. 2:11).

2. Fimvar aw!

“Nan doralpa Diabol cu a huk rero mi kiosa bangin a deh ding hawl ih a tawihvah rero ruangah, fimvar uhla, ralring uh,”(1Pet. 5:8).

3. Setan cu do aw!

“Leitlun hmun dangih a um mi nan unaupawl hnenah cuti vek tuarnakpawl cu a thleng ve ti thei in, amah cu do uhla, zumnak ah dingnget uh,” (1Pet. 5:9).

“Curuangah Pathian hnenah tlulut uh. Diabol cu do uh, cule a lo tlansan ding,” (James 4:7).

4. Pathian ralthuam famkim hruh aw!

“Diabol-ih phiarthupnakpawl tla do in nan din theinak dingah, Pathian ralthuam cu hruk uh,” (Ef. 6:11).

“Curuangah ni mha lo ni ih nan khamaw theinak dingah le ziangkim nan tuah hnu khalih nan din theinak dingah, Pathian ralthuam cu la uh,” (Ef.6:13).

5. Nangmah hrangah le midang hrangah thlacam aw!

“Thlacamnak tinkim le dilnak tinkim in ziangtik lai khalah Thlarau ah thlacam uh. Cun mithiangpawl hmuahhmuah hrangah taimaknak hmuahhmuah le dilnak hmuahhmuah thawn ngaihven uh,” (Ef.6:18).

6. Setan in sual a lo fawrh tikah Pathian cun nehnak ding, tlansuahnak ding khua a lo khansan ti thei ringring awla, amah rinsan aw!

“Mi zo cio par khalih a thleng mi siarlo nan parah sualfawrhnak a thleng lo. Asinan Pathian cu a rinum a si. Anih cun nan tuar thei lo ding mi sualfawrhnak nan hnenih thlenter a siang lo ding. Cui sualfawrhnak nan tuar theinak dingah tlansuahnak lamzin a lo tuahsak ding,” (1Kor. 10:13).

7. Setan cu neh mi ral a si ti kha hngilh hlah!

“Sual a tuahtu cu atir ihsin sual a rak tuahtu Diabol hnen ihsin a si. Pathian Fapa a runglangnak san cu Diabol-ih hnamuan mhiatbal dingah a si,” (1Joh. 3:8).

“Cule uktupawl le thuneitupawl cu hnukthla in khraws hmang in cupawl cu a neh ih, langsar zetin a mualphoter hai a si,” (Kol. 2:15).

8. Khrih ah tlaitluan in nehnak na nei ti kha cing ringring aw!

“Sihmansehla cui thilpawl hmuahhmuah ah cun in duhdawtui zarah nehtupawl hnakin nehtu kan si. Ziangahtile thihnak in si seh, nunnak in si seh, vancungmipawl in si seh, uktupawl in si seh, huhampawl tlain si seh, atui canih thil ziangkhal in si seh, hmai lam canih thil um ding mi ziangkhal in si seh, thil sang ziangkhal in si seh, thil thuk ziangkhal in si seh, sersiam mi a dang ziang thil khalin Khrih Jesu kan Bawipa-ih um,

Pathian duhdawtnak ihsin zianghman in in mhen thei lo ti ka theifiang,” (Rom.8:37-39).

“ Sikhalsehla zangfahnak hmuahhmuah ih Pathian, a sankhuk ropitnak co dingih Khrih Jesu ih a lo kotu khan reilote sung nan tuar hnuah a lo tuahmha famkim ding ih, a lo tungding ding. A lo cakter ding ih, a lo hngetter ding. 11 A hnenah ropitnak le huham cu kumkhua in kumkhua tiang um seh. Amen,” (1Pet. 5:10,11).

Piangthar zumtu pauhpauh hi thlarau lam doawknak ah kan um a si ti hi hngilh lo ding mi a si. Ka ralpa hi fimhrawkhrawl, ÷ihnung, hrohrang, mithah duh, misiatsuah duh a si ti thei ringring aw.

BUNG - 17

INNSUNGSANG THILTITHEIZIA

(The Power of Family)

Mai innsungsang cio hi nuncan zirnak tlawnginn hmaisabik le pawimawhbik a si. Zokhal si sehla, an mizia thabik si seh, an mizia siabik si seh an innsungsang ihsin an rak thanlenpi mi a si. Innsungsang hin nuncan cetzia, nundan tha le mawi, thinlung a cawm bik. Ruahnak a run thangphawakter ih, nunsual ah si seh, nuncan tha si seh, innsungsangih mawhphurh a si. Nauhaktet laiuh ruahdan kan rak neih mi kha kan upat tiangin kan nei ringring. Na ni tin nundan ih na hruai, na zirh le zohthim tlakih na um lo ah cun an upat tikah an lo zawn tengteng a si ko. Cu cun na tlinlonak le na sinak hmuahhmuah cu mi hmaiah an tarlang leh ding.

Nauhak hi bawm tul, tanpi tul, tuamhlawm tul cia in an suak, khaw tleu a hmuh leveten a rak zir thawk ve zo. Nu pakhat in Pastor pai hnenah, “Saya pa ka fapa te cu kum 4 a kim zo ih, ziang tikah so nun zirh ka thawk ding?” tiin a sut. Pastor pa cun, ‘Ka fanu na zirh hrih lo asiahcun a va paw em! Kum 4 cu alak in na hlawnhlo men a si. Kum 4 in na tlai zo a si cu! A hnih thei pekte khan na hrangah nunzirhnak tha tuk a si zo nan,’ tiin a sang. Nuncan-cetzia, khawsakdan, kanmah nun rori ih zirh ding a si. Hla phuahtu pakhat in, ‘Nauhak hi pitling an si sawn,’ a ti bangin a upat tiki a thanlencih mi cu a nauhak laiuh mizia a thinlungih zung a kai theunak kha a si. Zing ni suahdan in ni khaw sia le tha a run rel bangin, an nauhak laiuh an zungkai theunak innsungsang kha a thupi zet.

Mifim nu le pa hrekkhat cun thu an elaw khal asilen an fate theih loin an elaw ih an mangbangkhuaruahharnak thupawl, mi tha lo thupawl, an thinhengnak thupawl tla cu an fate theih ah an rel duh hrimhrim lo. An thinhengnak mithmai khal an langter duh lo. A thuptein mitthli tla ko in thu an elaw, an tawhawk laiuh an fate an hnen an rat pang asile mitthli hnulin lungawi zet mithmai thawn an

biaaw ih, awkam tha zetin an thlahsal theu. Miaa nu le pa pawl cun fale hmuh le theih in an toaw, an relaw, thiam le fim, thei deuh si an cuhaw, an fatepawl tla an lam tang ding in an sawm. Cuvek cu, 'na nu nautat aw, na pa nautat aw,' tiih fate zirh vek a si. Cuvek innsungsang ih si cun ziangvek minung an suak ding ti cu kan thei thei mai ding. Grik mipawl cun 'na sal kut ah na fate zirter aw, sal pakhat lawng si loin sal pahnih nei na si mai ding' an ti theu. An hmuh mi le an theih mi hi an nunpi mai a si. Falepawl, thangthar nonawnpawl hi hman tlak lo, mi tha lo tampi an suah hi a hrampi cu innsungsang dintu nu le pa mawhphurh a si. Nu le pa pawlih nun ah falepawlih zohthim tlak ding in kan um lo ruangah a si.

George Herbert cun, "Nu tha zet pakhat cu zirhtu saya tha zet 100 thawn an bangaw a si," tiah a ti. Lungawi ringring ih hnatuan mi na si le na fate khan lungawi zetin hna a tuan mai ding. An ti a hal tikah si seh, an rilrawn tikah si seh, an thinphan, an lungawi tikah si seh, nauhakpawl cun "ka nu" ti hin an au ih, an hawl hmaisabik theu. An kulhpi, an hnemawknak lungpi cu "Nu" hi a si.

Nu le pa hin an fate nun zirhdan a bangaw theu lo. "PA" cun theihnak le fimthiamnak lam hi an ruatsak deuh bik ih, "NU" cun thinlung thatnak lam hi an ruatsak deuh ih, an co mi talent a si ve. Augustin khal hi a pa in a duh tuk ih, thilti thei le mizahum a si theinak ding in a pa in a tanpi nasa. A rualpipawl cun "Mai neih lo mi tiangtiang ih fale zoh cu" tiin an nautat theu. A nu Monica ve thung cun a fapaih thinlung lam sawn cu a ruat ih, thatnak lam zirhin Pathian thu in a cawm sawn. Mah le mah thianghlim ding (Nunau lakah), caakhiarnak, duhnak tha lo lakah tithianghlim aw ding le zangfahduhdawtnak nei ding in a zirh ih, a fawrh theu. A lu parah a kut suang in thla a camsak ringring. Augustine cun kum (33) a tiin a nauhak lai ih a nu ih zirhnakpawl khan a upat hnuah a thinlung a neh bik ih a nu ih zirh bang in a thanglian.

Cuti vekin, "Nu" tha pawlih zirhnak hi vawi hnih vawi khat cu langtham lo le theihtham loin lang hman sehla an thih hnu kum 20 kum 30 hnu lamah cun cu ih an nu ih zirhnak an thanlenpisa ih an nun an tuah thasal thei theu. *John Newton of Onley* khal hi a nu le pa an

thih hnu rei pi lawng ah a si a nun a thlengawksal. A nu le pa in a nauhak laiih si dingih an duhsak bik mi le an saduhthah bik mi *Pastor* hminthang zetah a cang.

John Randolph (American Stateman) khalin, “Ka nauhakte laiah ka nu in ka kut i kai ih, a hmaiah ka khuk i bilter, ‘van ih um kan pa, na hmin thianghlim seh,’ tiin Bawipai thlacam in camter ringring theu mi kha mangsal lo ningla cu Pathian zum lo mi, Pathian a um lo titupawl ah ka țang ve ko ding,” a ti. Hi tivek minung kherkher hi an tam lo ding. Hman sehla, atlangpiin nauhak laiih innsungsang ih zirhnak khan an upat hnu khalah nundan, umdan zirhtu le simtu an si ve theu.

Ziang tlukih farah innte khal hi innsungsang hotu “NU” in thinlung thianghlim le fel zetih a kilkhawi ah cun milian le mi nasa, mi hminthang zetzet suahnak hmun a rak cang thei. Napolian khal kha a nauhak lai ihsin a pa in a thihsan ih a nu lawng cu amah cawm le kilkhawitu a si.

“NU” lawng si hman sehla, thinnem tangdawr zetin le thinlung țha thawn a finkhawi ruangah thulunak a țhanlenpi ih leilung tlunih mi nasa, mi hminthang pakhat a cang ve.

England ram cetzung pakhat ah nauhak tam zetin hna an țuan ve ih, hnațuan an dil tikah an nu lepawlih thuhla an sut ih, an nu le an țhat ah cun hnațuan an pe theu. An pa le thuhla an sut dah lo ti a si.

“PA” sual zetzet zurit hmang mipawl khal an nupi an țhat ah cun an fale hi mi bang lo lawmmam in an um ve cuang lo. Mizahum le thiltithei taktak an suak ve. Pa țha sawn in nu sual sawn sehla, an fale hi mihlawhtling hman tlak an mal sawn ti a si.

Nunau hminthang hnakin mipa hminthang rel ding an tam sawn. Pathian mi hman hminthang zetzet pawl khal hi, nunau hnakin mipa an tam sawn. Cu pawl an suahnak hrampi cu “NU” țha le felnak ihsin an si bik theu. Kan theihsual lo asiahcun, tulai takih

Pathian mi hman hminthang a tam sawn hi an nauhakte lai ih piangthar hi an si bik. *Billy Graham* hi a kum 16 ah, *Saddu Sandar Singh* a kum 16 ah, *D.L.Moody* hi a kum 18 ah, *Spurgeon* hi a kum 12 ah tvk. Hi vekin an tlangval pekte le an no lai ih nu le pai zirhnak ruangih thanglian le piangthar an si.

Bible sungih Mawsi Pathian mihman zet khal a nuih pekawknak ruangah a si. Cuvekin Profet Samuel khal a nuih pekawknak ruangah a si.

Kan ram ah Pathian mihman hminthang le hmantlak kan suah theilonak cu kan thanlennak innsungsang ruangah a si. Ahleicein “NU” le pawl an tawnthai ruangah a si ka ti duh. Curuangah kan rampi siamthasal dingin pafim le hminthang hnakin “NU” fel le tha hi a thupiin a t̄ul sawn.

George Washington, America acozah dinsuaktupa khal kum 11 lawng a si laiah a pa in a thihsan nan a nuih zirhnak le kaihhrainak ruangah leitlun ah milangsar tak pakhat ah a cang. *John Wesley* le *Charles* te unau khal hi an nuih zirhnak hnuai ihsin diknak, thatnak hminthannak le zahumnak pawl tla cu an run lasuak a si. Cu vekin hlaphuah thiam hminthang taktak *Gray, Thomson, Scott, Southey, Goethe* tepawl khal hi an pale hnakin an nu le hnenin an thanlennak a si sawn ti a si.

Ary Scheffer (Artist) cu a nu in ram dang ah ca zir dingin a thlah. *Holand* ram *Dordrecht* khua ihsin *France* ram Lille khua ah, cui hnuah Paris ah zir vivo dingin. Cutawkih a zir laiah a nu in ca a kuatnak ah cun hi tin a ngan, “Na zukte ka hnam ih ka retsal, ka lasal ih mitthli thawn, pate, tiih ka au ruangro lai hi in hmu la cu maw, ... Taima zetin na hna cu t̄uan ko aw. Thinnemnak thawn tangdawr zetin um awla, na rualpi hnakh thiam deuhih na theihawk lai khalah na thinlungih na tumtah mi thawn tahaw awla, na tumtah na rak thlen lozia na hmusuak mai ding,” tiin. *Scheffer* cun, a nuih thucah mi cu hminthang zet a si hnu tiangin a cing ring ring e an ti.

France thuanthu ngantu hminthang zet *Chelet* khalin a cabu hminthang pakhat “*On prierh women and Families*” cu a nu hngilh lonak ah a ngan. A thuhmaihruai khalah hitin a ngan, “Ka harsatnak hmuahhmuah in tuarpitu kha, ka nawmnak co ve dingin an siang lo,” tiin. Ka nauhak laiah a riah ka siatter theu ih tu ah cun ka lungawiter thei nawn fawn lo. Ka farah tuk ruangah a thlanmual khal ka lei thei lo. A hnenah ka va ba tam em! Nunau fa ka sizia ka theiaw taktak a si. Thu ka ruah le ka sim tikah ka nu ka theisuak theu. Ka nuih thisen ruangah a liamcia can tampi hi ka ngai zet ih a um nawn lo cu i theihter ringring. A hnenih ka bak mi hmuahhmuah cu ziangtin si ka rulhsal thei ding. Kei khal le pitar ka si thlang fawn si. Hi tal hi si sehla, thei sehla a lungawi mahna .. Nupawl le Nunaupawl Runnak Cabu Hi,” tiin . Anuih kilkhawinak hnuaiih thanglian a si ih mi hminthang zetah a cangsuak.

Mirangpa hminthang zet, minasa hlaphuah thiam Lord Byron cun, a duhnak that loziapawl, a thinthat lozia, a thin tawziapawl fla cu a nuih thintawi, thin thatlo, mah duh zawng timai mi le thinlung taktak nei lo a sizia a langter a si.

A nu in zianghmanah a rel theu lo ih, a thinheng ih thu an elawk tivek khalah, caiceh, darhai, thingthu, pakan, funghreu tivek in a vaw mai theu. A piansualnak, a kebainak khalin a nautat ih kawknakah a hmang theu. Cutivek kaihruainak hnuaiih thanglian a si ruangah a upat hnu khalah mizahum zet, hminthang zet si hman sehla, zangfahum zet a si. A hla pakhat khalah, a nuih zirhnakin tur vekin a fansuak ih a tuamthluhzia a lang. Hi tiin, “Nauhak lai thinlung khawih ngam dah lo, ka nunnak tihna cu tur thawn a cawkpawlhaw a si,” tiin.

Curuangah nauhak duhum zet le rinum zet ding pawl khal an nulepawlih atnak ruangah a tisia nasa thei a si. Lamartina khal hi van nei zet, hlawhtling thei zet si hman sehla, a nauhakte laiah, supawknak, fimkhurlonak, mawi le mawi lo, ti ding le ti lo ding zirh a si lo ruangah sum le pai ngah thei zet si hman sehla, a hmang in a khawl a thiam lo ruangah zianghman neih mi a nei lo. Thusim theinak

cu a hlo thei si lo, a net tiangin a sim ko. A thusimnak in mi a hip thei zet, hmanseh a nauhak laiih zung a kai theunak a innsungang hi a that lo ruangah mi zangfahum zet pakhat a si.

Innsungang khawsakdan, kilkhawi thiam a pawimawhzia cu: acozah pakhat a si ve hrimhrim. Thusimawknak a tul, lungrual zetin ziangkim ah tawrel le tuah a tul ih, thinlung tha zet thawi kilkhawiawk a tul. A lut a suak hman thiam, neih tawk tei nundan thiam a pawimawh nasa. Zirnak thatabik hmun a si ih, tha le tha lo zirnak hrampi a si. Zahumnak, rinumnak, thinlung thatnak le mi zawnruahnak pawl a thawk ih, cu ti vekcun nundan cu ABC in a rak thawk a tul a si. Mr. Bright cun, “Zirhtu saya hmaisabik cun, nauhak cu cafang kawm hmaisabik zirh awla mipitling ah na tuah a si mai,” tiin a ngan.

Fate cu zokhalih duhdawt cio a si. Rannungpawl khalin an fate an duhdawt. Fate duhdawt zirhawk le fawrhawk a tul lo, kan suakkehpi mi a si. Fimkhur zetih duhdawtawkdan ding lawng zirhawk a tul. Falepawlih an duh mi pauhpauh pek si maw, an duh vekvek ih umter hi duhdawtnak thianghlim le fim a si lo. Tilva duhdawtnak tluk fang a si. Duhdawtnak cu nun zirhnak thawn a thatlang lo ah cun nu le pa thinbangnak le mitthlitalknak ah a suak lehsal theu.

Napolian in *France* ram ih an tlaksambik mi cu “Nu” a si a ti. Innsungang khawsak, laireltu, hotu nu fel le tha, fimvar, thinlung thianghlim an mal a ti duhnak a si.

Cangantu pakhat cun, “Ka nu ka pa hi sim aw” ti a ngan mi sungah cun “Ka pa ka nauhak laiah na kiangah i umter la cu zan ah khawlu in khawtaw thleng in ka vak lo ding. Ka nauhak laiah na kiangih um ka tum tinten in kawc ringring ih, nang tel lo ih um ka zir ih atu ah cun ka thiam tuk thlang. Ka upat hnu lawngah na kiangih um ding i duh maw? A si lo ka pa, na duhdan le ka duhdan a bangaw cuang lo ding. Na duhdan ih umter i tum maw? Ka duh lamlam lo,” ti thu hi a nu hnenah a pa sim dingin a cah. Curuangah innsungang khawkhannak ah nu lawng a si cuang lo ih, pa khal a thupi ve thotho.

Kan fale in in thlun duh i kipih kaw k le kham lawnglawng hi thil tha a si lo. Anmah lawng um kan zirh ih an thiam hnuah cun kan mitthli a tla lehsal theu. Nauhakpawl hrangih vitamin thabik cu ‘duhdawtnak ih kilkhawi’ hi a si.

Thufim cun fate hnañuan zirh lo cu fifir zirh a si a ti. Curuangah anmah tawkte ih hnañuan kan pek a ÷ul. Mi in nauhak lai can hi “ci tha tuh can” a si an ti.

Hmun i kipih NU pawl hi an thupitdan an bangaw thluh. Thinlung lam, cetzia le nuncan hrangah ram kipih zirnak “cabu pi an si ruangah” a si. An nuncan siamthah hi kan nuncan siamthah a si. Miphun hi innsungsang ih si ra suak a si ih, a minungpawl khal cu “NU” hnen ihsin ra suak mi an si. Curuangah “NU” le “Innsungsang” hi a thupi tuk lawmmam.

Hlanlai *Rome* mipawl cun nunau thuneihsak cu innsang kaihhruai hi a si an ti. Cuvek minung cu an lawmzawng a si. Mirangpawl hlanlai thinlung khalah nunau cu a thiambik ah ei in tawrel hi a taw an ti mai theu. Hmansehla cu tivek cu tulai san ah cun hnisuak men a rak si thlang. Mipapawl khalin cutivek at cu kan duh ve cuang lo.

Kan nauhak lai kan thanlennak, kan tlanlennak, innsungsang cu kan cozah, kan zirnak tlawnginn a si. A zirhtu sayapawl tla cu “NU” pawl an si ti hi thei ringring sehla a sual lo ding.

Curuangah kan sim zo bangin kan miphun le kan minopawl zirnak hrampibik cu a thawk ihsin a cemnet tiangih kan thinlung le kan nundan in tuah thabiktu cu kan innsungsang hi a si. Kan innsungsang cu thinlung lam le tisa lamah a pitlin ah cun miphun malte si khal nungla, miphun hminthang, minasa kan si thei ding. Kan innsungsang hin kan si lai ding mi a simcia ih, inn neitu “Nu” cu a hrampi a si.

BUNG - 18

MAI INN TLUKTU HMUN DANG UM HLAH E

(Home Sweet Home)

Leilung tlunih “pawl” ding hmaisabik cu “Innsang” hi a si. *Eden* hmuah ih din a rak si. Pathian thiltum hi innsang hmang ih sullam nei zet milai sersiam hi siin a lang. *Bible* kan zoh tikah, “*Pathian in mi kip cu innsang ah a telter vivo*,” (Sam 68:6) tin kan hmu. Pathian in mi kip hi innsang ih tel tengteng dingin in ti ruangah innsang leng lamih ceng dingin zohman a sersiam lo ih, innsang ih ceng dingin mi kip hi sersiam kan rak si.

Innsang a thupitzia

Milai hi ramsa bang khin innsang bul nei loin rak um ta hnik nungna, ziangtin kan um pei? Innsang duhdawtawknak a um lo ding ruangah kan thataw thluh ding. Kan dam lo tikah kilkhawiw hleicetu kan nei lo ding ih, dam lo deuh pawl tla cun rawl khal kan hawl paih lo ding, hawlsaktu le kan nei cuang fawn lo ding ih, atu hnakin alet ziangmawzat in kan thi tam tengteng ding. Hringtu nu cu nei cio khal nungla, bulta pa kan nei lo ding ih, lakfa hlir kan si ding. In hringtu kan nu khal cun in ngaihsak thei lo ding ih, mahte ih nung thei lo cu kan vanduai zet ding.

Innsang hi leitlun ukawdan a fel theinak dingih Pathian ih in rak dinsak mi a si. Ramsa cu an nu in a hring hai ih, rei lo te ah an nu in a fehsan hai men, anmah te in khua an sa thei mai. Milai cu cutivekin Pathian in in rak sersiam ve lo. Mahte ih kan um thei hlanah kan innsang rinsan in kum ziangmawzat si maw kan um ta a ʔul. Cui sungah kan pitlin tikih kan mizia ding kan khawlkhawm ih, innsang hi kan zimak tlawng hmaisabik dingah Pathian in in khua a rak khang.

Innsang in Khawtlang a Hngawngzia

Innsang nun cu khawtlang nun ah a langsuak. Mai innsang cio ih kan khawlkhawm mi cu khawtlang ah kan phawrhuak. Kan khawtlang nun a bawrhhlawh asiahcun, hi hlanah kan innsang nun a bawrhhlawh tinak a si. Innsang tha kan din hmaisak lo ah cun khawtlang tha kan din thei lo ding.

Kenneth Chaffin in, “*Khawtlang sualnak kan ti hi innsang ah hrilhhram a bun ti thei loin tuahtat kan tum a si ah cun, kan hlawsam ding,*” tiah a ti. Hi thu hin khawtlang hrangih innsang a thupitzia a langfiangter zet. Thuthlung Hlun san lai khalah misualbik an zingzawi tikah innsang kip ah an dap theu, innsang ihsin an zingzawisuak theu. Curuanga khawtlang sualnak kan ti mi hi amah te in a ding lo ih, innsang sualnak cu khawtlang ah a run phawrsuakaw hi a si sawn.

Innsang a hlutzia

Kannah Laimi hi huauhuau ih um duh kan si ih, innsang lengah nawmnak kan hawl theu. A bur ih um nuam ti hnam kan si ih, thawm le vang nei in, ring zet zet ih hnihtlang thluahtlo nuam ti kan si. Kan innsang cu hotel vekin zanriah le thaithawh einak, ihsin fang men ih hmanang tla kan tampi a bang. Lai lam nupa khal tul lem lo ah an lensanaw ih, mai kawppi hnaki mi dang kawppi kawm nuam ti sawn tla kan um. Mai innsang ah cun tawng mal zet si in, mai innsang leng lam va thlen ih tawng tam zet tla kan um. A linglet in kan nung deuh a si lo maw!!

Howard Paine cun a innsang suahsan in *French ram Paris* khawpi ah a va um. Ni khat cu zan lamah Varanda ihsin Paris khawpi sungih mipi tamzia le vakkual supso cu a thlir. Mak a ti tuk, tam hi a ti tuk, asinan tawkfang ah cun khaih mipi kha an hlo thluh. Khaih mipi tam ngaingai kha khuiah an um theh si pei? tiin a ruat ih, a ruahsuah mi cu anmai inn cio ah an tin a si hi tiin a ruatsuak. Cui si cun innsang a thupitzia, a hlutzia a theisuak tariai. *New York* khawpi leng lam deuh *Long Island* ih an inn fate, kum kua lai a suahsan mi

hlutzia a vun theisuak. Inn sungah a lut ih, leilung tlunih innsang hla hminthang zet a phuahsuak tariai –

*“To thee I’ll return over burdened with care,
The hearts dearest face;
Will smile on me there,
No more from that cottage again will I roam;
Be it ever so humble,
There’s no place like hom.
Home, home, sweet home,
There is no place like home.”*

Paine in hi innsang hla ropi zet hi a phuahsuak lawng si loin, nawmnak le hlimnak hawlih innsang a suahsan cu hlimnak le nawmnak taktak a hmuh theinak dingah innsang ih a kirsal a tuzia, a thupitzia a theingah. Cutikah thinlung tangdawr zetin, “Ka tlansan leh nawn lo ding,” tiin mitthli thawn an inn lamah a kirsal. “Mai inn tluktu hmun dang um hlah e” (*There is no place like home*) a tiriai. A dik rori a si.

Bible sungih fapa tlanhlo pa khal kha a innsang a suahsan. A netnakah cun vawh rawl kiangah a va hmusuakaw a si kha! A netnakah cun mitthli thawn lungsir in a inn lamah a tlungkir leh a si kha maw!!! Hi fapa tlanhlo hin sungkaw hlutzia cu a theifiang rori ding.

BUNG - 19

CI TUH RAH SENG

Cituh Rah Seng ti hi el theih a si lo. Thil tha kan tuah le thil tha kan sengsal ih, thil tha lo kan tuah asile, thil tha lo kan sengsal ti hi el theih lo thudik a si. *Bible* khalin “Na tuh vekin na atsal ding,” (Gal. 6:8) a ti. Kan dam sung lala ah kan atsal hi a rak si. Culawng hman si loin, thih hnu tiangin, tesinfa tiangin an seng lai tho tho ti hi *Bible* sung khalah kan hmu ih, thuanthu khalah kan hmu thei.

Max Jukes hi *New York State* ih a thuanthu an zingzawi mi pakhat a si ih, amah hi misual hminthang a si. An zingzawinak ah cun hitin a si:

Max Jukes-ih tesinfa mi 1026 an zingzawi ih:

- mi 300 cu thla kim loin an suak ih an thi.
- mi 100 cu thawngthlak an si, a tlangpithu in kum 13 thawngthlak an si.
- mi 190 cu langsar zetih tawzuar an si.
- mi 100 cu zutama an si.

Nu le pa ih sualnak hin fale, tuule, tuu sin tiangin a hngawg thei a si.

Cun Pathian mihman, hminthang, kum 7 a tiih piangthar, a nupi thawi khristian Sungkua tha zet dintu, *Jonathan Edward*-ih thuanthu khal cu *New York State* ih thuanthu zingzawinak ih an zingzawinak ah hitin a thu an ngan:

A tesinfa mi 729 an zingzawi tikah:

- mi 300 cu Pathian thusimtu an si.

- mi 65 cu *University President* an si.
- mi 60 cu cangan hminthang an si.
- mi 3 cu *USA congressmen* an si.
- mi 1 cu *USA vice-president* a si.

Kan bulpak nun le kan sungkaw nun hin kan hmai lamih
kan tesinfa nun tiang a hngawng theihzia thei in fimkhur teih nun a va
thupi tak em!!

BUNG - 20

REVIVAL HRANG PATHIAN HMAN MI EVAN ROBERT

1904 October ah Wales ah revival a thleng ih, cucun leitlun ram tin a hngawr. Revival hrangih Pathian ih a hmanrua ih a hman mi cu lung meihol laitu, mino, Bible duh zet le thlacam taima Evan Robert a si. Hih revival ah hin mi 100000 lai an piangthar tiih ngankhum a si. Evan Robert hi a thih tikah ropi zetih phum le mi theih a si lo.

Kum 100 liam zo ah khan Pathian in Wales nitlaknak lam cu revival in a hnin ih, mi a thawng a thawng an piangthar. Cui revival cun leitlun ram dangdang khal a hnawng nasa. Cui revival hrangih Pathian ih a hman mi cu lung meihol lai, *Bible duh zet*, thlacam nun nei, *Bible* zirnak khal nei lo, mirethei te, kum 26 mi *Evan Robert* a si. (*Evan Robert ih umnak inn, revival a thlennak biakinn le Evan Robert phumnak thlanhmun pawl ah hi cangantu hi 2009 ah a va thleng ve*).

Thla kua sung, November 1904 ihsin August 1905 sung hi cu *Evan Robert* hi *Wales* ram ih milarbik a si. Leitlun hmun i kipin amah hmang ih Pathian thilti revival ra zoh dingah *Wales* ram ah mi an ra. Cutlukih milar *Evan Robert* cu 1951 ih a thih tikah mi in an thei tuk lem nawn lo.

Evan Robert cu 1878 kum ah Khristian sungkua, *Bwlchymyndd* khawte, *Loughor*, *South Wales* ah a suak. A pa hi lung meihol lai hnak ah a tuahmawhaw nasa tuk ih, a fapa tlawngkainak ding hrang sumpai a neih thei nawn lo ruangah, Evan cu ca phunsang zir loin tlawng a suak ih, a pai hnaṭuan a bawm. An sungkua tidan pakhat *Bible byheart* hi a nunpi ih, lung meihol an lai hnak khalah *Bible* cang tete a *byheart* rero. A *Bible* hi lungkua ah a thup ṭheu. Ni khat cu a lung meihol lai hnak hmun a kang ciamco

ih, Evan ih *Bible* te cu kang loin a him. Evan hin Pathian halnak nasa tuk a nei, a halnak cu a ðang deuhdeuh. A rualpipawl an leh lai tivek khalah biakinn ih feh, hlasak, thlacam, *Bible* siar tivek hi a duh sawn. Kum 20 a ti tikah *Bible* a *byheart* mi a tam zet thlang. Thla a cam, a siar mi *Bible* thuk zetin a ruat, cutivekih can a hmanna ah rawl ei tivek khal a hngilh ðheu. A thuhla an nganna ah lanna phun, mang lam vek phun ih Pathian thawi pawlkawmawknak hi a nei phah ðheu ti a si.

Evan parih Pathian kut kha an *Pastor* pa in a hmuh tikah, *Bible* tlawngkai dingin a fawrh. Asinan Evan in thlacam le Pathian thusim a duh sawnna ruanga a kaisuak ta lo.

September 1904 ah Evan cu khawte *evangelist Seth Joshua* ih thusim ngai dingin a rualpipawl thawn an feh. Joshua cun kum reipi Pathian in mipi lak ihsin “Elisha” vek “puan huham nei” tungding dingin thla a rak cam. An khawmna ah Joshua cu Pathian hnenah, “Bawipa, in khuai aw, in bawkte aw,” tiih a au kha Evan in a theih tikah a sungmuril a hnin nasa tuk lawmmam. Cule, “I khuai aw, i bawkte aw,” tiah Evan cu Pathian hnenah ring zetin a au ve. Cun Pathian duhdawtnak a nun ah ahleice ih hmuhsuahnak a nei ti a si. Neta lamih amah ih a relsalnak ah cun, “Khaih can ah khan Pathian in a duhdawtnak in i bawkte, i kunter, cumi cun ka nun ah hlimnak maksak, hnanganna maksak a khat,” tiah a ti.

October thla ah Evan cun thlapi a zoh ih, Wales ram lam hawi ih ban phar vek khi a hmu. Cutikah mi 100000 piangthar dingih a thlacam mi a phi si dingin a ruat. Cuticun revival cu a thleng ngaingai.

October 31, 1904 zan ah Evan cun mimalte rual cu revival thleng dingin thlacam a hruai (*Hih cangantu khal cui hmun ah a va thleng, 2009 ah*). Cui zan ah cun thlacamtupawl nun ah Thlarau Thianghlim in hna a ðuan ih sual theihawknak nasa ngaingai an nei. Cutin thlacamkhawm cu zan tin an nei. A cancan ah cun zantim tiangtiang, a cancan ah cun zing nazi 4 tiangtiang tla thla an cam. An khawmawkdan cu danledun tiðheðhe ih hruaiaw khal si lem lo, an ðap, an hni, an lam phah (hlim tuknak ah), an kekkuai, sual

temtawnnak ih si hlihsak an si ruangah an hlim, an ai a puang. Mi tampi Pathian lam an hawi.

Cutivekih an khawmawkw laiah Evan in tidankel vekin thu a sim lo, khawmawknak hmun laifangih mipi fehnak ihsin a feh, a kirsal, a topawl thu a sut phah. Thlarau Thianghlim in mipi nun ih hna a tuan laiah Evan cu kaihruaitu vek phun khin a cangvai men. Evan cun revival hruaitu tivek phun ih mi ih an ti ding le an theih ding khal a duh lo, thla an lakpi ding tla cun pulpit dung lam tivek ah a relh, a thupaw. Wales rampi ah revival cu reilote sungah a darh thluh. Zudawrpawl an khar, an sualzia an theiaw ih *Bible* an siar, an zir.

Cutivekih revival a thlen laiah cun sawiseltu cu bo lo a si – an khawmawkdan cu thupi lo tuk a bang, an hoha deuh a si, programe tifekek a um lo tukaw tina an si. An khawmawknak cu milai cangvaihnak a si hrimhrim lo, a danglam ta rori si ko. Evan cun nunau group hlasaktu a nei, annih cun hla an sak, hlasak an hruai, an tap, cutin mipi thlarau boruak an hlumter. Amah Evan rori khal pulpit tlunah thla a cam, a tap theu. Mit rori ih hmutu pakhat ih a relnak ah cun, “Evan cu a lungkuai tuk ih pulpit ihsin a tla, mipi cau zetih an um laiah,” tiah a ti. Mipi cu rawl ei khal hngilh in an khawm can a um.

Vei hnih vei khat ah cun Evan hin Thlarau fimnak nei in thil theih theinak a nei, sualpuang lo an um tivek tla a thei. Cule an sual an phuang ih, an khuk an bil, an tap, thla an cam. Pathian Thlarau cun Evan cu a thuam ih, mipi Pathian lamah a hruai vivo. Mi hrekhat cu sual theihawknak ruangah an ausuak, mi hrek an tap, mi hrek Pathian huham ruangah an khur. Thuthangca suahtupawl khalin Thlarau Thianghlim a cangvai a si ko tiah an suah.

Amah *Evan Robert* rori in revival cu thil pali parih thumaw a si tiah a zum:

- (1) Theih mi sual hmuahhmuah phuan.
- (2) Thuthup hmuahhmuah le rinhlelnak hmuahhmuah hawlsuah le phawrh suah.

(3) Langhngan ih Jesu phuansuah.

(4) Thlarau Thianghlim thu lung rori dingih tiamawk.

Wales ram ah revival a thleng ti an theih tikah, leitlun ram kip ihsin mi an. Thilumdan an hmuh mi le thu an theih mi cu anmai ram cio ah an phur ih an than.

Revival Umdan

1904 revival hi thil maktak cu a si. Phusing vek rori in Thlarau in a nuai hai ih, Nitolaknak lam Wales ah cun mi an piangthar curco. Zarh 10 kim lo deuh ah mi 3000 an piangthar.

Abertullerry khua ih *Ebenezer Baptist Church* ah mi 1000 hrawng an benaw, an khat ringring. An khawmawk hi phurnak mak zet thawn zanñim tiangtiang an khawm.

Wales ram pumpi ah cuvekin biakinn ih an khawmawkdan cu a si. Thungaitlak suahin thla an cam, hla an sak, an khawmawk hi nazi in a uk hai nawn lo. Hla pakhat cem thei lo ih, an sak nawn rero mi pakhat cu “*Here is Love vast as the Ocean*” ti mi a si.

Ziangsiarlo ih ra zohtupawl khal an sualzia an theisuakaw ih, thin na zet in an tap, thla an cam. Thlarau cun phusing vek rori in a ram huap in mipi a nuai. Hmun tin ah, biakinn tin ah revival a thleng. Evan Robert hi revival hruaitu ti ih theih a si tak ko nan, Evan Robert a thlen lonak biakinn le hmun khalah revival in a nuai hai tho.

England le *Scotland* lam ihsi tla in Thlarau cangvaihdan zoh dingin an ra suakkhawm ciamco. *Wales* revival hi reilote ah a reh, ziangruangah a rei lo si pei ti hi zumtupawl an titi mi le an elawk ringring mi pakhat a si. Mi 100000 rori piangthar ti hi thilmak tuk mi a si. Kan Lairam khalah, Kawlram khalah hi vek revival hi thleng sehla a duhum tuk nan! Man pe ih thlacamtu kan tul a si bik ko.

London khawpi *Westminster Chapel* ih Pastor hminthang, Pathian thu thiam zet *Dr. Morgan* khal Wales revival thu a theih tikah bawm an ÷ul pangah tiah Wales ram ah ni hnih a va cam. Thilumdan a zoh tikah minung cangvaihnak a si lo, Thlarau cangvaihnak kan cawltter sawn pang ding a ti ih, a tlungkirsal ti a si.

1905 ah cun Evan in hmingsinnakpawl le buaibainak tete a langter. Amah hi Khrih-ih tuarnak ih lut in le a rawngbawlnak khal zianghman lo le hmantlak lo ih ruahawknak a nei. Kawhhran mipi le rawngbawltupawl khal Pathian lamah nan dai tuk tiah a kaw k hai. Mipi khal Pathian cangvai thei loin nan dawnkham ti tla in a kaw k hai ih, an khawmawknak ih si tla in a suak.

Can a rung feh vivo tikah Evan ih umdan, nundan cu kel a aw h nawn lo, a phun dang deuh vivo. Neta lamah tla cun ÷ihnak a nei ih, khawmnak khal ih a feh lo can a um. Khawmnak ah *Evan Robert* in thu a sim ding an ti mi khal an ÷hulhsal can a um.

Ziangruangah cutin a um si pei? A san cu hitin a si tiah an zum: Revival huham le cangvaihnak ah khan *Evan Robert* cu a taksa, a thinlung a hmang tuk ih a cau. Cawlh can a nei lo, rawl hmanhman a ei lo. Mipitlingpawlih thurawnpeknak a dawng lo tla a si men thei. Taksa tuamhlawmtu, duattu, kilkhawitu ÷hi÷ha a nei lo khal a si thei.

Sawiseltupawl cu an lungawi in, remcang lain an sawlsel sinsin. A taksa lam a hngilh, bukawtawn a ÷ul sisi ti taw k bo lo. Evan cu taw kfang hnuah rawngbawl in a umsal ko nan, a cak thei nawn lo ih, khawm ding ti an than hnu khalah an ÷hulhsal ÷heu.

Taw kfang hnuah cun Evan cu a hung cak deuh sal ih thusim in can a hmang thei sal. Asinan “Thlarau in thusim lo ding in i kham,” ti in thusim an sawm tik khalah a el can a um hnuaihni. Rawngbawlsal in a um tak ko nan, kel a aw h taktak thei nawn lo. 1906 ah a causal.

Jessie Penn-Lewis in *Evan Robert* cu *Wales* suahsan in *England* ah a hnenih um ding in a sawm. *Jessie Penn-Lewis* hi milian

a si ih, a pasal thawi inn tumpi an neih mi *Leicester, England* ah *Evan Robert* cu *Penn-Lewis* te nupa hnenah a um. Evan cu a taksa le a khawruahnak rori khal a cau hnephnep. Ihnak pindan ah kum khat rori a um ti a si.

Hitin cangantu hrekkhat cun an ti, “*Jessie Penn-Lewis* ih *Evan Robert* hnenih ca a kuat mipawl ih si thil fiang zet mi cu, *Penn-Lewis* hin Evan hi *Wales revival* lak ih si la tahratih amai thlazar hnuai, a ciahneh theinak hnuaiih umter a duh ti a fiang. Cutin *Penn-Lewis* in an rawngbawlnak tla a lar phah ding tiah a ruat a si ding. *Revival* hruaitu si ko hman sehla, *Welsh* kawhhranpawl thanso lonak ah a cang sawn pang pei maw ti tla *Penn-Lewis* in a phan ruangih a hnen um ding a sawm khal a si thei,” tiin.

Penn-Lewis cu nunau a si nan, Thlarau lam fimnak nei a si ih, *Evan Robert* cu *Pen-Lewis* in doctrine dik lamah a ciahneh thei. Minung hlun thihnak lam hi a uar mi a si. *Evan Robert* cu *Jessie Penn-Lewis* te hnenah kum 8 a um, a um sungah *Jessie Penn-Lewis* ih magazine “*The Overcomer*” ti mi ah ca a ngan theu. Cun *Jessie Penn-Lewis* ih “*War on the Siants*” ti mi cabu ngan tla a bawm. *Evan Robert* in neta lamah cui cabu cun revival can ih buaibainak donak a si, amah Evan rori khal a telnak, *Pentecostal* cangvainak donak a si ti a theisuak.

Evan Robert cu a rung damcah tikah *Pen-Lewis*-ih *conference counselor* tla a tuan ih, thlacamnak tlawng ti mi tla ah a zirh. Neta lamah cun mi dang hrang thlacam ih pekawk pumhlum a duh ruangah *Evan Robert* cu mipi hnenih rawngbawlnak ihsin a bang ih, amahte in a um.

1920 hrawngah Evan cu *Brighton* lamah a thawn. Cutawk ihsin *Wales* ih a sungkuapawl le a rualpipawl a dawr. 1928 ah a pa a thi ih amah Evan rori in phumnak sermon-nak a nei. Cui tum khalah *Moriah* ah revival can reilote a um ti a si. Khawmnak ah mipi an ra ciamco. Evan cun damnak hrangah le runsuahnak hrangah thla a camsak hai. Hmai lam thu phuannak phun tla a hmang ti a si.

Asinan kum khat hnuah cun *Evan Robert* cu mipi hmaiah lang nawn loin a um lanta.

1931 ihsin *Mrs William*ste hnenah a um ih rawngbawltupawl hnenah ca a ngan theu. 1949 ah a harhdamnak in siat lam a pan ih, January 1951 *Evan* cu a thi. A ruang phumnak can ah mi za tel in *Wales revival* hrangih Pathian hman mi *Evan Robert* cu upatnak an ra pe.

Evan Robert nun zoh tikah ka thinlung khawruah a har. A pekawknak, Pathian a duhdan, thlacam nun a neihzia, nun thianghlim a neihzia pawl hin i neh zet. Revival hruaitu a si, mitangdawr a sinak khal hi upat tlak lawlaw a si. Mi 100000 rori piangthar ti mi cu a mak tuk. A nun neta lam zoh tikah cun mizangfahum pakhat a si. Ama ram *Wales* khal suahtan thul, rawngbawlnak thiha khal nei thei tuk nawn lo tivek hi a si. Asinan revival can rei lo te sungih mipi 100000 lai piantharnak hin khawvel pumpi a hninter rori. Leitlun thuanthu khalah hmingsin a tling. Pathian ih mi a hmandan hi khawruahharza a si ko.

BUNG - 21

THLACAMSAKAWKTAWN

Nupinu kum upa zet zo pahnih te kha ni khat cu *D. L. Moody* hnenah an feh ih, “Na hrangah thla kan cam so khaw,” tiah an ti. Cutikah anih in, “Keimai hrangah cam hlah uh, mihlo hrangah cawsawn uh,” tiah a ti hai. Cule annih in, “Si lo e, tlun lam ihsin huham ih a lo thawm theinak ding hrangah thla kan lo camsak,” tiah an ti tho tho. Cuticun *D. L. Moody* khal cu cui nupinu pahnih te zawngah thla a cam ve. Ni khat cu mangbangza in Thiang Thlarau in *D. L. Moody* cu a luahkhat ih, mi thawngza tampi nun thlengtertu ah Pathian in a hmang. Thiang Thlarau ih khat dingin, huham ih khat dingin pakhat le pakhat thla kan camsakawtawn thei a si hi!

BUNG - 22

ISRAEL MIPAWL HI MIDANGLAM HLEICE AN SI

Kan dung naite ah, Iran hruaitu *Grand Ayatollah Ali Khamenei* in Leitlun ih Muslim hmuahhmuah hnenah Israel mipawlih thil hmuhsuah mi le tuahsuak mi pauhpauh hnawng thluh dingin a ngen hai. Cui ngennak sannak ah si tuahtu *Meyer M. Treinkman* in a hnuai lam vekin thu a tarlang:

Sex ruangih ngah mi nat (*sypphilis*) neitu Muslim pauhpauh cu si phun khat Salvarsan ti mi ih damternak hawl a si lo pei, ziangahatile Salvarsan cu Israel mi *Dr. Ehrlich* ih hmuhsuah mi a si.

Culawng men hman si loin, Muslim pauhpauh cun sex ruangih ngah mi nat (*sypphilis*) a nei maw nei lo ti khal a cekaw lo pei, ziangahatile nathrik hawlsuahnak (*Wasserman* ceknak) cu Israel mi ih hmuhsuah mi a si.

Muslim pakhat in sex ruangih ngah mi nat (*gonorrhea*) nei ih a rinhlelhawk asile, nat hmuhsuaknak (*diagnosis*) hawl hlah seh, ziangahatile Israel mi pakhat *Neissner*-ih hmuhsuah mi tidan (*method*) a hman a tul ding.

Lungnat (*heart attack*) nei Muslim in a tuamhlawmnak si (*digitalis*) hmang hlah seh, ziangahatile Israel mi *Ludwig Traube* ti mi paih hmuhsuah mi a si.

Hanat a tuar tikah a tuamhlawmnak si (*novocaine*) hmang hlah seh, ziangahatile *Israel* mi *Widalle Weil* teih hmuhsuah mi a si.

Muslim pakhat in thisen thlum le zun thlum nat (*Diabetes*) a neih asile, a tuamhlawmnak si (insulin) hmang hlah seh, ziangahatile *Israel* mi *Minkowsky* ih hmuhsuah mi a si.

Muslim pakhat a lu a nat (*headache*) asile *Pyramidon* le *Antypyrin* hmang hlah seh, ziangatile Israel mi *Spiro* le *Ellege* teih hmuhsuah mi a si.

Muslim-pawl in caih/kaih (*convulsions*) a neih khal asile, an tuar men a tul ding, ziangatile cuih nat reh ko tuamhlawmnak si *Chloral Hydrate* hmuaktu *Oscar Leibrich* cu Israel mi a si.

Cutivek thiamthiam in Arab mipawl khalin thinlung lam nat (*psychic ailments*) an neih tikah an um men a tul ding, ziangatile thinlung lam nat tuamhlawmawndan hmuaktu papi (*psychoanalysis*) an ti mi *Freuh* cu Israel mi a si.

Muslim naute in dang nat (*Diphtheria*) a nei maw, *Israel* mi *Bella Schick* ih hmuhsuah mi, tuamhlawmawknak phun khat (*Schick*) ti mi a hman lo a tul ding.

Muslim-pawl kha hna nat (*ear*) le thluak nat (*brain damage*) ruangah tampi thi dingin tiar cia hai seh, ziangatile cumi tuamhlawmnak hmuaktu cu *Nobel Prize* ngah tu *Israel* mi *Robert Baram* a si.

Muslim-pawl cu an thih asilole taksa kim lo-mibang loin an um ding, ziangatile polio khamnak (*anti-polio vaccine*) hmuaktu hi Israel mi *Jonas Salk* a si.

Muslim-pawl in *Streptomycin* si hmang loin an um a tul ding ih, *Tuberculosis* (TB) in mi tampi an thi ding, ziangatile hi mithattu nathrik TB do theitu si hmuaktu *Zalman Waxman* hi Israel mi a si.

Muslim doctor-pawl in hmuhsuah thar le tuamhlawmawknak thar pawl hi an hnawn a tul ding, ziangatile vun lam sibawi thiam zet (*dermatologist*) *Sehn Benedict*, cuap lam sibawi thiam maktara (*lung specialist*) *Frawnkel* le si thiamnak lamih *expert* taktak hi *Israel* mi an si.

#A tawizawng in rel sehla, Muslim ih rinumtu cun sex ruangih ngah mi nat (*syphilis*), sex ruangih ngah mi nat phun khat tho tho (*gonorrhea*), lungnat (*heart disease*), lu na (*headaches*), taifawt nat (typhus), thisen thlum le zun thlum (*diabetes*), thinlung lam hman lo (*mental disorders*), Polio, caih nat (*convulsions*) le TB nat (*tuberculosis*) pawlih siatsuahnak ah rinum zetih an tan ringring le an thih mai a t̄ul a si. Cutin *Islamic* thuthan mi Israel hnawn ding ti cu hngal zetih an thlun a t̄ul ding.

Aw, cu lawng a si lo, *Doctor* khal *cell phone* in ko hlah hai seh, ziangatile cell phone hi Israel engineer paih hmuhsuah mi a si.

Tuamhlawmawknak si lamah *Muslim*-pawl in ziang peksuah mi an nei ve ti suh a duhum zet:

Leitlun pumpi ah Islamic mipum zat hi 1,200,000,000 hrawng an si; cucu *Billion* khat le million zahnih a si cu; leitlun pumpi mipumih 20% an si tinak a si.

Muslim-pawl in a hnuaiih Nobel Prizes-pawl hi an rak ngah dah:

Literature (Calai Lam):

1988 - Najib Mahfooz

Peace (Remdaihna):

1978 - Mohamed Anwar El-Sadat

1990 - Elias James Corey

1994 - Yaser Arafat:

1999 - Ahmed Zewai

Economics (Khawsakrelnak lam): (zero)

Physics: (zero)

Medicine (Si lam):

1960 - Peter Brian Medawar

1998 - Ferid Mourad

Zate kawm in: 7

Leitlun pumpi ah Israel mipum zat cu 14,000,000 hrawng an si; cucu Million 14 tinak a si ih, Leilung tlun mipum zatih 0.02% fang an si tinak a si.

Israel mi in a hnuai lamih Nobel Prizes-pawl hi an rak ngah dah zo:

Literature (Calai Lam):

1910 - Paul Heyse
1927 - Henri Bergson
1958 - Boris Pasternak
1966 - Shmuel Yosef Agnon
1966 - Nelly Sachs
1976 - Saul Bellow
1978 - Isaac Bashevis Singer
1981 - Elias Canetti
1987 - Joseph Brodsky
1991 - Nadine Gordimer World

Peace (Remdaihnak):

1911 - Alfred Fried
1911 - Tobias Michael Carel Asser
1968 - Rene Cassin
1973 - Henry Kissinger
1978 - Menachem Begin
1986 - Elie Wiesel
1994 - Shimon Peres
1994 - Yitzhak Rabin

Physics:

1905 - Adolph Von Baeyer
1906 - Henri Moissan
1907 - Albert Abraham Michelson
1908 - Gabriel Lippmann

1910 - Otto Wallach
1915 - Richard Willstaetter
1918 - Fritz Haber
1921 - Albert Einstein
1922 - Niels Bohr
1925 - James Franck
1925 - Gustav Hertz
1943 - Gustav Stern
1943 - George Charles de Hevesy
1944 - Isidor Issac Rabi
1952 - Felix Bloch
1954 - Max Born
1958 - Igor Tamm
1959 - Emilio Segre
1960 - Donald A. Glaser
1961 - Robert Hofstadter
1961 - Melvin Calvin
1962 - Lev Davidovich Landau
1962 - Max Ferdinand Perutz
1965 - Richard Phillips Feynman
1965 - Julian Schwinger
1969 - Murray Gell-Mann
1971 - Dennis Gabor
1972 - William Howard Stein
1973 - Brian David Josephson
1975 - Benjamin Mottleson
1976 - Burton Richter
1977 - Ilya Prigogine
1978 - Arno Allan Penzias
1978 - Peter L Kapitza
1979 - Stephen Weinberg
1979 - Sheldon Glashow
1979 - Herbert Charles Brown
1980 - Paul Berg
1980 - Walter Gilbert

1981 - Roald Hoffmann
1982 - Aaron Klug
1985 - Albert A. Hauptman
1985 - Jerome Karle
1986 - Dudley R. Herschbach
1988 - Robert Huber
1988 - Leon Lederman
1988 - Melvin Schwartz
1988 - Jack Steinberger
1989 - Sidney Altman
1990 - Jerome Friedman
1992 - Rudolph Marcus
1995 - Martin Perl
2000 - Alan J. Heeger

Economics (Khawsakrelnak lam):

1970 - Paul Anthony Samuelson
1971 - Simon Kuznets
1972 - Kenneth Joseph Arrow
1975 - Leonid Kantorovich
1976 - Milton Friedman
1978 - Herbert A. Simon
1980 - Lawrence Robert Klein
1985 - Franco Modigliani
1987 - Robert M. Solow
1990 - Harry Markowitz
1990 - Merton Miller
1992 - Gary Becker
1993 - Robert Fogel

Medicine (Si lam):

1908 - Elie Metchnikoff
1908 - Paul Erlich
1914 - Robert Barany
1922 - Otto Meyerhof

1930 - Karl Landsteiner
1931 - Otto Warburg
1936 - Otto Loewi
1944 - Joseph Erlanger
1944 - Herbert Spencer Gasser
1945 - Ernst Boris Chain
1946 - Hermann Joseph Muller
1950 - Tadeus Reichstein
1952 - Selman Abraham Waksman
1953 - Hans Krebs
1953 - Fritz Albert Lipmann
1958 - Joshua Lederberg
1959 - Arthur Kornberg
1964 - Konrad Bloch
1965 - Francois Jacob
1965 - Andre Lwoff
1967 - George Wald
1968 - Marshall W. Nirenberg
1969 - Salvador Luria
1970 - Julius Axelrod
1970 - Sir Bernard Katz
1972 - Gerald Maurice Edelman
1975 - Howard Martin Temin
1976 - Baruch S. Blumberg
1977 - Roselyn Sussman Yalow
1978 - Daniel Nathans
1980 - Baruj Benacerraf
1984 - Cesar Milstein
1985 - Michael Stuart Brown
1985 - Joseph L. Goldstein
1986 - Stanley Cohen [& Rita Levi-Montalcini]
1988 - Gertrude Elion
1989 - Harold Varmus
1991 - Erwin Neher
1991 - Bert Sakmann
1993 - Richard J. Roberts

1993 - Phillip Sharp
1994 - Alfred Gilman
1995 - Edward B. Lewis
1996- Lu RoseIacovino

Zate Kawm: 129 !

Israel mi in Vanzam an hijack dah lo, *Olympics* khalah buainak tuah in mi an that dah lo.

Israel mi pakhat hman in Khristian Biakinn pakhat khal an siatsuah dah hrih lo.

Israel mi pakhat hman in mi va that ih mi do, mi va to an um hrih lo.

Leilung tlunih Muslim-pawl hin *Israel* sawisel le *Israel* do rero ih can hman le sumpai an hmanral men hnakin zirthiamnak lamah tlan dingin khuaruat thlang hai sehla a tha ding nan!!

Ruat ve hnik mi pakhat in hitin a ti:

“Arab-pawl an raldonak hriamnam thlah hai sehla, doawknak le buainak a um nawn lo ding. Israel-pawl in tuisun ah an raldonak hriamnam thlah hai sehla, leilungpi zuk ah Israel ti mi ram hi a um lo ding.”

Pathian hrih mi a mi *Israel*-pawl hin danglam hleicenak cu an nei hrimhrim a si. Kannih zumtu Pathian falepawl khal danglam hleicenak kan nei ve. “...*Pathian kan lamih a tan ah cun zo in in do thei ding?*“(Rom. 8:31) hi cu Pathian fa zumtu hrangah a dik mi a si.

BUNG - 23

ZIANGRUANGAH THLA KAN CAM?

- * Thlacamnak cu Diabol kan donehnak dingih, Pathian-ih khua in khansak mi lamzin a si (Ef. 6:12-13, 18).
- * Thlacamnak cu a hnen ihsi kan tul mi kan ngahnak ding Pathian-ih khua in khansak mi lamzin a si (Luke 11:3-13; James 4:2).
- * Thlacamnak cu tul laifang ih zangfahbawmnak hmuhnak dingih Pathian ruat mi hmanrua a si (Heb. 4:16).
- * Lungawithu simnak thawi thlacamnak cu khawruahharnak ihsin luatsuak in, Pathian hngamdaihnak ngahnak dingih Pathian khawkhan mi lamzin a si (Fil. 4:6-7).

Pathian in kanmah thawi biakawk a duh. Amah thawi kan pawlkawmawk ding a duh. Thlacamnak in amah kan hawl tikah, amah thawi kan pawlkawmawknak kan cakter sinsin. Cucu thla kan camnak san thupibik a si.

CABU NGANTUIH KUTSUAKPAWL

01. MUPINUN
02. INNSUNGSANG CAHNAK
03. KAHLAWHSAM LODING
04. KANUMNAK LEILUNGPIAH ZIANGATHLENGDING?
05. PATHIAN TIDAMNAK
06. BIBLE IH TAWNGDANG THU IN ZIRHDAN
07. THLARAUNUN THANLENNAK KARBAK 7
08. ZAWNBAWM KHUIAH AUM?
09. MIDUHUM ZET DANIEL
10. KHRIHDUNGTHLUNTU DIKTAK
11. ZIANGRUANGAH TUARNAK HI?
12. AHLAWHTLING MI INNSANG
13. NAMAWHPHURH
14. RUNDAMNAK MAKSAK
15. HITAWK IHSIN KHUIAH KAFEHDING?
16. NIKHATKHATAH KANTHEILEHDING?
17. KHRISTIANATHIHTIKAH
18. HARSATNAK ZIANGTINKANBUANDING?
19. ENGINE THUTAKPAWL
20. THUTAK THAWITAWNAWKNAK

21. TUCUN THILAN DANGLAM THLANG
22. THLAWSUAH
23. BIBLE DANGDANG KHAIKHINNAK
24. KHRISTIAN NUN DUHDIM
25. THUTHLUNG THAR BIBLE
26. GREAT BIBLE DOCTRINE PART I, II, III
27. KHRISTIAN LE SUMPAL
28. ANET TIANG RINUM TEN AW
29. KHAWRU AH HARZA PATHIAN KAMSUA KTHU BIBLE
30. NAKHRISTIAN NUN HRANG VITAMIN

